

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

MART 2004 SAYI: 88 2.000.000 TL (KDV DAHİL)

Güldünya son olsun

- 8 Mart'ta erkekler çocuk baksın!
- Erkekler toplumsal cinsiyet dersi alırsa
- Hale Soygazi: "Bütün kadınlar feminist olmalı"
- Filmör Kadın Filmleri Festivali başlıyor...

ISSN 1300-8536

Kadınlara mahsus gazete PAZARTESİ

Sahibi Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Ayşe Düzkan

Yayın Yönetmeni Beyhan Demir

Görsel Yönetmen Ömer Süvari

Adres Abdullah Sokak No:9 Beyoğlu-İstanbul

Tel-Faks 0 212 249 5959 / 0 212 245 8358

GSM 0 532 510 09 65

E-Posta pazartesi@pazartesi.org

pazartesidergi@mynet.com

Katkıda Bulunanlar

Amy Spengler, Ayşe Düzkan,
Ayşegül Babalık, Ayşegül Oğuz, Ayşe Gül Altınay,
Bilge Seçkin, Deniz Demir, Devrim Gökçek, Emek Ergun,
Eylem Polat, Firdevs Hoşer, Füsün Sayek, Gülfer Akkaya,
Handan Çağlayan, Handan Koç, Hatice Tekdal, Haziran,
Marina Crespın, Mürüvet. Yılmaz, Lale Aykent Tunçman,
Levent Akın, Nazan Üskeran, Necla Akgökçe, Nermin
Yıldırım, Nilgün, Nur Balkanlı, Özgen Altaş, Özgün
Akduran, Şirin Tekeli,
Yelda Yücel, Yeşim Başaran

Renk Ayrımı Arda Grafik

Baskı Mart Matbaacılık Sanatları (212) 321 2300

Dağıtım Yay-Sat

ABONE FORMU

Pazartesi'yi güçlendirmek için daha fazla
kadına ulaşmaya ihtiyacımız var.
10 abone bulana bir kitap veriyoruz.

Abone olmak istiyorum

Adı Soyadı _____

Adres _____

Telefon _____

E-Posta _____

Abone Süresi 1 yıl ( ) 6 ay ( )

Başlangıç Tarihi _____

Türkiye içi

Yıllık 24 milyon, altı aylık 12 milyon

Aboneler için posta çek numarası: 662965

Bağışlarınızı için T. İş Bankası Taksim Şubesi
Hesap No: 1052 301000 758921 Beyhan Demir

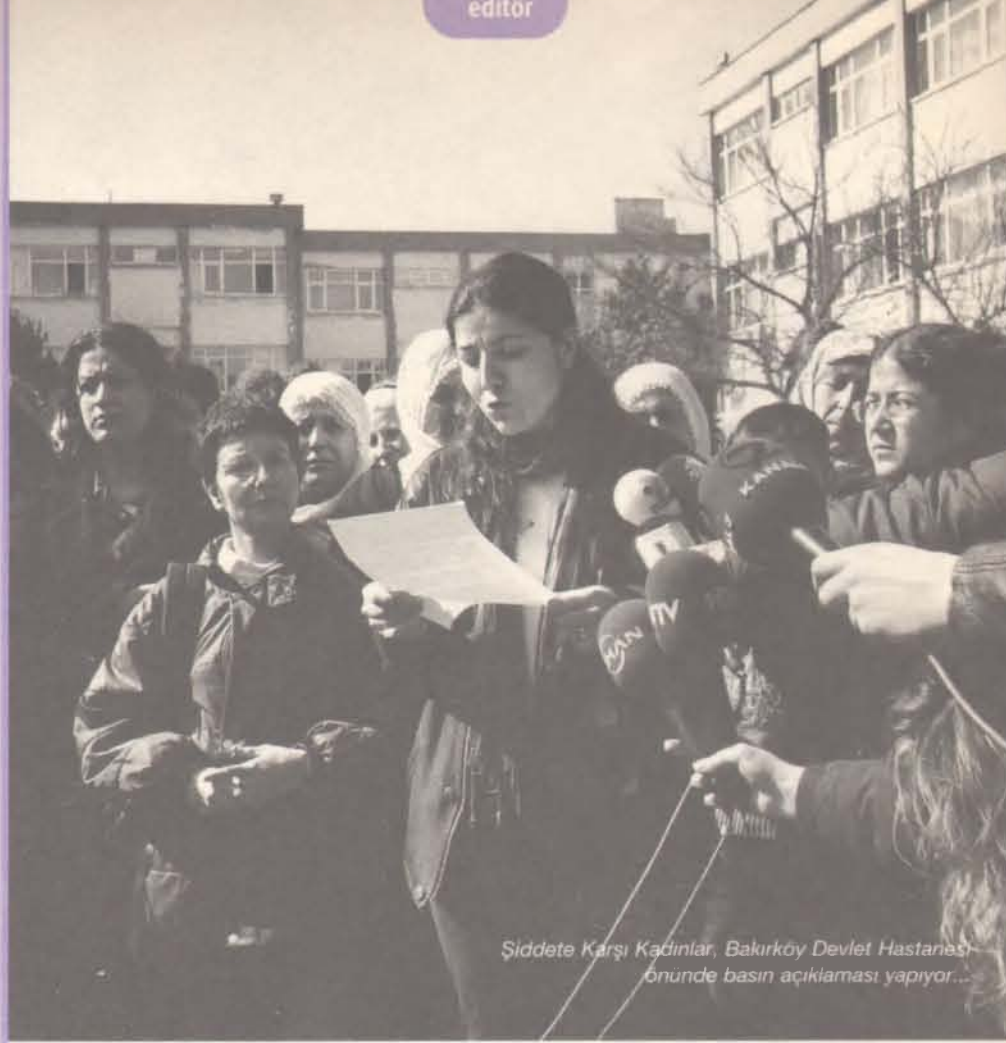
Yurtdışı

Yıllık 40 Euro aylık 25 Euro

Döviz Hesabı

T. İş Bankası Taksim Şubesi Hesap No:
1052 301000 3330429
Beyhan Demir

Abone ücretini yatırdığınıza dair
belgeyi ve abone formunu bize
gönderin, biz de her ay
Pazartesi'nizi gönderelim.

Merhaba,

Şubat ayı kadın kurtuluş hareketinin bütün bileşenleri için 8 Mart hazırlıkları ve tartışmalarıyla geçti herhalde. Her sene olduğundan daha farklı bir tabloyla karşılaşmadık ne yazık ki. Yine 8 Mart mitingine erkekler gelsin mi gelmesin mi tartışmaları kadınların günlerini aldı. Bizler neden erkeklerle birlikte bir kurtuluş mücadelesi vermeyeceğimizi dolaşısıyla miting alanında erkeklerle neden yan yana durmak istemediğimizi anlattık vs. vs. Ayşe Düzkan mitingine gelmek isteyen erkeklerle öneriler de yaparak konuyu değerlendirdi. Şubat ayının sonunda bir "namus" cinayeti daha işlendi. Bu sefer hep alıştığımız Mardin'de, Batman'da değil İstanbul'un göbeğinde üstelik. Güldünya Tören evlilik dışı çocuk doğurduğu gerekçesiyle erkek kardeşleri tarafından iki saldırıdan sonra öldürüldü. Bu 8 Mart'ta öfkemiz bir kat daha arttı. Yaptığımız basın açıklamaları, suç duyurularıyla taleplerimizi dile getirdik, getirmeye ve olayın takipçisi olmaya devam edeceğiz. Namus cinayetleriyle ilgili kadın örgütlerinin görüşlerinden derlediğimiz dosyanın son bölümünü de bu sayıda okuyabilirsiniz. Mart ayında olacak yerel seçimler öncesi arkadaşlarımız Nur Gönül, DEHAP Eminönü belediye başkan adayı Kiraz Biçici'yle kadın olarak politika yaparken karşılaştığı zorlukları konuştu. Bu ay Hale Soygazi, Keçe Kurdan albümüyle dikkatleri çeken Aynur Doğan ve ensest konulu romanı toplatılan Meltem Arıkan konduğumuz

oldular. İlgile okuyacağınızı düşünüyoruz. Şubat ayında Türkiyeli kadınların konuğu olan Hindistanlı kadınların ülkelerinde yaptıklarını ise Nilgün Yurdalan derledi. Kezban Arca Batıbeki'yle Kafes adlı sergisi üzerine söyleşiyi Nermin Yıldırım yaptı. Kadınların bazen hayatta kalmak için verdiği mücadele de hepimiz için bir örnek oluşturmuyor mu? Mürüvvet Yılmaz Almanya'nın Berlin şehrindeki bir mülteci kampında görüştüğü Hewal'in yaşadıklarını Pazartesi için yazdı. Mart ayında Filmmor Kadın Filmleri Festivali İstanbullu kadınlara ikinci kez merhaba diyecek. Festivalin konuklarını ve filmleri Necla Algan, Vajina Monologları oyunu bahanesiyle Budapeşte'den notları ve komşularımızda neler olup bittiğini Bilge Seçkin yazdı. Şirin Tekeli'nin feminist kampanyaları devam ettiren yazısı, Yeşim'in lezbiyenler üzerine "icat edilmiş" mitler değerlendirmesi, Nermin Yıldırım'ın sevgililer gününe dair yeni modalar üzerine yazısı da bu ay Pazartesi'de. Geçtiğimiz sayıda Zeynep Aksoy'la yaptığımız röportajda yazarın ismi teknik bir hatadan dolayı yer almamıştır. Zeynep'ten ve Pazartesi okuyucularından özür diliyoruz. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü bu yıl bir daha Güldünya'ların olmayacağını haykıracağımız mücadele günümüz olsun diyor herşeye rağmen kadınlar gününüzü kutluyoruz. Önümüzdeki ay görüşmek üzere...

bu yazıyı yazmadan bir gün önce, güldünya'yla ilgili bir basın açıklaması yaptık. güldünya'yı, biliyorsunuz, evlilik dışı bir çocuk sahibi olduğu için erkek kardeşleri tarafından katledildi. daha önemlisi, güvenlik güçleri, defalarca uyarılmalarına rağmen güldünya'yı erkek kardeşlerinden koruyamadılar, korumadılar.

8 mart erkekleri

böyle durumlara isyan etmek, tepki vermek için feminist olmaya gerek yok; nitekim yaptığımız basın açıklamasını başka siyasi düşüncelere sahip ve başka örgütlere mensup kadınlarla birlikte örgütledik. ancak, ne güldünya, ne de şemse katledildiğinde herhangi bir sol örgütün ciddi bir tepki verdiğine şahit olmadık. türkiye, geçtiğimiz iki yıl boyunca, kadınların açısından çok önemli iki kanunla ilgili tartışmalara sahne oldu. bunlardan bir tanesi medeni kanun, öteki de ceza kanunu. bu konularla ilgili de herhangi bir sol örgütün eylem yaptığına, imza topladığına falan şahit olmadık. bu ülkede yaşayan nüfusun yarısını hayati biçimde ilgilendiren bu maddeler, sol örgütlerin gündemine, üniversite öğrencilerine karşı yürütülen soruşturmalar kadar olsun girmedi. ama her yıl görüyoruz ki, aynı sol örgütlere mensup arkadaşlarımız bizimle birlikte 8 mart dünya kadınlar gününü ya da kendi deyimleriyle 8 mart dünya emekçi kadınlar gününü kutlamak istiyorlar. buradaki ikiyüzlülüğü tahammül edilmez buluyorum. hangi mücadelemize omuz verdiniz de günümüzü bizimle birlikte kutlamak istiyorsunuz diye sormak istiyorum onlara. ancak bizim 8 mart'ı erkekler olmadan kutlamak istememiz sadece bu ikiyüzlülüğten kaynaklanmamakta. erkek arkadaşlarıyla birlikte yürümek isteyen kadınlara sormak istiyorum; oraya karısını döven hiçbir erkeğin gelmeyeceğini garanti edebilir misiniz? şiddet kadınlara yönelik baskının bir parçasıdır ama kadınlara yönelik sömürü daha farklı bir şey. ama o alana, bir kadının emeğini sömürmeyen erkeklerin geleceğine inanıyor musunuz diye sormuyorum çünkü bunun imkânsız olduğunu, kadınların emeğini sömürmeyen, bir kadına işini yaptırtmayan, peşini toplatmayan hiçbir erkeğin olmadığını sizler de kendi yaşamınızdan bilirsiniz. 8 mart dünya kadınlar gününü,

kadınları sömürenlerle, kadınlara şiddet uygulayanlarla kutlamamızı istiyorsunuz bizden. bizler sizi böyle birşeye layık görmüyoruz. (sosyalist kadınlar kadınların da erkek egemen ideolojiden nasiplerini almış olabileceklerini söyleyerek itiraz ediyorlar ama maddeci bakış açısını savunanlar bir ideolojinin etkisi altında olmakla, bizzat sömürü ve baskı uygulamak arasında büyük fark olduğunu bilmeliler, değil mi? nitekim, işçilerin çoğu da burjuva ideolojisinin taşıyıcısı olabilirler ama bu onları patronlarla benzer bir yere koymaz.) bir soru daha sormak istiyorum; kadın erkek karışık mitinglerde birçok erkeğin çocuklarını karılarına bırakıp, ortak sorumluluklarını karılarına yıkıp miting alanına geldiğini biliyoruz, değil mi? aynı şeyin 8 mart'ta olmayacağını garantisi var mı? işin daha teorik yanları da var tabii. diyelim ki, kadınların üzerindeki baskı ve sömürüden bizim dediğimiz gibi patriyarka değil de, bu arkadaşların dediği gibi kapitalizm sorumlu. böyle bile olsa, bu baskı ve sömürüyü yürütenlerin erkekler olduğunu hepimiz görebiliyoruz sanırım. benze bir örnekten yola çıkalım. bu ülkede işkence olmasından da düzen sorumludur; işkenceciler de bu anlamda bu düzenin kurbanlarıdır. başka bir toplumda, kimse işkence görmeyeceği gibi, kimse işkence yapmak zorunda da kalmayacaktır muhakkak ki. ancak bir insan hakları etkinliğine timlerden birisi gelse, etkinliği düzenleyenler, "aman ne güzel, bizimle dayanışmak istiyorlar," demez. bunu kendilerine yönelik bir saldırı olarak algılar. tövbekâr bir işkencecinin bile, itibar göreceğini sanmam. peki tövbekâr erkek olmak mümkün mü? tabii, neden olmasın? dünyanın bir çok yerinde, kadın kurtuluşu yanlısı erkek grupları var. ama bu gruplar, kadınları kurtarmak üzere yola çıkmıyorlar, kendi erkekliklerinden kurtulmaya çalışıyorlar. bu gruplar kadınlara akıl öğretmeye değil,

kadınlardan akıl almaya çalışıyorlar. bu gruplar, "biz kapitalizme karşı mücadele ediyoruz ya işte," deyip kendilerini erkeklerin egemenliğinden muaf saymıyorlar. ve en önemlisi, bu gruplar 8 mart etkinliklerine falan katılmıyorlar. bizim örgütleyeceğimiz 8 mart'a gelmek isteyenler böyle mi? 8 mart dışında akıllarına kadınların kurtuluşu ve mücadelesi gelmiyor, onlar, 8 mart'ı 1 mayıs, 1 eylül gibi gösteri vesilesi bir gün olarak görmek istiyorlar. sanki daha fazla miting yapsalar dedikleri daha inandırıcı olacaktı gibi, sanki her fırsatta konuşmalarına izin verilse, herkes onları dinleyecekmiş gibi. alana gelirken bir amaçları da feministlerle hesaplaşmak. eğer 8 mart'ta kadınların mücadelesine destek vermek isteyen erkekler varsa, onlara önerebileceğim şeyler var. çevrelerine şöyle bir baksınlar, o gün ya da kadınların yoğun olarak hareketlendikleri o günlerde çocuk bakımı ya da evişi konusunda desteğe ihtiyacı olan kadınlar var mı? onlara yardımcı olsunlar, belki birkaç erkek birleşip bir kapalı salon etkinliğinde kreş örgütleyebilirler, etkinliğe katılan kadınların çocuklarına bakabilirler. onlara, "anneleriniz çocuklar," diyebilirler, "bugün meşgul, bugün, hepimiz için başka bir dünya kurmak, bizi affetmek ve sizlerin gelecekte daha mutlu olabilmeniz için yapması gereken bazı şeyler var, hadi şimdi bir oyun oynayalım." diyelim ki bunlara imkânları olmadı, hani kadınların insanın tepesini arttıracak kadar nesneleştirildiği reklam panoları oluyor, onlardan birisinin üstüne, "bugün 8 mart ve ben dünya kadınlar gününde bir erkek olarak kadınları böyle görmek istemiyorum" diye yazsınlar. bunu beğenmezlerse başka şey yazsınlar. bunlar benim aklıma gelenler. hele bir kadınların alanından uzak durmayı içlerine sindirebilsinler, erkeklerin aklına da yapacak bir sürü şey geleceğine şüphe yok.

mezar değil sığınak!

Güldünya Tören yirmi iki yaşında, ailesi, çocuğunun babası, devletin polisi, Bakırköy Devlet Hastanesi yetkilileri, yasaların kolaylaştırıcılığı, töreleri, pazarlığı ve kardeşlerinin kurşunlarıyla öldürüldü. Cenazesi Bitlis'te kaldırıldı. Annesi cenazede, "ne aşirete ne de oğullarıma karşı çıkamazdım," derken, Güldünya'nın cenazesini eli kadar kadın sessizce ve uzaktan izledi.

Bütün gazetelerde kucağında çocuğuyla bir de gelinlik giymiş haliyle resimleri var. Çocuğunun adını Umut koymuş. Yeni bir hayat kurmak istediğini söylüyormuş yakın arkadaşı Keramet'e. Cinayetle ilgili olarak her gazetede farklı bilgilere rastladık. Kimisi Güldünya'nın teyzesinin oğlu, aynı zamanda amcasının kızının kocası olan Servet Taş tarafından tecavüze uğradığını söylüyordu. Kimisi ise rızasıyla, gönünü kaptırarak, belki baştan çıkarılarak Servet Taş'la birlikte olup hamile kaldığını yazıyordu. Fark eder mi? Bunların hiçbiri olmadan Güldünya'nın herhangi bir erkekle dolaştığı, görüldüğü dedikodusu da onun öldürülmesine yetmeyecek miydi zaten. Meseleyi Güneydoğu'daki bir takım töreler diye açıklamak yetiyor mu size? Gerici feodal uygulamalar demek dindiriyor mu içinizdeki öfkeyi? Kadınlar Mardin'de de olsa İstanbul'da da olsa öldürülüyorlar işte. Kan davası da bir töre. Erkeklerin erkekleri öldürdüğü korkunç bir şey. Ama hepimizin bildiği gibi kan davası sonucu işlenen cinayetlerde için yasalarda öyle tahrik maddesi falan da yok. Tam tersine bu durum ağırlaştırıcı sebep olarak değerlendiriliyor. Namus cinayetleri de töre cinayeti olarak görülse de erkeklerin kadınları öldürdüğü bu durumda erkekler tahrik denilen şey gözönüne alınarak ceza indiriminden yararlanıyorlar. 2.5 yıl gibi bir hapis cezasıyla "namus"larını temizleyip yeni cinayetler için salıveriliyorlar. Bu ceza da fazla geliyor olmalı ki bu iş için ailenin en küçük erkek üyesi seçiliyor bir de. Ona işletiliyor bu cinayetler ve yaşı tutmayan bu erkek

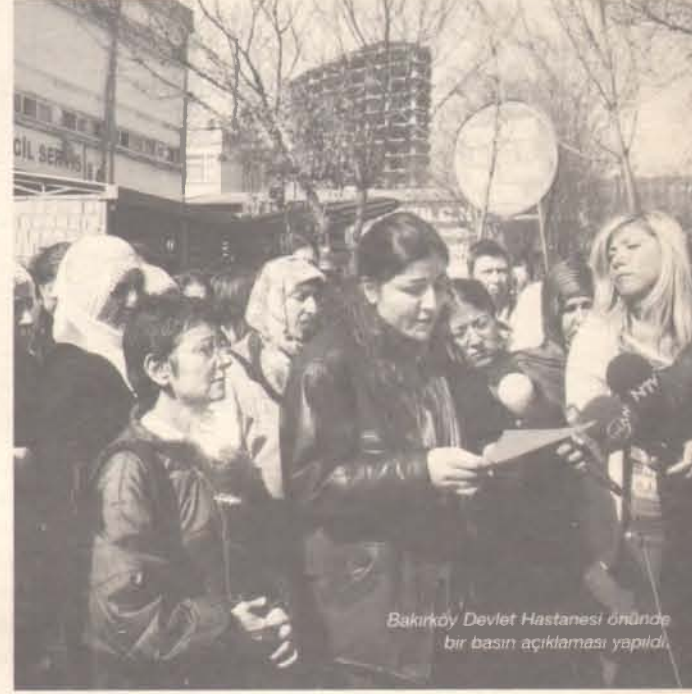

Bir grup kadın Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

"çocuk"lar ablalarını gözlerini kırpmadan öldürüp kısa bir hapis cezası alıyorlar. Farklı kadın örgütlerinin uzun bir zamandır Türk Ceza Kanunu değişiklikleri için sürekli uyarı, eylem ve önerilerine rağmen değişmeyen maddeler yeni cinayetleri teşvik ediyor adeta. Güldünya bir grup erkeğin bariz bir işbirliğiyle ve yasaların izniyle öldürüldü. Gazeteler ne yazarlarsa yazsınlar babası cenazeden sonra ve önce aşiret uyarısı ya da kendi vicdanı nedeniyle açıklamalarını nasıl değiştirirse değiştirsin bu,

Güldünya'nın kardeşleri tarafından öldürüldüğü gerçeğini değiştirmiyor. Yasal düzenlemeleri yapanların artık kadınları dinleme vakti gelmedi mi? Feministler olarak bunca yıldır kadın sığınmaevi talebinde bulunuyoruz. Savaşa karşı yapılan bir eylem feministler olarak "İncirlik boşaltılsın kadın sığınmaevi yapılsın" pankartıyla katılmıştık. Bugün sığınmaevi talebinin ne kadar haklı ve yerinde olduğunu maalesef bir kez daha

gördük. Güldünya sığınmaevine yerleştirilseydi bugün yaşıyor olacaktı. KAMER'den Nebahat Akkoç yaptığı açıklamada yirmi sekiz kadını KAMER olarak koruduklarını, namus cinayetine kurban gitmelerini engellediklerini açıkladı. Bu çok açık bir tablo. Kadın örgütleri ve sığınmaevleri polisin, hastane yetkililerinin koruyamadığı Güldünya'yı koruyabilirlerdi. Kadın sığınmaevleri açılması için ne yerel yönetimlerin ne de yeni hazırlanan kamu yönetimi reformu tasarısının olumlu bir adımını görmedik. Bağımsız kadın örgütlerinin açtıkları sığınmaevleri ise ekonomik sıkıntıyla ayakta durmakta zorlanıyor. Devlet bütçesinden de sığınmaevleri için pay ayrılmıyor. Taleplerimiz çok açık, yasal düzenlemelerde kadınlar aleyhine olan maddelerin değiştirilmesini ve kadın sığınmaevleri için devletten bütçe istiyoruz. Güldünya'nın ölüm haberini aldıktan sonra bir grup kadın Bakırköy Devlet Hastanesi önünde basın açıklaması yaptık.

Bakırköy Devlet Hastanesi önünde bir basın açıklaması yapıldı.

Yaptığımız açıklamada, katillerin bulunup hesap sorulması gerektiğini bir kez daha söyledik. Güldünya'nın öldürülmesi olayının takipçisi olacağımızı hastane önünde dile getirdiğimiz gibi Bakırköy Devlet Hastanesi yetkilileri ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü hakkında Sultanahmet Adliyesi önünde bir basın açıklaması yaparak suç duyurusunda da bulunduk. Hastane önünde yaptığımız açıklamayı izlemeye Güldünya'yı koruyamayan polis memurları tam tek mil gelmişlerdi. Eylemimiz biterken bize sessizce dağılmamızı söyleyen komiserlere bir kadın arkadaşımızın sorduğu, "Güldünya öldürülürken neredeydiniz" sorusuna cevap beklemiyorduk ama İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah'in polisin bu olayda bir ihmali olmadığını söylemesi artık bu kadar da olmaz dedirtti. Hastane yetkililerinin bir açıklamasını duymadık henüz. Kardeşleri tarafından bir kez öldürülmeye çalışılmış bir kadının hastanede yatarken gelip ikinci kez vurulmasının bu kadar kolay olması kafamızda birçok soru uyandırıyor tabii. Bizler hastanede yatarken odamıza giren herhangi bir erkek tarafından tecavüze uğrayabiliriz, taciz edilebiliriz, öldürülebiliriz demek ki. Akrabasıyım, refakatçisiyim diyen herkes öyle kolayca hastaların odasına girebiliyorsa gerçekten hepimizin, bütün kadınların hastalıkta, sağlıkta, bekârlıkta ve bütün evliliklerde gözden çıkarılmış olduğumuz anlamı çıkmıyor mu buradan?

Güldünya Tören (solda)

Evet, Türkiye’de insanlar sağ-
lıksız, sağlık alanı sağlıksız...
Sağlığı belirleyen faktörler var:
Beslenme gibi, iyi bir konut
gibi, eğitim gibi, bir işe sahip
olmak gibi, yoksul olmak gibi,
kadın olmak gibi...
Bu belirleyicilerin ne durumda
olduğu, en azından, verilen
sağlık hizmeti kadar etkili...

sonuç alana kadar hep birlikte

Evet Türkiye’de insanlar sağlıksız, sağlık alanı sağlıksız... Sağlığı belirleyen faktörler var: beslenme gibi, iyi bir konut gibi, eğitim gibi, bir işe sahip olmak gibi, yoksul olmak gibi, kadın olmak gibi... Bu belirleyicilerin ne durumda olduğu, en azından, verilen sağlık hizmeti kadar etkiliyor sağlığı... "Mülakatlar boyunca çocukların meyve istemesi, para olmadığı için alınamaması sık sık anlatıldı, bunun acısı dile getirildi, diyetlerinin bir ölüm kalım noktasında durduğu ifade edildi... Muazzez’in evine giren paranın tamamına yakın bölümü ekmeğe harcanıyordu; ne beslenme ne de başka bir amaçla harcamaya para kalmıyordu. İyi beslenememek, yoksulluğun odağında duruyor. Et bu anlamda sembolik öneme sahip, yoksulluğun ve yoksunluğun bilurlaştırdığı bir simge...*" İşte bu gerçektir Türkiye’de çocukları daha çok öldüren, daha bodur bırakan, insanları başka ülkelerden on yıl daha az yaşatan, kadınları kansız bırakan. Türkiye’de insanların üçte biri açlık, çok daha fazlası yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Yoksulluk hasta etmekte, yoksulluk erken öldürmektedir. Sağlığın belirleyicilerinin hepsinde ülkemizde bir başka gerçek "eşitsizlik"tir. Kır/kent, doğu/batı, erkek/kadın eşitsizlikleri... Eşitsizlik yoksulluğu, işi, beslenmeyi her şeyi bazı gruplar aleyhine derinleştirmektedir. "Girdiğimiz bütün evlerde hastalık vardı. Görüştüğümüz kişiler, eşleri ya da çocukları, sakatlık ya da kronik hastalıkla yaşıyorlardı. Hastalık ve sakatlık tıpkı yoksulluk gibi kuşaktan kuşağa aktarılıyor. Sağlıksızlığın bunca yaygın olduğu bir durumda, yoksul insanlar açısından Yeşil Kart sahibi olmak son derece önemli görünüyor. Çünkü görüştü-

ğümüz kişilerden hemen hiç birinin herhangi bir sağlık güvencesi yok. Hastalıkla ilgili pek çok anlatıda hastalık ve yoksulluğun nasıl birlikte çoğaldıklarını görüyoruz". Evet, birlikte çoğalıyorlar ama yine biliyoruz ki en çok da bu kesimler hizmeti alamıyorlar. 'Bir gün ölür giderim de heç kimsenin haberi olmaz,' diye düşünüyor çoğu. Çünkü onlar yanbaşılarında, sorunlarına ücretsiz çözüm getirecek, donanımlı bir sağlık ocağından mahrumlar. Sosyal devlet diye kendini tanımlayan yönetimler sağlık evi, sağlık ocağı-hastane zincirini kuramamış. Yılda 4.500 doktor mezun etmiş, onları ve birlikte hizmet verdikleri hemşireyi, ebeyi, fizyoterapisti, teknisyeni iyi bir istihdam politikası ile dağıtamamış. Sağlık çalışanlarını, emeklerinin karşılığını vermeyerek mutsuz etmiş. Onların çalışma ortamlarını da yoksullaştırmış, hizmet verememeleri için neredeyse ellerini kollarını bağlamış. Her yıl "Cumhuriyet tarihinin en düşük bütçesi" tanımlamasını alan sağlık bütçesini kısıtıkça kırmış, üstüne üstlük "tasarruf" denince de aklına ilk bu alan gelmiş. Hekimlere, sağlık çalışanına (ki neredeyse %80’i kadındır) "seni sözleşmeli yapacağım" diyerek iş güvencesini, performansına bakarak ücretlendireceğim diyerek iş iklimini bozmuştur. Değişim adı altında yürütülen aile doktorluğu, genel sağlık sigortası, sözleşmelilik, kamu personel ve yönetim yasalarındaki uygulamaların hepsinin halk ve biz sağlıkçılar için "zararlı" olduğu bugünden bizler tarafından görülmüştür. Peki ne yapmalı? Görmedim, duymadım, konuşmadım mı demeli, huzur(!) adına, işbirliği adına, işler yürüsün(!) adına. Yanıt elbette hayır. Huzur adına, sağlık adına biz sağ-

lıkçıların, tüm toplumla birlikte en yüksek sesle birşeyleri söyleme zamanı. Her gün bir milyonun üstünde vatandaşla sağlık hizmetinde buluşuyoruz. Biz onların acılarına, hizmeti alamamalarına tanıklık ederken, onlar bizim bu bozuk sağlık sistemi içinde hizmet verebilmek için nasıl "debelendiğimize" tanık olmaktadır. Aramızda istisnaların da olduğunu kabul ederek biz, ortak mağdurlar, bu bozukluğu düzelterteğimize inanıyoruz. Bu nedenle 5 Kasım’da ve 24 Aralık’ta G(ö)REV yaptık. Tanıklığı yüksek sesle ifşa etme sorumluluğuyla insanca yaşam ve iş güvencesi dedik. Ne hekimler, ne sağlık çalışanları tek başına ve yalnızca kendileri için bir şey istemedi. Ortak mağduriyetler ortak çözümler gerektirir. Bizim, neredeyse yirmi dört saat yaşadığımız bu kurumlar, hastalarımızın en zor anlarında başvurdukları sağlık ocakları, hastaneler, iyileştiğinde, geliştiğinde hepimiz daha iyi hissedeceğiz. Bunun daha çok kaynak ve daha iyi yönetimler gerektirdiği bilinciyle bütün bunları yüksek sesle ifade etmemize ve 5 Kasım ve 24 Aralık’taki eylemlerimizin başarısına karşın isteklerimiz karşılanmadı, "yanıt bulmadı." Ancak, biz bu yürüyüşü "sonuç alana kadar" sürdürme kararlılığındaız. Bu nedenle 10-11 Mart 2004 tarihlerinde, bir kez daha hastalarımızla, onların yakınlarıyla elele, gözlerimiz birbirine değerek, birbirimizi hissederek ve bu sefer sonuca çok yakın olarak... başaracağız.

* Yoksulluk Halleri adlı kitapta yer alan Aksu Bora’nın yazısından.
De İki Yayınları-2002

Hâlâ bir şans var

Yerel seçimlere çok az bir zaman kaldı. Sol ittifakın adaylarından Kiraz Biçici'yle kadın olarak nasıl bir yerel yönetim anlayışını benimsediğini konuştuk. Mücadeleyle geçen hayatında onu en son İnsan Hakları Derneği İstanbul Şube başkanı olarak görmüştük. İstanbul Eminönü'nden aday olan Kiraz Biçici bu işi en iyi kadınlar yapabilir diyor.

Nasıl çıktı bu macera?

Benim politika ve parti manasında eskiden beri süren bir maceram var. 1983-1992 yılları arasındaki dönem sürekli sokakta olduğum bir dönemdi. 12 Eylül rejiminin değişmesi ancak bizim vereceğimiz mücadeleye bağlı diye düşünerek koşturduğumuz bir dönemdi. Ta ki 1989 belediye seçimleri gelene kadar. 89 seçimlerinde SHP İstanbul'da yüzde 35 oy oranıyla neredeyse İstanbul'un tamamını aldı. Şu anda AKP'yi iktidara getiren, asla anımsamak istemediğim o yanlışlar daha aday belirlerken başladı. Teknik bilginin, kariyerin, becerinin dikkate alınmadığı sadece ne kadar Deniz Baykalcı olduğunun esas alındığı bir dönemdi. Sonuçta İstanbul'un otuz üç ilçesinden otuz bir ilçesi SHP tarafından bir daha uğramamak üzere alındı. Üzerinden dört seçim geçti ve hâlâ İstanbul AKP'nin düşüncesinin elinde.

Neler düşünüyorsun?

29 Mart sabahı İstanbul farklı bir yüzle uyana-

cak. Eminönü'ndeki pozisyonun temelinde tarih, sanat, turizm buluşması var. Ama imarsız bir Eminönü çok kolay talan edilebilen bir Eminönü. Tarihi, sanatı, kültürü yok sayılan bir Eminönü çok kolay talan edilebilir. Turizmle tarihi, sanatı buluşturduğunuz zaman tüm gözler sizin üzerinizde olacak bu kadar kolay çalıp çırpamayacaksınız, talan edemeyeceksiniz Herkesin gözü önünde yapılmaz ki hırsızlık. O yüzden bir şeylerin üstünün örtülü olmaması lazım. Eminönü'nün kazanılabilir bir ilçe olduğunu, İstanbul'un değişim ve dönüşümü için dönüm noktası olduğunu bile düşünüyorum. Eminönü'nde taş üstüne taş koyduğunuz zaman bütün İstanbul'un, bütün dünyanın gözü önünde olacaktır.

Siyasetin belediye tarafı daha kadınsı galiba. Hatta daha özgün ve istenirse daha da özgür. Bu özgürlüğü nasıl anlıyorsunuz, nasıl uygulayacaksınız?

Bu biraz yönetene bağlı bir şey. Bu konuda sınır tanımayan sivil itaatsizliklerimizle de kendimizi

kanıtlamış durumdayız. Bir şeyi değiştirmek için mutlaka itaatsizlikler olmak zorunda. Sınırları zorlamak zorundasınız. Var olanla yetinmemek gerekir ki bir şeyler doğrudan değiştirilebilsin. Bu konuda yapılabilecek ne varsa göze almış durumdayım.

Partinin kadına bakışını samimi buluyor musun? On beş kadın aday var galiba...

Samimi olduklarını umuyorum. Politik bir cevap gibi oldu ama. Bu işin merkezinde olan DEHAP, uzun yıllar süren bir savaşın, yirmi yıla dayanan bir çatışmanın akabinde ulusal kimlik ve haklarının neler olduğunun farkında olan bir hale gelmeler sonucunda bir şeyi çok net yaşadılar. Kadın olmadan hiçbir şey yapamadılar. Dağda da, belde de, köyde de kentte de kadınlar olmadan hiçbir şey yapamadılar ve iftihar ederek söylüyorum mücadeleye girmiş kadınların hiçbirisi mücadelenin gerisinde kalmamışlardır.

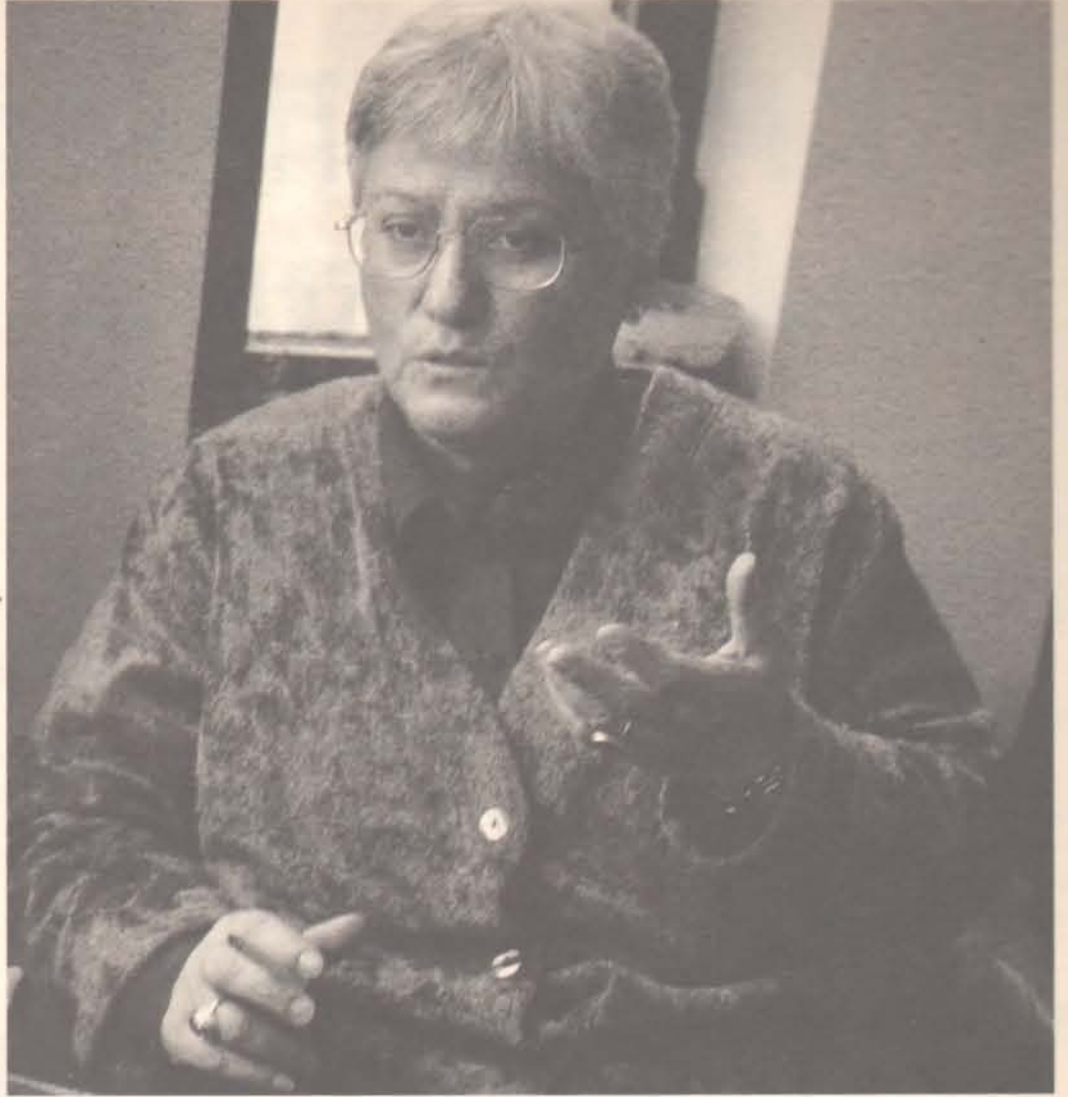
Kendini kadın olarak ifade edebildiğini düşün-

yor musun? Yoksa erkek zeminde mücadele ederken erkek gibi olmak mı gerekiyor?

Tabii biraz erkek gibi oluyorum. İnsanın tabiatını zorlayan bir şey sonuçta. Her ne kadar kadın olarak varsan da, kadın kimliğinin fizik olarak da kendini hatırlatır olsa da, yöntemler erkek yöntemler. Ya bu deveyi güdeceksin ya bu diyardan gideceksin. Kuralları onlar belirliyor ve binlerce yıllık kuralları bir anda değiştirip, dönüştürmen mümkün değil. Adamların kafalarındaki beyinleri çıkarıp yerine yenilerini koyacak haliniz yok. Bu bir kültür, bir birikim sorunu, yaşla değişirilecek bir şey. Bu da zamanla olur diye düşünüyorum. Kaldı ki yine erkek kafalar çok hâkim. Ama şunu da biliyorlar, kazanılmış hakların, verilen mücadelenin karşılığı da bu değil. Buna utanmazlık da diyebilirsin ne dersin de benimle birlikte omuz omuza mücadele edecek, gözaltına alınacak, coplanacak, tacize tecavüze uğrayacak, bütün bunları göze alacak, arkasından da seni yok sayacak. Varsınız, ortadasınız ve kendinizi kanıtlamışsınız. Üstelik parmağınızı da gözüne sokuyorsunuz nasıl sizi yok sayacak böyle bir şey olamaz. Yaşlanan kadın biraz erkekleşen kadındır. Özellikle menopoza giren kadın artık kadın olarak da görülmez. Geleneklerimizde de vardır, menopoza giren kadın erkek meclislerine katılır. Anadolu'da böyledir ve bu ister istemez bütün topluma yansıyan bir şey. Yaşlandıkça bu koşullar biraz daha azalıyor gençlik yıllarımda düşündüğüm oldu nasıl düşünmeyeceksiniz içki masalarına gidemezsiniz, hep beraber hovardalığa gidemezsiniz... Bunlar olmayınca da bir resmiyet oluyor, uzak duruyor ve yalnızlaştırılıyorsunuz, izole ediliyorsunuz. Siz istediğiniz kadar kendinizi paralayın ya hakikaten "erkek fatma" olacaksınız, beraber küfrededeceksin, belden aşağı fıkralarla muhabbet ilerleteceksin, başka şeyler yapacaksın o zaman kolay. Kendin olmak gibi bir çaba içerisindeysen çok zorlandığım oldu tabii.

Sence bir kadın belediye başkanı, bir erkek belediye başkanından daha iyi olabilir mi?

Kadının özelliklerinden ve hayata bağlılığından kaynaklanan bir şey. Bir kere kadın hayatın her alanında en fazla fedakârlık yapan, en fazla birikim sağlayan evinde, mutfağında, kardeşinde, kocasında, çocuğunda, anasında, babasında, hayatı paylaştığınız kim varsa bunlar en çok ka-

dına yansıyan şeyler. Kadın emeğinin içinde olduğu şeyler ve kadın emeği bir erkek emeğinden çok daha ağır bir emek, daha ağır bir işçilik. Sorumluluk bir kadının kendine has duyguları, şefkati, sevgisi, bağlılığı, analık duygusu, inceliği, becerisi, ben orada en güzel yemeğimi yapacak gibi düşünüyorum, çünkü bu kadına özgü bir şey.

Eminönü'nde sadece kadınlar için düşündüğün ne var?

Eminönü'nün nüfus yoğunluğu daha çok genç. Ben kadın evlerine sadece kadın sığınma evleri olarak bakmıyorum. Sığınmayan ama sığınmaya ihtiyacı olan kadınlar var onlar için de bir şeyler yapmalıyız. Kadının mutfaktan, bağımlılıktan biraz koparılması, işlerinin azaltılması, daha örgütlü, daha toplumsal hale getirmek gerekiyor. Var olan aşevleri, yemekhaneler gibi değil olabildiğince bölgelere ayırıp, en yoksul kesimden başlayıp günde üç öğün en az üç kap yemek yiyebileceği, kendisinin ve çocuklarının yemek yiyebileceği çok yakın bir mesafede olan, mutfakta çırpınmaktan kurtulacağı bir yer. Örneğin çamaşırhaneler Eminönü'nde bir çok evde çamaşır makinesi yok. Bölgelere ayırıp her sokağa gün belirleyip hayatı değiştirip dönüştürmeye müsait müdahaleler ya benim buradaki hedefim.

İstanbul'un değişmesi yaşam standartlarının yükseltildiği, çitanın yükseltildiği bir yer olacak ve bu diğer belediyeleri de etkileyecek çünkü insana dair olumlu gelişmeler herkes tarafından talep edilecek. Dolayısıyla bizim tüm İstan-

bul'un çitasını yükseltmek gibi bir çabamız olacak ve biz herkesten destek isteyeceğiz. Mesela tüm ilçelerde toplu sözleşmeler yasaların belirdiği son güne kadar bekletilir yıldırım için, bu sürede parayı kullanmak için biz geldiğimiz hafta toplu sözleşmelerimizi yapacağız. Şu anda çok az yapılan bir şey toplu sözleşmeler. Görüşmeler, ne koparırsak kâr kafasına zorlayan, bezdiren bir biçimde. Ben üç ay sonra herşeyin gözle görülür hale geleceğine inanıyorum. Belediye satış mağazaları belki birilerini ürkütecek ama ne yapalım daha önceki dönemlerde bunlar bir sene içinde kapandılar. Çünkü başına koydukları adamlar ister istemez satın alındılar, dediler ki, "benim kurtlanmak üzere olan makarnamı al sana şu kadar vereyim," ben bunlara tanışım. Markettekiyle aynı fiyat olan kurtlanmış makarna, hizmet yok, temizlik yok, halk kıymet bilmez oldu, sen ilk önce verdiğin hizmete bak.

Masal dinlemiş gibi oldum ama inşallah masal olmaz...

Gerçeğe dönüşecek. Ben Kasım itibarıyla çalışma yapmayı öngörüydüm. Bunlar heba edilmiş zaman. Daha fazla heba edilmeden önümüzdeki iki üç gün içerisinde bu iş sonuçlanırsa eğer, muhatap olacağımız insan sayısı çok fazla değil ama büyük ilçelerde daha zorlaştı işler ama Eminönü'nün hâlâ bir şansı var. Bu hayalse bile bunlara ihtiyaç var, çünkü hayal olmadan gerçek olmaz. Uzun bir fikir jimnastiğinden sonra bunlar planlamalar haline dönüştü.

AKP manifestosu aşırma çıktı!

AKP, Yalçın Akdoğan'ın yazdığı "Muhafazakâr Demokrasi" adlı kitabı ile yeni ideolojisini anlatma gayretindeyken eserin intihal olduğu ortaya çıktı. Kitapta AKP devlet hastanelerinde kürtaja karşı olduğunu açıklıyor.

Muhafazakâr Demokrasi isimli kitap geçen yılın sonunda yayınlandı. Kitap AKP teşkilatına ve basına dağıtıldı. Teşkilatta eğitim amaçlı kullanılan kitap ulusal ve uluslararası kamuoyuna bir siyaset felsefesi sunma amacını da taşıyor. Muhafazakârlık son yıllarda birçok Türkiyeli yazar çizeri ezilenlerin ve sömürülenlerin çıkarlarını koruma noktasında kör bırakabilen İslam-cumhuriyet/ merkez-çevre/ halk-statüko/ geleneksel-modern/demokrasi-totaliter rejim gibi kavram çiftlerinden bağımsız kendine özgü karakteri ve geçmişi olan bir kavram. Dolayısıyla yeni açılımlar yaratabilir. Öte yandan muhafazakârlık yeni liberalizmin her açıdan yoksullaştırdığı insanlığa, bu çölleşmenin sorumluları tarafından yeni bir umut gibi pazarlanıyor. Malum neocon'lar (Bush'un politik sözcülüğünü yaptığı yeni muhafazakârlar) her konuda iddialı. Tayyip Erdoğan da kitaba yazdığı girişte, "kendi düşünce gelenekleriyle dünya üzerinde test edilen bir siyasal tutumu yeniden üretmeyi doğru bulduklarını," belirtmiş. Yani dünya muhafazakârlığının devi ABD'den beslenen bir ideoloji sözkonusu.

İntihal ayıp değil mi?

Akademik olarak "Dr.", siyasi olarak "Başbakan Danışmanı" ünvanlarına sahip olan Yalçın Akdoğan bütün liberalleri memnun etmeye çalışan bir dil kullanmış bu yüz sayfalık el kitabında. Hürriyet Gazetesi'nin 11 Şubat tarihinde kitabın Dr. Bekir Özipek'in doktora tezinden intihal olduğunu yazmasını takiben pek bir medya gürültüsü olmadı. Aynı haberde Akdoğan'ın Yeni Şafak Gazetesi'ndeki köşesinde konuyla ilgili özür dilediği de yer alıyordu. İntihal malum aşırma demek. İdeologları aşırmacılık yapıyor. Sözcüsü olduğu parti hiç sıkılmıyor. AKP ideolojiye de imana da fazla önem vermiyor diye-

bilir miyiz? AKP'nin klasik milli görüşü geçmişinden, Tayyip Erdoğan'ın oğluna verdiği Necmettin adı gibi kurtulması kolay değil. Tamamen kurtulmaya da haliyle niyeti yok. Ama bu bağ biz kadınları o kadar da çok ilgilendiriyor. Hiçbir "İslamcı geçmiş" problemi olmayan bir muhafazakârlık fikriyatıyla karşı karşıya olduğumuzu varsayabiliriz. Ne olsa muhafazakârlığın her çeşidinin kadın kurtuluşuna karşı olduğu gerçeği sabit.

Kadınlardan istenen gönüllü kölelik

AKP bugün kadınları sadece ailenin bir parçası olarak gören geleneksel cinsiyetçiliğin kalesi durumunda. Kadın-erkek eşitliği size ne hatırlatıyor diye yaptığımız bir sokak röportajına genç Müslüman bir kadın, "Allah herkesi eşit yaratmıştır," diye cevap vermişti. Elbette AKP böyle saf ve açık bir ideolojinin partisi değil artık. Akdoğan yeni ideolojilerinden şöyle bahsediyor: "Çizgimiz muhafazakârlığın genlerine ve tarihi kodlarına uygun bir şekilde, siyaset yaptığı coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanmaktadır....Devrimci dönüşümlere karşı tedrici ve doğal sürecinde işleyen bir toplumsal dönüşümü savunuyoruz." Geleneklere bağlılık ve doğal süreçlere güven... Mahşerin bu iki atlısıyla kadınların hesaplaşması yüzyıllardır sürüyor. AKP kadroları kendi yakınlarındaki birçok akıllı kadının da bedenini, kimliğini ve geleceğini geleneklere teslim etmeyecek kadar bilinçlendiğini

görmek istemiyor. Benim kitabı okuyunca kapıldığım izlenimse bu "yeni" muhafazakârlığın doksanlarda yetişen İslamcı kadın kuşağının geleneksel kadın-erkek ilişkilerini sorgulama eğilimlerine prim vermeye hiç niyetinin olmadığı yönünde. Denenmiş olanı denenmemiş olana, tanıdık olanı bilinmeyene tercih etmeyi vaz eden Akdoğan, dolaylı olarak tüm kadınlara kargaşadan, yani itirazdan uzak, akışa uygun gönüllü kölelik düzeni içinde yaşamalarını öneriyor. Hatta kadınların adını hiç anmadan onlara bazı uygulamaları dayatıyor.

AKP yasal kürtaja karşı mı?

Kitabın giriş bölümünde on madde çerçevesin-

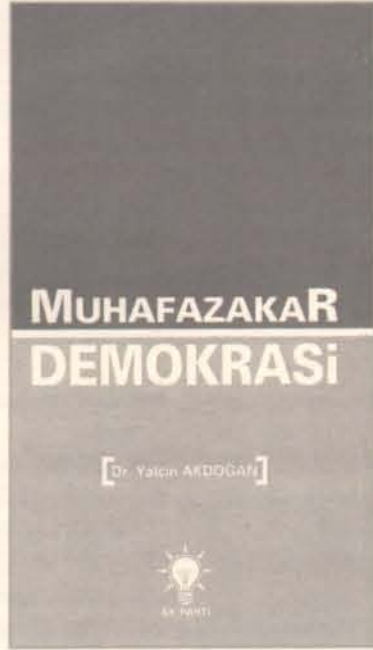
de demokrat muhafazakâr çizginin bir özeti var. Bizi ilgilendiren sekizinci madde görünür toplumsal sonuçlar yaratacak tek öneri. Diğer maddelerde radikalizm kötüdür, toplum mühendisliğine karşıyız, halkın değerlerine uymak esastır, devlet küçülmeli gibi siyaset teorisi yapan yazar bu maddede somut bir uygulama isteği ortaya koyuyor. Olduğu gibi aktarıyorum: "Günümüz muhafazakârlığı ailenin korunması kaygısı veya kimi dini gerekçelerle devletin kürtaj ve cinsiyet değiştirme ameliyatlarına parasal destek vermesine karşı çıkmaktadır. Ak Parti de insan hak ve özgürlükleri çerçevesinde bireysel tercih ve kabullerin korunması gerektiğini saklı tutarak aile kurumunu sarsacak uygulamalar konusunda hassasiyet gösterilmesi ve bebeklerin anne karınıdayken bile haklarının korunması

gerektiğine inanmaktadır. Ak Parti tercihlere saygı duymak kadar, hakları korumanın önemine de inanmaktadır."

Ne dolambaç, ne ambalaj değil mi? Sanki ele alınan günümüz uluslararası muhafazakârlığına uyum bağlamında bebek hakları. Sanki kadınların uğruna o kadar uğraş verip elde ettikleri bedenleriyle ilgili bir hak sözkonusu değil. Neden açıkça kürtaj yapılmamalı denmiyor da devlet desteği olmamalı deniyor? Belki kitabın sonunda katkılarında ötürü teşekkür edilen, eski MHP' li yeni liberal, CNN Türk yöneticisi Taha Akyol kürtaj olacaksa da devlet desteğiyle olmasın

özelde olsun diye yazarı etkiledi. Ya da belki bu paragraf kadınları yoklamak için araya sıkıştırılmış, bakalım tepki alacak mıyız diye. Yani kadın haklarına karşı bir stratejik savaş sözkonusu. Ya da belki İslamcılık ölmedi diye tabana mesaj veriliyor en kolay harcanan kesim olan kadınların sırtına basarak. Her halükarda ikiyüzlülük güzel değil. Konu fakir fukara kadınların, devlet hastanelerinde, sonucunu kaldıramayacaklarını düşündükleri gebeliklerini yasal olarak, zamanında sonlandırmalarına karşı çıkmaksa öyle söylesinler.

Kitabın girişinde Tayyip Erdoğan bu çalışmalarının bir dizi halinde devam edeceğini yazmış. Biz feministler de izlemeyi sürdüreceğiz.

Manîfestoya AKPê

Jêdizî Derket!

AKP, bi pirtikuka ku Yalçın Akdoğan nivîsiye ya ku bi navê "Muhafazakar Demokrasi" ve ket hewla vegotina îdeolojiya xwe ya nû lê belê ew jî jêdizî derket. Di pirtûkê de AKP diyar dike ku di nexweşxayên dewletê de hemberî kurtajê ye.

Pirtûka bi nave Muhafazakar Demokrasi dawî sala par hat weşandin. Pirtûk li rexistina AKP û Çapemeniye hat belav kirin. Pirtûka ku di rexistine de bi armanca perwerdeye te bikaranîn heman deme de ji bo raya giştî ya netewî û navnetewî armanca peşkeşkirina felsefeya siyasî jî dide ber xwe. Mihafazakartî remanek e, di salên dawî de, pir nivîskar û xezkaren Tirkîyeyî, di derbare parastina berjewendiyên bîndest û yê ten mijandin de kor hiştîye ji remanen cot serbixwetir û qerektêre xweser û daboriya we heye, mîna İslam-komar, navend-dorhel, gel-statûko, modern-kevneşopî, demokrasi-rejîma totalîter e. Ji ber vê yekê dikare vekirineke nû bi afirîne. Li aliyekî din mihafazakartî, ji bo mirovatiya ku bi destê lîberalîzma nû ji her alî ve hatiye xizankirin, ji aliye berpirsiyaren ve berîkirinê hevîyeke nû te bazirgankirin. Neo-connen ten zanîn(mihafazakaren nû yê berdevkiya polîtîk ya Bush dikin) her mijare de xwedî îdana. Tayîp Erdoğan di destpeka ku ji bo pirtûkê nivîsiye de diyar dike ku, "em hilberîna rewşeke siyasî ku ramanen bi kevneşopiya xwe ve di cîhanê de hatiye testkirinê rast dibînin." Ango mijar ev e ku îdeolojiyeke ku ji alî dêwe mihafazakartîya dinyayê DYA ve te xwedîkirin.

Jêdizîn şerm nîn e? Yalçın Akdoğan xwedî navdariyeke ku li aliye akademîk ve "Dr.", li siyasî ve "Şewrmende Serokwezîr" e di nav pirtûka xwe ya sed rûpelî de zimanekî ku di hewla dilxweşkirina hemû lîberalan de ye bikar anîye. Piştî, di 11 Reşemiye Rojnameya Hurriyet de nivîsî ku pirtûk ji teza doktora ya Dr. Bekîr Ozîpek hatiye dizîn di medyayê de nema deng derket. di heman nûçeyê de cih digirt ku Akdoğan di quncikê xwe yê Rojnameya Yenî Şafak de di derbare mijare de leberîna xwe xwestiye. Diyare ku întihal jêdizîn e. Îdeolog jêdizîn dikin. Partiya ku berdevkiya we dike qet fedî nake. Em dikarin bejin ku AKP

giringiye zede nade baweriye(îman) û îdeolojiye? AKP, mîna Tayîp Erdoğan nave kure xwe daniye Necmettin, dev ji daboriya boçûnkariya xwe ya netewî(millî goruş) berdan hesan nîn e. Birastî, bi her alî ve neta xwe rizgarkirinê jî nîn e. Le ev mijara me jina waqasî zede jî eleqe nake. Em dikarin bihesibînin ku ramantiya mihafazariyeke ku tu pişgireke we bi "daboriya İslamx-waz "re nîn in ve rû bir û ne. Çawa bibe bila bibe rastiya ku her cureyên mihafazakartiye hemberê rizgarbûna jinan e destnîşan e.

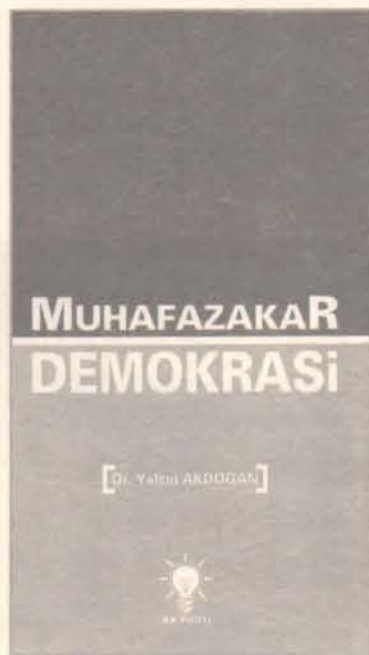
Ji jinan diltiya bi dile wan te xwestin AKP, keleha ku îro jina tene perçekî malbate ku zayendîtiya kevneşop dibîne ye. Roportajeke di sûkê de me ji jineke ciwan a misliman pirsî bû; "wekheviya jin û meran çi tîne bîra we?" bersiv dabû ku "xwede jin û mer wekhev afirandine." Helbet ku AKP partiyeke îdeolojiya we wisa saf û vekirî nîn e. Akdoğan ji îdeolojiya waha behs dike: "xeta me.xwe dispere gene mihafazakariye û koda dîroke ku gorî guncanbûyîna kevneşopiyan civakî û çandî yê cografyaya ku siyaseta li ser te kirin. Li hember vegûherîneke şoreşker, em veguhertineke civakî ya berebereyî û pevajoje xwezayî dixebite diparezin." Giredayibûna kevneşopan û ewlebûna pevajojen xwezaya... hesabjihevwestina van her du sîwarên meşherê û jinan bi sedsalane dajo. Qedroyên AKP naxwazin bibînin ku pir jinen baqil li derûdora wan jî, qasî ku naxwazin bedena xwe, nasnameya xwe û peşeroja xwe radestî kevneşopiyan bikin zane bûne. Dema min ev pirtûk xwend, tişte ku min je derxist ev e; ev mihafazakariyen "nû" neta wan nema heye ku prîme bidine nîfşa jinen İslame yê di nodî de giheştine meyla wan ya ku jepirsîna tekiliyên jin û mer yê kevneşop. Akdoğan vaez dike kuneceribandîya bi ceribandîyan, yê nayan zanîn yê ten zanîn ben tercih kirin û bi sergirtî ji bo jina peşniyar dike ku ji tevliheviyê ango îtirazkirinê dûr, guncanî berdevamkirinê diltiya bi dile wan be. Birastî qet nave jina bilevnake û hin tetbîqata dispere wan. AKP li hemberê kurtaja qanûniyê? Di beşa destpeka pirtûkê de, di dorhela deh xalan de xuleseya xeta mihafazakariya demok-

rat heye. A me eleqe dike xala heştê tene pesniyareke ku dikare encameke civakiye berbiçav biafirîne. Di xalê din de dibêje, "radîkalizm nebaş e, em li hembere endezyariya civakî ne, gorî nixren gel tevgerîn esas e, bila dewlet biçûk be û teoriya siyasete dike le nivîskar di ve xale de xwastina tetbîqetêke razber tîne zimen. Wek gotina wî ez je digrim:" mihafazakariya îro li hember ve yeke derdikeve ku diltirsiya parastina malbate an jî bi hin hiceten olî dewlet piştigiriya pera dide ji bo kurtaj û zayend guhartine. AK Partî jî dixwaze di çarçoveya maf û azadiyên mirovan de tercihen şexsî û mafê pewistiya parastina pejirandinan veşartî digre le di mijara tetbîqetê ku saziya malbate bihejînin de hesasiyet ben nîşandin û di baweriya pewistiya di dema derguş zike diya xwe dane jî mafê wan be parastin de ye. AK Partî qasî rûmetdayina tercihan, giringiya parastina mafan jî dike."

Çi vîzonek û çi ambalaj, ne wisa? Tu dibêjî ya li ser disekinin bi giredayî lehatina mihafazakartîya îro ya navnetewî de mafê derguşan e. Tu dibêjî ku mafê jina yê derbare bedena xwe bi salan ve tekoşîn kirine û bi dest xistine ne mijar e. Ji bo çi aşkere nabejin bila kurtaj nebe, dibêjin bila dewlet piştigiriye neke? Belkî, di dawîya pirtûkê de gotina Taha Akyolê MHPîyê kevî û lîberale nû, revebirê CNN a Tirk ku ji bo alîkariya wî spase xwe kirine, "dema kurtaj bibe bila piştigiriya dewlete nebe, bila taybetî bibe" ew kire bin tesî-

ra xwe. An jî ev paragraf ji bo jina biceribîne kirine navbera nivîse, ji bo ku de biniherin reaksiyona jina de çebe, nabe. Ango hembera mafê jinan stratejiyek te fem kirin. An jî belkî bi teğîştina İslametî nemir peyama didin raya giştî ya xwe, bi pelekirina piştê beşa herî hesan te xerc kirin jin ve. Di her halûkarî de durûtî nerind e. Mijar, jinen feqîr û xizan ku nexweşxane dewlete de ku encama hemberderketina di dema xwe de dawîkirina ducaniyên wan difikirin ku nikaribin bi qanûnî rakin, be bila bejin.

Di destpeka pirtûkê de Tayîp Erdoğan nivîsiye ku ev xebaten bi rezî de ben domandin. Em femînîst jî de şopandine bidomînin.

Mor "iğne'li yazar

Türk aile yapısı yine kurtuldu! küçükleri muzır neşriyattan koruma kurulu bazı kanun maddelerini alt alta sıraladı, Meltem Arıkan'ın Yeter Tenimi Acıtmayın kitabını yasaklayarak yüreklerimize su serpti! Zira raporun değerlendirme bölümünde, "feminist bir anlayışla, kadınlarda var olan travmanın rehabilitasyonuna yönelme amacından ziyade, toplumumuzun çekirdeğini oluşturan aile yapımızın parçalanmasının hedef alındığı; anne, baba ve akrabalık değerlerinin yıpratılarak, kadınlarımızın aşağılanıp, horlandıkları, olayların dramatize edilmesiyle de genç kızlarımıza korku verilmektedir." Cümlesinden anlamaktayız ki durum oldukça ciddidir, niyet kötüdür!

Meltem Arıkan'ı Kadın Bedenini Soyarsa kitabından tanıyorum. Oysa Ve...Veya...Belki, Evet...Ama...Sanki adlı iki kitabı daha varmış. Yeter Canımı Acıtmayın, dördüncü kitap.

Bu kitap niye yazıldı?

İlk romanımdan beri bir şey söylüyorum. Ben kadının varoluş yolculuğunu yazıyorum. Romanımın aslında şöyle bir iddiası vardı; herkesin aslında bir travması vardır, hepimiz kadın erkek ergenlik döneminden önce yüzde doksan cinsellik içeren korkular yaşarız. Bunun için çok büyük şeyler gerekmiyor aslında ve bu korku bizi kodlar. Ondaki sonraki bütün hayatımızda bizi aslında bu korku yönetir. Ama biz sanırız ki biz kendi kendimize var oluyoruz. Ben bunun altını çizmek istemiştik. Çocuklara uygulanan taciz ve tecavüz maalesef ülkemizde çok ciddi boyutlarda, bunun birazcık kaşınmasını istedim. Ve kitaba şöyle bir not koydum. Romanındaki karakterler hayal ürünü olmakla birlikte taciz ve tecavüz öyküleri gerçektir. Gerçek hikâyelerden bir tanesi de ensestti. Çünkü bizim ülkemizde ensest yok sayılıyor. Oysa ki çok büyük bir oranda. Siz de bilirsiniz ki bir kadının yaşadığı travma üç kuşağa aktarılıyor. Bu bilimsel olarak kanıtlandı. Ben romanlarımı okuyanları huzursuz etmek için yazıyorum. Hazır reçete sunmuyorum. Sadece soruları sorup insanların o soruları kendilerine sormalarını sağlamaya çalışıyorum. Dördüncü romanım ilk romanımdan itibaren aynı çizgide ilerliyor. Beşinci roma-

Meltem Arıkan, Hacettepe Üniversitesi mezunu. Ege adında bir oğlu var. Kadınlık hallerini yazmayı seviyor. İğne batırmayı da. Üstelik iğnesi mor renkli! Biz eline sağlık Meltem dedik. Küçükleri muzır neşriyattan koruma kurulu kitabı yasakladı. Meltem, kitabının yasaklanma öyküsünü Pazartesi'ye anlattı.

nım da bir kadının korkularından sıyrılabilirse neler yaşayacağı, nelerle karşılaşacağı ile ilgili. Yani bu konuyu alıp da seçerek yazmadım. Bu bir bütünün parçası.

Romanın yasaklanma nedeninin ağırlıkla ensest konusundan kaynaklandığını düşündük. Bu konuda kadın-erkek çok ikiyüzlüydük. Sizce neden bu ikiyüzlülük?

Çünkü korkutuluyoruz, korkuyoruz. Bu da sistematik olarak sürüyor. Erkek egemen kültür maalesef kadınların korkularından kurtulmasını istemiyor. Korkan kadın bunu üç kuşağa taşıyor. Bu korku o kadar içselleşti ki kadınlarda. Benim yazdığım hikâyede anne biliyor. Onun dışında benim dinlediğim bir sürü hikâye var böyle. Anneler de ses çıkartmıyor, annelerin bilmemesi mümkün değil. Bunların hepsinin temelinde var olamamak ve korkuları içselleştirmek yatıyor. Romanım yayımlandıktan sonra inanılmaz geri dönüş oldu. Bir de yanlış bir kanı var ensest Türkiye'de sadece doğuda var gibi. Öyle bir şey yok. Özellikle büyük şehirdeki bir hikâyeyi yazdım. Baba profesör. Anne üniversite mezunu. Bunlar Türkiye'de çok saygın insanlar ve bu olay gerçek. Bütün kitapları yazarken benimle hikâyelerini paylaşan, bu yolculuğa katılan kadınlar, kendi var oluş yolculuklarında şöyle bir şey ortaya çıkarttı. Çok bil-

dik, çok düzgün olarak gösterilen aileler hatta bazen toplumda örnek olarak gördüğümüz ailelerin içinde de maalesef böyle çok hikâye var. Ama bu tartışılmıyor. Eğer tartışılmaya başlarsa toplumda çok büyük dengeler bozulacak. Ama bu dengeler bozulmak zorunda.

Erkek olsaydınız kitabınız bu kadar kolay yasaklanırmıydı?

Kesinlikle kadın olmamın etkisi var, çünkü ben bir kadıyım. O hikâyelerin hepsinin nelere mal olduğunu biliyorum. Bir anneyim. Bir çocuk böyle bir şey yaşarsa onun ne olduğunun bilgisi benim genlerimde var. O yüzden de okuyanlar algılıyor ne demek istediğimi. Bence kurul üyeleri de çok güzel algılamışlar. Algıladıkları için de böyle bir rapor yazmışlar ve kitap toplatılıyor. Bir erkek yazsaydı aynı etkiyi yapmazdı. Çünkü bir erkek benim kadar hissedemezdi.

Kadına duyarlı bir yazar olarak kadına yönelik şiddet konusunda söyleyecek sözünüz nedir?

Özellikle kadınların her türlü korkularına yeter demek gerekiyor. Bu çok zor olsa da bedenlerine, çocuklarına çevrelerine biraz da farklı bak-salar, birazcık daha kendi bedenlerine ve kadınlıklarına sahip çıkarsalar hayat kolaylaşır. Biz kadınlığımıza sahip çıkmazsak bu düzen böyle gidecek.

Kitapla ilgili son gelişmeler neler?

Toplatılma kararının durdurulması ile ilgili başvurmuştuk, reddedildi. Everest Yayınları karşı dava açtı. Davanın sonucunu bekliyoruz. Mahkeme tarihini de zaten duyuracağım. Tüm kadınları da mahkemeye bekliyorum.

lezbiyenlik mitleri

Lezbiyenliği ezilmemeyi hak eden bir kimlik olarak görebilmek için onu kutsallaştırma ihtiyacı hissedebiliyor insanlar. Oysa lezbiyenliğin ezilmemeyi hak etmesi için hiçbir şeye ihtiyacı yok. Lezbiyenler zaten ezilmemeli.

Eğer kendimizde değiştiremediğimizi düşünmezsek, biz çok güçlü olur. Zaten ruhdur, değiştirecek bir şeyimiz yok. Bizim öğrenen kadınlar, bul sınırlarının içine aldıkları, artık kendilerine dair gerçekleri bir şey kalmadığına kapılabiliyorlar. Feminizm diyen, feminizmi öne alan kadınlar arasında zaman zaman karşılaştığım, ben de değişmesi gereken, ama genelde sorgulanma ihtiyacı duyulmayan üç mitemden bahsedeceğim sizlere. Lezbiyenliğe veya lezbiyenlere dair üç mitemden. Çok temel bulduğum bir bilgiyi paylaşmak istiyorum öncelikle. Eşcinseller kelimesi ile başlıya ve emin olarak kurabileceğimiz tek bir cümle var: "eşcinseller eziliyor." Bunun dışındaki cummelerin, "eşcinseller sanatçı ruhludur," gibi kulağa hoşmuş gibi gelenlerden, "eşcinseller güvenilmez insanlardır," gibi kötü olanlarına kadar, hepsi yanlış. Bütün eşcinseller arasında eziliyor olmalarından başka tamamen ortak olan hiçbir özellik bulamayız. Tıpkı heteroseksüeller arasında sanatçı ruhlular, sanatçı ruhsuz, güvenilir, güvenilmez insanlar olabileceği gibi, eşcinseller arasında da vardır. Hiçbir nitelik eşcinselliğin doğasından kaynaklanmaz. İktidara karşı bir direniş olarak kurulan eşcinsel kimliğini, çeşitli toplumsal olgularla bağlama çabamız, iktidarın yine iş başında olduğunun göstergesi. Eşcinselleri sevebilmek için olumlu, eşcinsellerden uzak durabilmek için olumsuz nitelikleri eşcinsel kimliğine bağlamak çok karşılaşılan ama kaçınılması gereken bir şey. Buradan yola çıkarak mitlere geçiyorum.

Bütün lezbiyenler feminist olmalı Çok yaygın bir düşünce. Gerçekten de keşke bütün lezbiyenler feminist olsa. Sadece lezbiyenlerin değil, bütün kadınların feminizmi anlamasını ve sevmesini diliyorum. Ama neden bazen sadece biz lezbiyenlerin feminist olması bekleniyor ve olmaması da şaşırıcı karşılanıyor? Lezbiyen olmak hiçbir kadını feminizmin bilgisine ulaşabilmek ve ezilmenin bilincini açığa çıkarabilmekte heteroseksüel kadınlardan da

ha şanslı kılmıyor ki. Lezbiyenler toplumun dışında ayrıksı bir tür olmadıklarına göre, tıpkı heteroseksüel kadınlar gibi, lezbiyenler ve biseksüel kadınlar, ancak feminizm güçlendikçe ve yaygınlaştıkça feminist olabilirler. Başlangıçta lezbiyenliğe böylesi mistik anlamlar yüklerken, hepimizin feminist olmadığı gerçeğiyle yüzleşenler için lezbiyenlik birden sevimli bir durum haline gelebiliyor, "Aaa, bütün lezbiyenler feminist değil! Oysa ben onların isyankâr ve direnişçi olmalarını beklerdim. Hayal kırıklığına uğradım," ama tüm ezilenler doğaları gereği isyancı ve isyanda başarılı olsalardı, ezilme diye bir şey kalmazdı.

Biseksüellerin lezbiyenliği yarımır Bu sadece biseksüel kadınlar değil, biseksüel erkekler hakkında da yaygın kabul gören bir düşünce. Aynı zamanda sadece feministler arasında değil cinsel yönelim ve düşüncelerinden bağımsız olarak çeşitli çevrelerde geçerli olan bir düşünce. Ama eşcinsellik tam olunca bize statü kazandıran, yarım olunca da kaybettiren bir şey değil ki. Tam tersine, aslında olağan bir durum olabilecekken, ataerkillik içerisinde kötümsemen, dışlanan, yok sayılan bir toplumsal olgu. Bu durumu toplumda varolan bir duygunun asimilasyon süreci olarak da tanımlayabiliriz. Ne pahasına olursa olsun, hiçbir kadın bir kadına, hiçbir erkek bir erkeğe aşık olmasın! O zaman,

eri tam lezbiyen, biseksüel- zbiyen olarak görelim ki? aynı zamanda erkeklerle potansiyelini taşıyan erdir. Lezbiyenlik bir paye ra göre, bir kadının erkekle olup olmaması hiçbir şeyi z. Sonuç olarak biseksüel ra da kadınlara yönelik hisri cinsel ve duygusal yakınlıkta asimile edilmiştir.

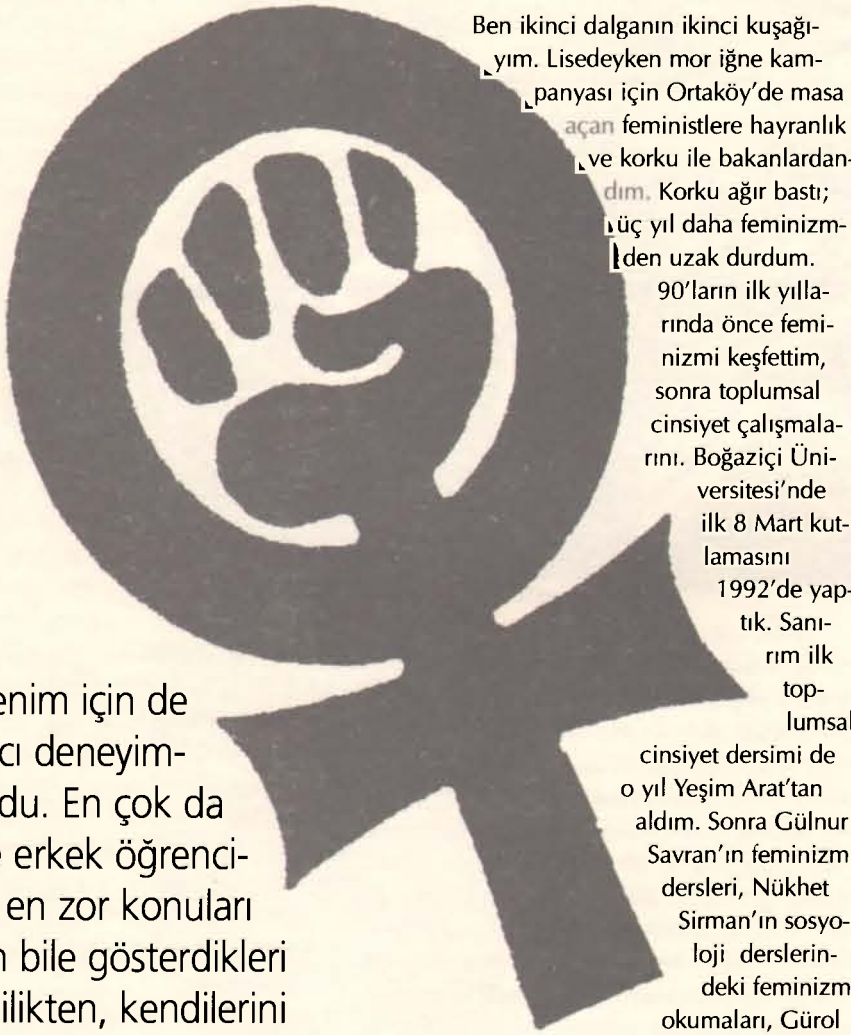
Feminizm teori, lezbiyenlik pratiktir

Hayır, hayır, hayır. Elbette feminizm bize kadınlar arası dayanışmayı geliştirmeyi ve kadınlar arası rekabeti sona erdirmeye çalışmayı öğretiyor. Elbette feminizm bize binlerce yıl ayaklar altına alınmış cinselle barışmayı, birbirimizi

adımlara duyduğumuz aşk kendilğinden feminizmin öğretileri ile bezenemez ki! Kadınlar arası aşkın doğası gereği dayanışmacı ve geliştirici olmasını beklemek, lezbiyenliğe –aslında kadınlığa- özsel bir anlam yüklemek demek. Toplumda görüldüğü kadarıyla yaygın olmasının yanı sıra, bir de hegemonik olan heteroseksüel aşk kadınların ezilmelerinin orta noktasında dururken, dışlanan bir aşk türü, lezbiyen aşk, nasıl olur da kendiliğinden bir cennet bahçesi yaratabilir? Sonuç olarak

Bu üç yargıya baktığımızda, ortak çıkış noktalarının lezbiyenliğin kutsallaştırılması olduğunu fark edebiliriz. Lezbiyenliği ezilmemeyi hak eden bir kimlik olarak görebilmek için onu kutsallaştırma ihtiyacı hissedebiliyor insanlar. Oysa lezbiyenliğin ezilmemeyi hak etmesi için hiçbir şeye ihtiyacı yok. Lezbiyenler zaten ezilmemeli. Ama çoğunlukla insanlar ezilen kimlikleri sevebilmek ve affetmek için hafifletici nedenler arıyorlar. Üstelik hafifletici neden buldukça kendimizi sorgulama gereği duymadan özgürlükçü olduğumuzu da zannedebiliyoruz. İşin kötüsü böylece şiddeti meşru gören bakış açısını devam ettiriyoruz. Oysa bizim lezbiyenler ve biseksüel kadınlar olarak, her tür dışlanmaya ve şiddete açık olan aşkı kimsenin kutsallaştırılması yerine dışlanma deneyimimizin anlaşılmasına ihtiyacımız var.

feminizmin dersi olur mu?

Bu ders, benim için de çok şaşırtıcı deneyimlerle doluydu. En çok da kadın ve erkek öğrencilerin en zor konuları tartışırken bile gösterdikleri açık yüreklilikten, kendilerini sorgulama ve dönüştürme isteklerinden ve bunu paylaşma cesaretlerinden etkilendim.

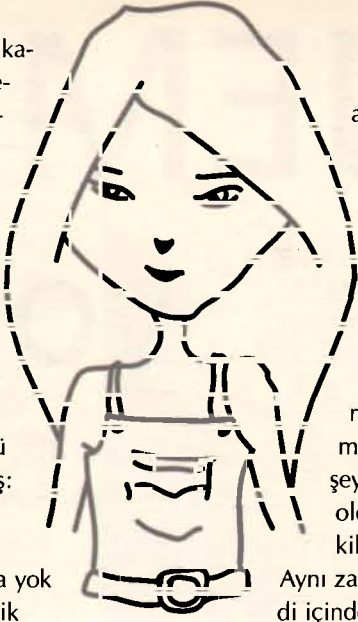

Ben ikinci dalğanın ikinci kuşağıyım. Lisedeyken mor iğne kampanyası için Ortaköy'de masa açan feministlere hayranlık ve korku ile bakanlardan etkilendim. Korku ağır bastı; üç yıl daha feminizmden uzak durdum. 90'ların ilk yıllarında önce feminizmi keşfettim, sonra toplumsal cinsiyet çalışmalarını. Boğaziçi Üniversitesi'nde ilk 8 Mart kutlamasını 1992'de yaptık. Sanırım ilk toplumsal cinsiyet dersimi de o yıl Yeşim Arat'tan aldım. Sonra Gülnur Savran'ın feminizm dersleri, Nükhet Sirman'ın sosyoloji derslerindeki feminizm okumaları, Gürol Irzık'tan aldığım felsefe

dersinde feminist epistemolojiyle karşılaşmam... Müthiş heyecan verici bir keşif süreciydi! Hızımı alamayıp ilerleyen yıllarda doktoranın yanında bir de Kadın Çalışmaları Sertifikası edindim. Kısacası, son on iki yıldır, feminizm benim için kişisel olanla politikanın olduğu kadar akademiyle politikanın da içiçe geçtiği bir uğraş. Şimdi ikinci dalğanın üçüncü kuşağı (kendilerine üçüncü dalga diyorlar mı bilmiyorum!) üniversitede okuyor. Ben de onlarla birlikte okumaya devam ediyorum. Tabii zaman çok değişti. Eskiden iğneyle kazdığımız kuyular şimdi seçmeli derslerin olduğu kadar zorunlu derslerin de bir parçası. Son üç yıldır, hem toplumsal cinsiyet ve feminizmi mecburen öğrenen öğrencilerle, hem de bu başlıkta dersler almayı se-

çenlerle içiçeyim. Size de biraz bu derslerden ve öğrencilerden bahsetmek istiyorum. Sabancı Üniversitesi'nde, belki duymuşsunuzdur, bölüm yok. Öğrenciler iki yılın sonunda hangi alanda diploma alacaklarına kendileri karar veriyorlar. İlk yıl boyunca tüm öğrencilerin zorunlu olarak aldığı dersler arasında İnsan ve Toplum dersi var. Bu derste, farklı disiplinlerden öğretim üyeleri büyük amfilerde her hafta iki saat ders anlatıyorlar; öğrenciler de buna ek olarak, iki saat yüksek lisans öğrencilerinin yürüttüğü tartışma saatlerinde okumaların ve amfi derslerinin üzerinden geçiyorlar. Son iki buçuk yıldır bu derste, hem bir analiz kategorisi olarak toplumsal cinsiyet (ilk dönem), hem de son iki yüzyılda önemli açılımlar sağlamış bir toplumsal hareket olarak feminizm (ikinci dönem) anlatıyoruz. Ne yazık ki 500 kişilik bu dersler benim açımdan tek yönlü geçiyor. Derse dair tepkileri hemen sonra yanıma gelenlerden, dönem sonundaki anonim değerlendirme raporlarından, bir de ertelediğim benden ders alan öğrencilerden öğreniyorum. Bu tepkilerin bir kısmı müthiş eğlenceli oluyor! Örneğin, anonim değerlendirmelerde bazı erkek öğrenciler bana kafalarını karıştırdığımı anlatıyorlar. Erkek olduğumu tahmin ettiğim bir öğrenci geçen yıl, "erkek öğrenciler sizden ortalığı kasıp kavurmanızı beklerken," diye başlamış, "feminizm buysa ben de feministim hocam," diye bitirmiş. Tek tük, "neden bunu okuyoruz anlamıyorum," şikâyetleri çıksa da bu ilk yıl dersinin çok önemli kazanımları olduğunu görüyorum. En önemlisi, mühendis veya sosyal bilimci, her Sabancı Üniversitesi mezunu Simone de Beauvoir'ı bilerek, kadın veya erkek doğmadığımızı, olduğumuzu aynı yıl içinde en azından iki kez tartışarak, insan haklarını konuşurken, kadının insan hakları diye ayrı bir alanın olduğundan haberdar bir şekilde mezun olacak. Bunu kendi başına önemsiyorum. Daha önemlisi, bu ders sayesinde öğrenciler, toplumsal cinsiyet ve feminizmi meşru bir tartışma ve araştırma alanı olarak görmeye başlıyorlar. Bu, çok önemli bir normalleşme sağlıyor. Bunun da ötesinde, şaşırtıcı derecede çok sayıda öğrenci, biraz da bell hooks'un feminizm herkes içindir (*Çitlembik Yayınları*) kitabı sayesinde, feminizmin kendi kadınlıklarını ve erkekliklerini yeni-

den düşünebilmeleri, içine sığamadıkları kılıplardan çıkabilmeleri ve özgürleşebilmeleri için bir yol açtığını görüp bundan heyecan duyuyor. Ama belki hepsinden daha önemlisi, bu ilk tanışma ve sonrasında aldıkları dersler (Kültürel Çalışmalar programında hemen hemen her dönem toplumsal cinsiyet çalışmaları alanında bir ders açılıyor) öğrencilere önce sınıf ortamında, sonra dışarıda bu konuları tartışabilmek için yeni bir dil kazandırmış oluyor. Kendisini feminist olarak tanımlayan ve Mor Çatı'da gönüllü olarak çalışan Esin bunu şöyle ifade etmiş: "Toplumsal cinsiyet günlük konuşmaların yüzde 60-70 gibi bir oranını oluştururken bu konunun tartışılmasına ayrılan vakit ya yok ya da başladığı anda geyik

Didem: "Üniversitede aldığım toplumsal cinsiyet dersleri feminizmin aslında ne kadar geniş alanları ilgilendiren bir konu olduğunu, ve belki de hiç bir erkeğin ve kadının (kendisini feminizmin hangi noktasında tanımlarsa tanımlasın) feminist olmamasının, her şeyin ötesinde mantıksız olduğunu daha net bir şekilde farketmeme yol açtı.

Aynı zamanda feminizmin kendi içinde ne kadar değişik bakış açıları taşıdığını öğretti ve kendimi herhangi birine körükörüne bağlanmaya zorlanmadan bu alanda nasıl tanımlayabileceğimi gösterdi."

Kerem: "Benim için toplumsal cinsiyet üzerine aldığım ders, üniversite hayatım boyunca aldığım en anlamlı dersti. Cinsiyet ilişkileri üzerine birbirinden bağımsızmış gibi duran birçok durum üzerine düşüncelerim, bu ders sayesinde toparlandı ve anlam ifade eden bir bütünlük haline geldi. Hayata bakışım oldukça değişti, günlük ilişkiler üzerinden, kendimin de katkısıyla yeniden ürettiğimiz söylemin farkına vardım, ve bunun rahatsızlığını yaşadım.

Bunu kendi hayatım üzerinden, gerek kendi dilimde daha dikkatli olarak gerek de insanlarla konuşarak, değiştirmeye çalıştım. Bunu yapamadığım zamanlarda egemen söylemin gücünü fark ettim. Duygusal patlama anlarında, ya da boş bulunduğum birçok zamanda bir feministin asla söylememesi, yapmaması gereken şeyleri yapabildiğim için hâlâ kendimi feminist olarak düşünmüyorum. Bence feminist düşünce ve söyleme sonuna kadar katılmak ve desteklemek ile feminist olmak arasında büyük fark var."

Senem: "Artık pek çok şeye, en basitinden seyrettiğim filmlere, izlediğim reklamlara, günlük konuşma diline ve benim dilime daha eleştirel bakabiliyorum. Farkındalığının artmasında bu derslerin payı çok büyük. Artık çevremdekileri ve en önemlisi kendimi içselleştirilmiş cinsiyetçiliklerimde daha bilinçli bir şekilde uyarır, eleştirirdim ve bundan dolayı da çok mutluyum."

Naci: "Öncelikle her yerde, televizyon izlerken, gazete okurken sürekli kadın erkek ilişkilerini sorgular konumda hissediyorum. Zannedersem Eşkiya filmi izlerken başlayan toplumsal cinsiyeti sorgulayan bu bakış açısı kalıcı olacak."

Sevgi: "Bilkent ve Sabancı Üniversitesi'nde aldığım bu dersler kişisel ve politik kimliğimin oluşmasında çok etkili oldu. Üstelik benzer eğitim aldığım, yani örneğin bu derslerden hiç almamış bir siyaset bilimciden, farklı olabilmeme imkân sağladı. Çok iyi çalışmalar sandığım, ya da çok iyi akademisyenler, yazarlar sandığım bir çok kişinin toplumsal cinsiyet körü olduklarını; hatta açıkça bunu savunduklarını hayretle gördüm...Zararları da var ama. Bir kere mesleki deformasyona uğradım. Çevremdeki her ilişkiye, reklama, filme, minibüsteki insanların davranışlarına kadar her şeye bu gözle bakınca ne vahim bir durumda olduğumuzu görmek her gün her saat hiç de insanın ruh sağlığı için iyi değil. Bilmiyorum belki ben biraz fazla duyarlıyım ama gerçekten bu durum benim için bir mutsuzluk kaynağı. Hep farklı düşünmek, hep muhalif ve yalnız kalmak..insan kendi annesine bile anlatamıyor bazen."

Yiğit: "Medyanın gözünden yansıyan Türkiye ile 'yaşanılan' Türkiye arasındaki farkı göstermiş oldu bu ders. Böyle bir ders açılmamış olsaydı bir ekonomi öğrencisi ve sonrasında insanlarla iç içe çalışmak isteyen biri olarak gerçekten de eksikliğini hissederdim."

Esin: "Birçok üniversitede bu konu üzerine ders açılmamasının sebebi, bu konunun önemsen-

memesi, hafife alınması, hatta gündelik ve komik! bir konu olduğunun düşünülmesi, o yüzden diğer "ciddi" derslerin yanına yakışmayacağı düşüncesi olsa gerek. Bir de herkesin kadın ve erkek konularına hazır cevapları olduğundan, "kadınlar duygusaldır," "kadınlarla erkekler elbette farklıdır"

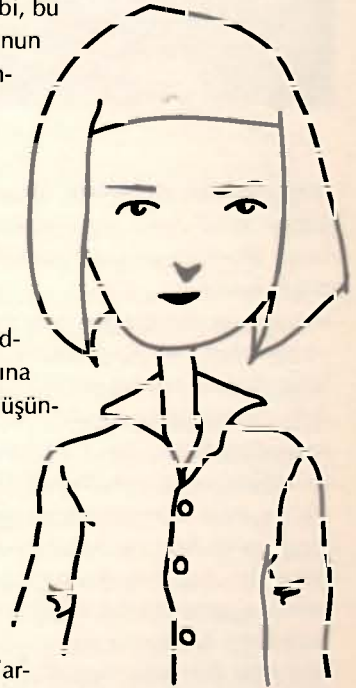
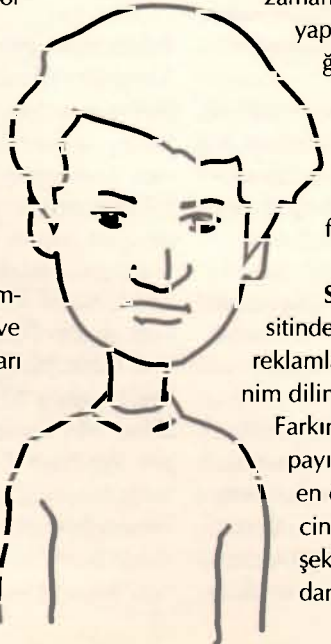
gibi akademik hiç bir dayanağı olmayan sözlere sığınılması ve bu yüzden de başka bir ifadenin, yaklaşımın, dilin, düşüncenin düşünülmemesi. Bu yüzden akademide böyle bir düşüncede kısırlık, konformizm, hiyerarşi ve patriyarki olduğu söylenebilir."

muhabbetine dönmeye elverişli. Dersler birinci olarak bunun için -en azından dersi alan insanlar arasında- bir alan yaratması açısından önemli." Feminizmin korkulan değil, merak edilen bir alan olmaya başlamasının heyecanını bu dönem açtığım Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik dersinde tekrar gördüm.

Geçen sene benden başka bir toplumsal cinsiyet dersi almış öğrencilerin yanı sıra, hiç tanımadığım yeni öğrencilerle birlikte müthiş tartışmalardan geçtik dönem boyunca. Seçmeli bir ders için ilginç bir durum vardı: Dersin çoğunluğunu erkekler oluşturuyordu! Bütün ders boyunca egemen erkeklik söylemini, uygulamalarını ve sonuçlarını en içeriden tartıştılar. İlk hafta Eşkiya filmi tekrar seyrettirip, filmin bir toplumsal cinsiyet analizini yapmalarını istediğimde önce hepsi çok şaşırıldı. İkinci ders bu analizleri tartıştıktan sonra bir erkek öğrenci, henüz herkesi tanımadığı bir sınıfta, şu minvalde bir özeleştiri yaptı: "İlk başta 'Eşkiya ve toplumsal cinsiyetin ne alakası var?' diye sordum kendime. Bu tartışmadan sonra görüyorum ki kendi körlüğüme şaşırıyorum gerekliyormuş. Toplumsal cinsiyet ve oluşturduğu iktidar ilişkileri tüm çeşitliliği ile her yerdeymiş ama ben onu çoğu yerde görmüyordum."

Bu ders, benim için de çok şaşırtıcı deneyimlerle doluydu. En çok da kadın ve erkek öğrencilerin en zor konuları tartışırken bile gösterdikleri açık yüreklilikten, kendilerini sorgulama ve dönüştürme isteklerinden ve bunu paylaşma cesaretlerinden etkilendim. Sözü onlardan birkaçına bırakarak bitiriyorum.

CEHENNEMDEN "özgürlüğe" yolculuk

Avrupa'nın önemli kentlerinden Berlin'deyim. Bir dönemlerin duvarlı, bugünün ise Avrupalı kimliğine doğru giden yolda belirleyici politikaların üretildiği şehir. Kimi ararsan var, Almanlar neredeyse azınlıkta gibi. Gelenlerin çok değişik geliş nedenleri var, kimi ekonomik nedenlerle, kimi hayatını kurtarma, kimi belki de çoğu hem Türkiye'de hem de Ortadoğu'da yaşanan savaştan dolayı can derdi olanlar.

Sürgündekiler, mülteciler. Ülkesine gidemeyen, gittiğinde can derdi olan, yabancı bir ülkede, yabancı bir kültür ve sosyal yapı ile yaşamak zorunda kalanlar.

İnsanlık var olduğundan beri muhalif olmak ve sürgün olma hali içiçe geçmiş durumda. İşin aslında değişen pek bir şey yok. Hatta koşulların daha da ağırlaştığını söylemek mümkün. Tarihin sonu, demokrasi, haklar vs. kavramlarının çokça kullanıldığı günümüzde dünyayı yönetmekte olanlar, hem dünyanın zenginliklerini ellerinde toplamanın hem de bunun güvenliğini sağlamanın yolları üzerinde durup kararlar alıyorlar. Dolayısıyla güvenliklerini tehdit eden bir olgu da mülteciler. Toplama kamplarında kalmalarını önerenler bile oldu "özgürlük" koruyucusu ülkelerden. Gözünü sevdiğimin dünyasının çarkı böyle dönmeye devam ederken ben de bu mülteci kamplarını ve kadınların yaşamını merak ettim. Laf aramızda ikinci dünya savaşındaki toplama kamplarını aratmayacak kampların olduğu söyleniyor. "Türkiye'deyken işkence, baskı, hayatta kalma sorunumuz vardı, burada ise dayak

yok ama sabun gibi eritiliyoruz." Türkiye'ye gilemeyen bir Kürt kadının Hewal'in ağzından döken kelimeler bunlar.

Buraya gelişin politik nedenlerden dolayı sanırım. Geliş nedenin ve burada yaşadıklarından bahsedebilir misin?

Biz kendi vatanımız için buralara sürgün edilmiş insanlarız, oradayken çok şey geldi başımıza. Biz oradayken beyimin abisi gerillaydı, biz siyasetle uğraşıyorduk. Yani sekiz yaşından tut, yirmi yaşına hatta seksen yaşına kadar uğraşıyorduk bu işle. Beyim çok gözümlü alınıyordu, kayınbabam alınıyordu, evleri dağ başındaydı, bahçeleri vardı, mezraydı yani. Askerler sık sık baskın düzenliyor, buradan gideceksiniz diyorlardı, meyvelerin dallarını, her şeyi kırıyor, döküyor, göç edilmesi için baskı yapıyorlardı. Beyim Hadepte çalışıyordu. Askerler dağda, bağda, hayvanları, otları yakarlardı, harmanları yakarlardı. Baktık başka care yok, yurt dışına çıktık. Buraya geldiğimizde bizi bir haym'a verdiler. Haymda yaşam oldukça zordu. Tuvaletin, duşun anahtarı

yok, çocuğum altı aylıktı. Beyim her şeyi namus yaptı, bizi bırakıp gitti. O' da gidince ben haym'da kalamıyorum, çocuk küçük, dışarı çıkamıyorum, bayılıyorum, düşünüyorum. Sonra görümlerime gittim. Kocam bir tane kadın aldı, o da orada yaşıyor, görümlerime bana, "denize düşen yılanı sarılırmış, kardeşim evlendi sen gene bize geliyorsun," dedi. Ben niçin geliyorum, çünkü haym'da kalamıyorum, Haymda Rus var, Arap var, Siyah var, Türk'ü var, Kürt'ü var, herkes var. Tuvalet, duş anahtarsız, uzak, yakın da değil, koridorda beş on dakikada yetişemiyorsun, çocuğu kucağıma alıp öyle tuvalete gidiyordum. Gel de gidip onların ayağının dibine sığın. Görümlerime beni kovuyorlardı ama kordudan ben gene de orada kalıyordum. Kapıdan kovduklarında camdan, bacadan giriyordum. Çok çektim, Türk Devleti'nden çektim, beyimden çektim. Beyim her şeyi namus yaptı, ailem beni reddetti, ondan çektim. Ne yapacağım bilemiyorum yine de dirençliydim ki ayaklarım üzerinde durabiliyorum. Hem kendim hem de çocuğum için özellikle de çocuğuma kıyamadım yoksa intiharı çok düşündüm. Türk Devleti'nden darbe yedim bari kocadan yemeseydim, kocadan yedim bari aileden yemeseydim. Yani ben böyle tek başıma her taraftan reddedilmiş bir insanım.

Baban senin gelmen için yardımcı olmuş ama...

Namusları kirlenmiş beyefendilerin. Benim babam çok iyi bir insan. Baktı ki geceleri uyuyamıyorum, korkuyorum, annemin kucağında yatıyorum. Annemlere gittim orada kalamadım, baktı ki halim perişan o yüzden kendisi devreye girdi, pasaport çıkardı. Baktı ki halim perişan, ben bayılıyorum, ben duramıyorum ayakta. Ben biliyorum ki bizim yöreler batsın! Hem Devletten hem de ailem duyar beni reddederler diye korkum vardı. Buraya gelince sanıyorum benim beyim onlara anlattı, beyim de bilmiyordu. Nasıl anladı biliyor musun, gece uykumda sayıklamışım. Ben hayal kuruyordum buraya geldik herhangi bir şey olmaz emniyeteyim, bir daha uğramam diye gece rüyamda sayıklamışım, "yapmayın bana bunu, ben evli bir kadını, hamileyim, kocam beni öldürür, keser," diye sayıklamışım.

şım, eşim beni kaldırdı, "kalk, senin halin nedir, sana neler oluyor?" Bir-iki kere uyarılmıştı, ben yine de anlatmadım. O dedi ki, "sen uyurken diyordun ki, yapmayın bunu bana kocam duyarsa beni öldürür, keser hamileyim, acıyın bana diyordun ne oldu kalk anlat bana," Anlatamadım yine de. Sonra bir iki defa öyle olduğunda, bir gece kendisi de ter içinde kalmış benimle beraber ne olduysa doğrusunu anlatacağın senin başına bir şeyler gelmiş, seninki korkudan değil dedi. Çünkü ben diyordum ki korkuyorum, o yüzden, yaşadıklarımızı sen de biliyorsun sen nice gözaltında kaldın, senin beyninde dikiş izleri var, o olaylardan korkuyorum silip atamıyorum, dedi ki, "hayır böyle bir şey değil dedi. Sana bir şeyler olmuş," dedi, artık tam inandı onun olduğuna. Sen namusumu kirlettin diye kalktı bıçak çekti. Eşim namusunu temizleme adına çocukla beni doğrayacaktı, Haym'daki diğer insanlar onu tuttular, bizi de bir Romen kadın geldi elinden aldı, evine götürdü, on gün evinde kaldık. Şerefsizlik, namussuzluk bu değil asıl eşimin yaptığı namussuzluktur. Sonra avukata baş vurduk. Suzanagil ile öyle tanıştık.

Eşin devlet tarafından bir sürü baskı görmüş bir insan. Devletin politikalarının düşüncesinden ve kimliğinden dolayı kadınlara daha farklı baskılar yaptığını bilmiyor muydu?

Ben anlamıyorum kendisi de çekti. Çeken bir insan böyle davranır mı çekmese insan anlar, kaç defa gözaltına alındı, erkeklere nice cop sokuyorlar, söylemiyorlar, kadınlara gelince namus kirleniyor.

Yaşadıklarınla, hem tecavüz, hem eşinin tavrı daha sonra ailenin tavrı, yaşadığın bu travmalarla nasıl baş edebildin?

İntiharı çok düşündüm. Türkiye'deyken yaptım da, çocuğumu kaybettim ama bana bir şey olmadı can çekilmeyince çekilmiyor. Sonuçta kendi kendime düşündüm şimdi ben ölsem Devlet sevinecek, beyim sevinecek, ailem sevinecek namusumuz temizlendi diye. Bunları düşündükçe güçlü olmak zorundayım dedim. Daha önce

İntiharı çok düşündüm.
Türkiye'deyken yaptım da,
çocuğumu kaybettim ama
bana bir şey olmadı can
çekilmeyince çekilmiyor.
Sonuçta kendi kendime
düşündüm şimdi ben
ölsem Devlet sevinecek,
beyim sevinecek, ailem
sevinecek namusumuz
temizlendi diye.
Bunları düşündükçe
"güçlü olmak
zorundayım" dedim.

utanç duyuyordum, onlarla bir masaya oturup yemek yiyemiyordum, ben bunların namusunu kirlettim diye gördüğüm terapilerin de etkisi ile şimdi kendime cesaret veriyorum.

Haym'da ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsun?

Şu an ki Haym oldukça iyi, ama eskiden kaldığım Haym'larda olmuyordu, çünkü oralar karma karıştı. Burada bir sürü Kürt komşularım var o zaman yoktu. Daha önceki Haym'lar Berlin'in dışındaydı, kapılar hep açıktı, eroin kullananlar vardı. Daha sonra Suzanagil bana bir bayan Haym'ı buldular, şu an kaldığım yer iyi, duşu içerde, tuvaleti içerde, bir oda, bunların olması yetiyor bana.

Peki oturumunu aldın mı?

Hayır mahkeme sürüyor, bir kere ret aldım, ikinci mahkeme devam ediyor. Üç yıl içinde belli olacak. Alamazsam da geri dönemem. Hem ailem hem de Devlet açısından geri gidemem, intihar ederim. İnsan hakları var deniyor ben burada insan hakları göremiyorum. O kadar zorluğa karşı insan hakları nerede? Yani bir insan bir bebekle tuvalete giderse bu insan hakları nerede? Korkudan tuvalete gidemiyordum, bir duşa gidemiyordum, bir su alamıyorum su içerde yok, bu insan haklarına sığacak bir şey mi? Çocuğu tek başına odada bırakamıyorum, uykudan kaldırıp kucağıma alıp öyle su almaya, ona süt ısıtmaya gidiyordum. Çocuğu yanma alarak ondan destek alıyordum aslında. Başıma bir şey gelecek olsa çocukla da olur çocuksuz da ama çocuktan destek alıyordum.

Burada yaşamını kolaylaştıracak şeylerle uğraşıyor musun?

Kursa gidiyorum, terapi görüyorum, evde kaldım mı strese giriyorum, geçmiş, yaşadıklarımı düşündükçe kafayı yiyeceğim o yüzden evde geçirmek istemiyorum. Bir de bayılıyorum şu an hap kullanıyorum. Kendi vatanını bıraktığın an her şey sana çok zor. Çünkü insan hakları diyorlar ama ben insan haklarının varlığına yönelik bir şey göremiyorum Alman Devleti'nin de yaklaşı-

mı çok olumlu değil o da Türk Devleti gibi.

Almanların yaklaşımı nasıl?

Yabancıları istemiyorlar, onlar da bize karşı, insandan insana değişiyor ama çoğunlukla yabancıları istemiyorlar. Kürt komşum var. Bana yardımcı oluyor. Geceleri yalnız kalamıyorum, korkuyorum, bayılıyorum. Uyuyamıyorum, duvarlar üstüme geliyor, bir gece kötüleştim, kadının kapisını çaldım, benim yanımda yatar mısın diye, çocuk da artık benim durumumdan etkileniyor, o da uyuyamıyor, sıçırıyor. Işıksız hiç yatamıyorum.

Şansın olsa neleri değiştirmek isterdin?

Değiştirme şansım olsaydı, ilk önce vatanımda olmak isterdim, haklarımızı versinler isterdim.

Çocukla ilişkilerin nasıl?

Çocuğumu pek düzgün yetiştiremedim, psikolojim uygun değildi. Bir annenin psikolojisi uygun olmalı ki çocuğunu yetiştiresin. Çocuğum hiç söz dinlemiyor, benim bir düzenim yok ki çocuğumu yetiştireyim. Biraz oturduğum zaman gelip bana yalvarıyor, "anne ağlama sakın, anne kalk ayağa," benim dikkatimi kendisine çekerek benim üzülmemi istemiyor, moralimi düzeltmeye çalışıyor Babası bir kere arayıp sordu ben görmek istiyorum, babasıym üzerime düşeni yapmak istiyorum dedi, hayır dedim, sen bize bıçak çektin namus bu mu? Sizin yüzünüzden başıma za geldi, senin ve ağabeyin yüzünden başıma geldi. Çocuğumu sana göstermiyorum, senin yaptığın namussuzluktur dedim, gitti bir daha da gelmedi. Çocuğum babasını tanımıyor, babasını soruyor, ben de baban yok diyorum. Ama babam nerede niye gelip beni almıyor diyor, ben ne diyeceğimi şaşırdım. Öldü mü kaldı mı daha anlamıyor, hayır diyor, herkesin babası var, benim babam da gelecek bir gün diyor. Küçük bir çocuğa bıçak çeken biri baba sayılmaz, çocuğun ne günahı var? Başıma gelenler kendi isteğimle mi oldu? Kadınlar ezilip sömürülüyor, gelen kadınların çoğu terapi görüyor ondan sonra ayakla kalabiliyor.

Haym: Mülteci kamplarına verilen ad.

sıramutfığa gelecekmi?

Karma gruplarda ya da bağımsız kadın kurtuluş mücadelesinin içinde yer alan biz kadınlar, mücadele hattımızı çizerken önceliklerimizi belirlemede neler yaşıyoruz? Mart ayına denk gelmesi isabet oldu diyebileceğimiz tartışmanın son bölümünü yayınlıyoruz.

Filiz: Sosyalizm gelecek, kadınlar kurtulacak diye bir şey yok Ben kadınların ezilmesinin kökenlerinin bilinmesi ve araştırılmasını anlamlı görüyorum. Ancak bu bilginin, bugüne çok katkısı olmayacağını düşünenlerdenim. Bugünkü durumdan yola çıkarsak sonuç alırız gibi geliyor. Bugün TCK'daki kadınlar aleyhine taleplerin değişmesi için mücadele etmemiz yetmez. Karma gruplardan kadınlarla elele tecritin kadına değen yanına karşı çıkmak da. Doksanlı yıllarda kadın mücadelesinde kendini sistem dışı olarak gören kadınlar arasında karma gruplardan ya da aynı zamanda bir karma grubun iradesini tanıyan kadınlar çoğunluğu oluşturdu. 97 yılındaki "8 Mart Artık Örgütlü" mitingiyle bu süreç başladı. Seksenli yıllarda, kadın hareketinin bağımsızlığını koruma adına, karma gruplardan kadınlarla ortak iş yapılmıyordu. Bu

mitingle bizzat feministlerin çağrısı ve yol vermesiyle bu prensip değişti. 98'den itibaren güçlerin daha çok dikkate alındığı bir ortamda feminist grupların sözü ve kendisi kenarda kaldı. Bir kısım feminist grup dağıldı. Birçok feminist ise sınırlandırılmış talepler için proje gruplarında çalışmayı tercih etti. Aslında çok önemli bir yeri olan Pazartesi bile geniş alanda politika yapmasına rağmen bir proje grubu olmayı aşamadı. Bu manzarada kadın hareketi yeni bir kimlik edindi. Bunu eşitlikçi feministleri ya da eşitlik için mücadele eden kadınları bir kenara bırakarak; sistem dışı kadınlar için söylüyorum. Aslında bu yeni kimliğin geçmişteki sosyalist kadınların durumuyla benzerlikleri var. Ama benim de hiçbir eylemini kaçırmamaya çalıştığım bu safta kadın talepleri ile karma grupların talepleri arasında bir birleşme sağlamak en te-

mel çaba. Hele bu çaba gözlerini asıl olarak karma gruba, "tecrit, siyasal demokrasi, sınıf, kurtuluş talepleri, ulusal kurtuluş talepleri"ne dikmiş kadınların çoğunlukta olduğu bir ekip tarafından yapılıyorsa, bu kadınların arasında asıl ve tek işi kadın kurtuluş mücadelesi olan kadınlar çok azsa, ortaya garip bir talepler dizisi çıkıyor. Sonuçta da ne dediği anlaşılmayan bir mücadele ortaya çıkıyor. Bu mücadelenin kadın hareketine katkısı var ama böylesi bir rensizlikle bir yere varamayız. Deneyimlerin ve öğrendiklerimizin ışığında politika yaparak bir çıkış yapmalıyız. Kastettiğim hem kadın talepleri belirsizleşen sistem dışı hareketlerden, hem de şu anda toplumun tüm kesimlerinden olan eşitlikçi kadından ayıran radikal bir çıkış. Önce küçük küçük toplanıp giderek büyüyen, asıl işi kadın kurtuluşu olan, sadece soyut bir erkek dünyasını değil; kendini de değiştirmeyi hedefleyen kadınlar örgütlenmeliyiz artık. Gülfer: İnsanın hayali olur da onun için çabalar ya, benim hayalim var ama çabalayacak örgütüm yok. Yan yana duracağım kadınlara, düşündüğümü eyleme geçireceğim anlara ihtiyacım var. Belki kadınlarla biraraya gelip bunu tartışarak, ideolojide netleşerek yeniden kendimizi kurabiliriz. Bu kırılma anından pozitif çıkarsak, Türkiye'de müthiş bir muhalif dalga oluşacak. Bunu kuramazsak daha çok çekeriz.

Leyla: Feministlerin ideolojisi de Kürt kadınının ideolojisi de ortada. Önemli olan ideolojileri yaratırken toplumu gözetebilmek, müdahaleye gitmektir. Kadın hareketlerinin biraraya gelip böyle bir tartışma süreci başlatabilmesi çok önemli. Feminist değilim ama bugün bir feminist arkadaşla yan yana gelip kadın sorununu örgütlü bir tarzda ele alıp bunun mücadelesini vermek isterim. Ama farklılıkları gözetmek gerekiyor. Bugün Kürt kadın hareketi ulusal önder diye nitelendirdiği Abdullah Öcalan'a sahip çıkmayı ana talep haline getiriyorsa bu çok yadırganacak bir durum değil. Sosyalist feministler IMF ile ilgili sıkıntıları ana talep haline getiriyorsa bunu da yadırganmam. Kimlik sözkonusu olduğunda kadından başka şeyler ön plana çıkabiliyor. Önemli olan yadırganan ya da özümsememeyen şeyler nasıl biraraya gelir sorunudur.

Gülfer: Kadın kurtuluş hareketini deyince: Bir, hane içi üretim sorununu çözecek. İki, aile kurumundan, baba gibi aile içindeki erkeklerden, devletin bütün kurumlarından, içine girdiğim bütün karma sosyalist örgütlerin üzerimde yarattığı baskılardan kurtulabilmem ve benim özgür bir kadın olabilmem gerek. Bizim fikrimizi, sosyalistler de başka bir şey olarak gösterdiler. Bizim sosyalist erkeklerle de mücadele etmemiz lazım. Mesela ben şöyle bir kadın kurtuluş mücadelesi tartışması istemem. 8 Mart kadını mı olsun erkekli mi olsun ya da karma gruplardan kadınlar olsun mu? Bir de ataerkillik patriyarkanın içindeki bir şey. Bu ikisi paslaşmalarına rağmen aynı anda yaşayan iki farklı sistem. Dönüp bu örgütlerdeki duruşları da sorguladık tan sonra, benim hayatım niye evde, mutfakta geçiyor sorgulamasını yapıp, erkeklerin siyasal alanda bahsetmedikleri ama uğruna kadınların hayatlarının tükendiği temaları deşifre edip, bunların da siyasetin malzemesi olduğunu gös-

terip kavga etmek lazım.

Leyla: Dinamik bir kadın kurtuluş hareketine ihtiyaç var. Diğer muhalif hareketlerle dayanışma içinde olan bir hareket olmalı. Aslında bütün karmaşa, farklı gruplardan kadınların farklı talepleri öne çıkarmaları, kendisi dinamik olmayan kadın kurtuluş hareketinin olmamasından, asıl işi kadın kurtuluş mücadelesi olan kadınların az sayıda olmasından kaynaklanıyor. Bu yüzden de genellikle başka ana konulara bağlı politika yapabiliyoruz. O yüzden kendi gündemini, programını oluşturan ve radikal taleplerle yola çıkan, asla eşitlikçi ve varolan düzenin tümüne ilişkin talepler değil, kadınlar ve erkekler arasındaki ezme ve ezilme ilişkilerine ilişkin radikal taleplerle yola çıkan bir harekete ihtiyaç var.

Gülfer Pazartesi Dergisi'nin ara verdikten sonra çıkan ikinci sayısında eski bir 8 Mart eyleminin fotoğrafını gördüm. İçim sızladı. Pankartları sermişiz yere. Pankarttaki slogan "savaşa karşı" diye başlıyor. 8 Mart pankartındaki ilk kelimenin savaş olarak seçilmesi bizim kendi sorunumuzu ikinci plana ittiğimizi göstermiyor mu? Dünyanın her yerinde, her zaman savaş var. Orada şu kadar insan öldü, bu kadar kadına tecavüz edildi. Tamam edildi de şöyle bir gazetelere bak. Günde kaç kadın dayak yiyor, tecavüze uğruyor, öldürülüyor? Bu iki konu işlenecekse bile ilki savaş olmamalı.

Leyla: Kadının sorununu sadece kadın ve erkek arasındaki ezilme sorunu olarak ele almıyorum. Ataeril sistem ve buna bağlı gelişen erkek egemenlik sisteminin bir bütün olarak değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu değişmeden, sadece kadın ve erkek arasındaki dayak olayını kaldırmakla sorun halledilmeyecek. Kadının sorunu bütün kadınların birinci derecede gündeminde olan bir durum. Fakat ben sorunu sistemin değişmesi sorunu olarak ele aldığımdan dolayı talepler de genelleşebiliyor. Ben bir Kürt'üm ve kadın olarak kendimi varedilemek için kimliğimle varolabilmeliyim. Ulusal mücadelede kadın hareketinin on yıllık bir geçmişi var ve ciddi bir aşama kaydedildi. O açıdan biraz daha kendi ulusal sorunumuz içinde ele aldığımızda yadırganmayacaktır. 8 Mart pankartında savaş yazıp yazmaması kadının sorununun ikinci planda kalması anlamına gelmiyor.

Filiz:Kadının ezilmesini tahlil ederken, kadının üretimde-yeniden üretimde üstlendiği role bakmak gerektiğini düşünüyorum. Aile içinde, ev işi-çocuk-mutfak üçgeninde oynadığı role bakmak gerekir. Feminizmin toplumun bütününe değiştirmeye yönelik bir perspektifi olmadığını düşündüğüm için sosyalizmi ön koşul görüyo-

rum. Bugün sopenin ucunu erkek egemenliğine doğru sivriltmeye ve daha radikal taleplere ihtiyacımız var. Yoksa toplumda varolan diğer ezilme ilişkileri, savaş, gündemine almamak diye bir şey olamaz. Ama biz yıllardır kadın hareketinde bu sorunları gündemimize fazlasıyla alarak kadın kurtuluşunu unutmuş vaziyeteyiz. Tabii ki mesele kadınlar ve erkekler arasında çözülecek bir mesele değildir. Bugün erkeklerin ezildiğini ve bu işten erkeklerin çıkarıldığını tekrar etmemizin ve buna ilişkin talepleri öne çıkarmamızın kadın hareketine faydası olacak. Kadınlar erkeklerle birlikte politika yapmayı cazip buluyorlar. Erkek alanında erkek gibi politika yapmak hâlâ sosyalistler arasında prim yapıyor. Dışarıda bağımsız bir kadın gücü olmayınca da erkek alanlarında yer eden kadınlar geçmişte kadın mücadelesinin içinde olsa dahi kadın tarafında olduklarını bir kenara bırakabiliyorlar. Bütün kadınlar çok güçsüz bir yerden politika yapıyorlar. Kadın kurtuluş mücadelesinin bu noktaya gelmesinde kendi özel hayatlarımızı ve yanımızdaki erkeklerle mücadelemizde başarılı olamayışımızın da etkisi var. Ailenin sorgulanması en temel şeylerden biri. Sevgimizle, kocamızla, yoldaşımızla, didişmeden kadın politikası yapamayız. Biz bu konuda yeterince kadın dayanışması kuramadık ve kendi ilişkilerimizde radikal değişimler yaşayamadık. Feminizmin bu boyutunu da unutmamak, tartışmak gerek. Bir yandan mücadelenin genel konuları üzerine uğraşırken, aileyi ve kendi hayatlarımızı da sorgulamalıyız.

Gülfer:Toplumsal olaylardan bahsediliyor. Farzedelim ki ben evli bir kadıyım. Atıyorum kocamdan izinsiz dışarı çıkıyorum. Eve geç geliyorum. Çalışıyorum, param var, çocuk yapmıyorum, nikâh yapmıyorum. Kendi ailemle de onun ailesiyle de alaka yok. Onunla sırf gönül istediği için beraberim. Bu büyük bir savaş. Sosyalizmin ya da sağcı siyasetlerin top-

lumsal kriterleri feminist değil. Dünya nüfusunun yarısından fazlası kadın. Bundan daha toplumsal mı var? Elbette ki kapitalizmi sosyalizm yıkar ama o yetmez bana. Kaç kadın bir iş yerinde çalışıyor Türkiye'de? Avrupa'da yüzde 31'miş mesela. Şimdi ben oturup kocamın partisine destek versem ne kadar kurtarır beni? Az önce anlattığım tavırda mücadele edersem, mesela evlenmezsem. Evlilik beni şiddete mahkûm ediyor, özgürlüğümü alıyor. 80'lerde kadınlar kocalarından boşandılar. O radikal bir eylemdir. Tabii ki savaşa karşıyız. Ama o savaşlardan hiçbiri olmasa da benim evimde kimsenin görmediği bir savaş var. Evin içi, dört duvar, kimse görmez. İstemediğim kadar çocuk doğuruyorum, hizmetçiyim, köleyim, para almıyorum. Bu niye Irak'taki savaştan daha kıymetsiz olsun? Irak'ta kadınlar tecavüze uğruyor. Keşke olmasa ama tecavüz sadece savaşla ilgili değil ki! Bizim iş yerimiz olan, bizi köleleştiren o lanetli ortamın, ailenin ortadan kalkmasını istiyorum. Şöyle propaganda yapabiliriz: Evlenmeyin! Bu devrimci bir şeydir. Artık birinci gündemimiz bu olmalı.

Leyla: Baştan beri konuştuğumuz noktaya geliyoruz. Nasıl bir örgütlenme? Nasıl bir mücadele? Sen evliliğe karşı birisin fakat evinde oturup kocasını bekleyen kadınlar olduğunu da bilmen gerekiyor. Sen mücadele veriyorsun ama o evde oturmuş kocasını bekliyor. İkinizi birleştirecek bir şey olmalı. Sadece kadın kimliği yetiyor buna. Sırf bundan yola çıkarak yana gelebilirsin. Onun dünyası ve hayalleri seninkinden farklıysa da onları gözardı etmen gerekiyor. Önemli olan biraraya gelme mütevazılığını göstermek. Kadın grupları olarak ne kadar kadına ulaştık? Şurayı basmakla, kırmakla, bir erkeğin gözünü morartmakla sorun çözülmez. Erkeği dönüştürerek sorunu çözelim. Onunla ortak siyaset yapabiliriz. Sonra sıra mutfaka da gelir zaten...

hindistan'dan feminist şarkılar

Hindistan, sati uygulamasına rağmen aklımın bir köşesinde rengarenk güzel kadınların, sürmeli adamların, fil başlı tanrıların, manavın önünde hınzırca sırttan maymunlar ülkesiydi. Bir gün Hindistan'a gitmek kısmet oldu. Sokaklarda, bina-yol inşaatlarında çalışan kadınlardan ve bir kentinden diğerine 90 saatlik bir tren yolculuğunda ve sonra Kalküta'da çok geniş bir alana yayılmış yüzlerce dükkandan oluşan kitap fuarında yalnızca kadın kitapları satan ve kadınlarla dolu dükkanda Hindistanlı kadın olmak ne demek anlamaya başladım. Sorunlarımız çok benziyordu. Anlata anlata tükenmez kadına yönelik şiddet. Her iki ülkede de pek çok ülkede olduğu gibi erkek egemenliği, devletler, dinler, gelenekler, savaşlar kadınlar ezilerek sürdürülüyor. Kadınları nesneleştirilen iktidar aygıtlarının güçleri tüm dünyada uzun, zorlu mücadelelerle, itaatkarsızlıkla geriletiliyor. Ama ne oluyor da kadına yönelik şiddet hiç azalmıyor sorusunu bir kenara bırakarak geçtiğimiz haftalarda KADAV ve Diyarbakır Kadın Danışmanlık Merkezi (KA-MER)'nin davetlisi olarak Hindistan ve Türkiye'deki kadın hareketlerinin deneyimlerini paylaşmak için gelen Jagori, Mahila Samakhya ve Sewa'dan kadınlarla İstanbul'da yapılan toplantıdan söz etmek istiyorum.

Feminist şarkılar...

Uzun bir masa etrafında Türkiyeli kadın grupları, bağımsız feministler, karma yapılardan kadınlar ve Hindistanlı kadınlarla yaklaşık otuzbeş kadın vardı. Türkiyeli kadınlardan ilgi neden bu kadar az sorusunu da bir kenara bırakalım ve Hindistanlı kadınların söylediği feminist şarkının (tüm toplantılarına feminist bir şarkıyla başlarıymış ve on civarında kasetleri varmış, Hindistan'da konuşulan tüm dillerde söyleniyor-muş.) sözlerini aktaralım.

*zincirlerini kırmak için
daha çok kadın biraraya geliyor
artık kaderlerine lanet okumayacaklar
birlikte özgür olmaya çalışacaklar.*

Yirmi yıl önce kurulan JAGORİ eğitim temelli feminist bir merkez, feminist eğitim veriyor. Amacı kadınlara bilgi, deneyim ulaştırma ve bunları yaygınlaştırma. JAGORİ'dan Abha Bhaiya kadın hareketinin çok kimlikli, çok katmanlı bir hareket olduğunu, sınırların aşılmasına başladığını söyledi. Kadınların zihinsel, duygusal sorunları, göç ve kadın ticaretiyle ilgili araştırmaları var. Bedenlerini satmak zorunda kalan kadınlar için evler kuruyorlar.

Göç etmiş kadınların sorunlarıyla ilgileniyorlar. Himalaya dağlarının eteklerinde 30 köyde çalışıyorlar. Aynı zamanda organik tarımla da uğra-

Hindistan, ta çocukluğumda gidip de dönmek istediğim, ineklerin sereserpe yayılıp, tavuskuşlarının ortalıkta salındığı bir mutlu masallar ülkesiydi. Sonraları kastları, işgalleri, direnişleri, yoksulluğu ve hele kadınların ölen kocalarıyla birlikte yakılması geleneği satiyi de öğrendim.

şıyorlar. Kadınların sorunlarını çözmek için politik mücadele veriyorlar, yerel, ulusal, uluslar arası düzeyde kampanyalar yapıyorlar. Mahila(kadın) Samakhya(eşit sayılmak)Örgütü ise on dört yıl önce kurulmuş. Kadınların eğitimle güçlendirilmesi için çalışıyorlar. Hükümetin kadınlarla ilgili bir programını feminist ilkelerle oluşturmuşlar, bağımsızlıklarını koruyarak sürdürüyorlar. Çalışmalar köylerden başlayarak büyüyor. 8 eyalette 60 bölge toplam 9 bin köyde, 30 bin kadına ulaşıyorlar. Mahila Samakhya 'dan Manju Aggrawal ve Suhcitra Vedanth kadınların kendilerine ait bir alan yaratabilmeleri, sorular sorup, yanıtları birlikte vermeleri için ve kendi kendini yönetim için uğraştıklarını anlattılar. . Hindistan'da yoksulunda yoksulu kadınların sayısının çok fazla olduğunu ve ilgilendikleri kesimin onlar olduğunu, kadınlara karşı şiddeti, baskıyı ayrımcılığı körükleyen şeylerden birinin kolektif güç olunması olduğunu söylediler. Eğitim, sağlık, kadına yönelik şiddet ve tarımla ilgili programları var.Mahila Samakhya Örgütü, köylerde yaklaşık 20 kişilik kadın grupları oluşturuyor. Sangalar. Sangalardaki kadınlar belli aralıklarla kurdukları küçük kulübelere ya da evlerde buluşuyorlar. Bu toplantılarda kadınların siyasi katılımları, eğitim sorunları, sağlık, yaşadıkları şid-

det gibi konular konuşuluyor. Hastalık, evlilik gibi durumlarda kullanılmak üzere çok küçük paralar topluyorlar. Bu kadınlar toplumun çok güçlü grupları haline gelmeye başlamışlar.. Yedi alanda çalışıyorlar. Yasal haklar ve yasal hakların sorunları, sağlık, kendi ayakları üzerinde durabilmek, eğitim, ekonomik etkinlikler, yerel düzeyde yönetime katılabilmek, kamu hizmetlerinin düzgün olarak sağlanması, kadınlara ait bir mekan ve bu alanda katılımcı olmaları

Köylerdeki kadın mahkemeleri

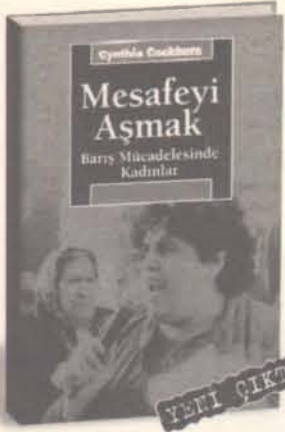
Sangaların en önemli kazanımlardan biri kadın mahkemeleri. Kadına yönelik tüm şiddeti gözüyor, tartışıyorlar. Jüri oluşmuş. Jürideki bazı kadınlar okuma yazma bilmiyorlar ama sorunları biliyorlar. Davalar halka açık mahkemelerde görülüyor. Çoğu erkek mahkeme sonuçlarına uyuyor. Pek çok kadın devlet mahkemelerine gitmek yerine kadın mahkemelerine başvuruyor. Çözümler mutlaka feminist bir yoldan oluyor. Eğer sorunlar kadın mahkemelerinde çözülmezse resmi yerlere başvuruluyor. Bazen de tersi oluyor. Kadınlar böylece feminist adaleti öğreniyor ve öğretiyorlar. Kadın mahkemelerinin aldığı kararlar resmi mahkemelerde etkili olabiliyor. Bu mahkemeler dayak, koca tecavüzü ya da ensest tecavüz gibi aile içi tüm şiddet uygulamalarına bakıyor. Aynı zamanda kadınların diğer hak hukuk sorunlarını da izliyor. Mahila Samakhya'nın çalışmaları ilk başta erkeklerin büyük direnciyle karşılaşmış. Bir köyde bir sanga kurulabilmesi için 18 ay uğraşılır-

ken şimdi üç ayda kuruluyor. Devletle çalışmayla ilgili bir soru üzerine, bu konunun feministler arasında çok uzun tartışıldığını sonra devlete ilkelerini kabul ettirdiklerini ve programı kendi yöntemleri ile sürdürdüklerini söylediler. Şimdi hükümet değişse de program değişmiyor. Tüm eylem ve programlar kadınların içinde buldukları duruma saygılı olmak zorunda. Toplumsal cinsiyet dersleri veriliyor. Program her zaman köylerdeki kadınlara hesap vermek zorunda. Örgüt öneride bulunabiliyor, kolaylaştırıcıdır. Kadınların arasında kast, dil, din ayrımları olmaması için önlemler almışlar. Yerel yönetimlerde kadınların olması işleri çok

kolaylaştırdığı için yerel yönetimlerde yüzde elli kota istemişler, yüzde 33 lük kota almışlar. Parlamento için de kota istiyorlar ama mecliste erkekler çok büyük bir güçle karşı çıkıyorlar. Şu anda kadınların cinsellik ve doğurganlık haklarıyla ilgili bir kampanya sürdürüyorlar. Hindistan'a benzer özellikler gösteren bölge ülkelerinin kadın hareketi ile ağ oluşturmuşlar. Ve ortak kampanyalar yürütüyorlar. Hindistan'da güçlü bir feminist hareket var. Farklı kültürler, diller, dinler ve farklı feminist anlayışlara birlikte mücadele etmeyi nasıl başardıklarıyla ilgili bir soru üzerine, tüm grupların kendi örgütlenmeleri olduğu, iki yılda bir memleket çapında kadın toplantısı yapıldığı ve ortak özellikler ve sorunlar üzerinden hareket edildiği cevabını verdiler. Fakat yüzlerinden belliydi ki ortak mücadele hiç de kolay olmuyordu. 46 kadın örgütü Yeni Delhi'de yapılan Dünya Sosyal Forumundan önce biraraya gelerek öne çıkaracakları konuları tartışmışlar. Ayrıca uluslararası Feminist Diyalog toplantısı yaparak sorunları Forum'a taşımışlar. Hindistan'da Kendi İşini Yapan Kadınlar Birliği 8 Sewa'dan biri olan kuzey eyaletlerinde, nakış yapan kadınların Sewa'sından Runa gelmişti toplantıya. Sewa yalnızca ekonomik sorunlarla değil, kadınların eğitim sorunları, siyasete katılmaları gibi konularla da uğraşıyorlar. Kadınlara kredi veriyorlar. Toplantı Hindistanlı kadınların Türkiye'deki kadın çalışmalarını ve sorunları, benzerlikleri, farklılıkları öğrenmek için sordukları soru ve yanıtlarla devam etti.

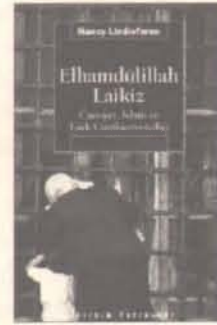
İletişim'den

Mesafeyi aşmak, savaşların ve çatışmaların en büyük mağduru kadınların önünü de açmak demektir!

Neden savaşlar ve çatışmalar, kadim düşmanlıklara bağlanır sadece ve neden etnik kimlikler ve kategoriler, toplumsal hayattan bağımsız, değişmeyen bir öz gibi görülür? Toplumsal olanın değiştirilebilir olduğuna inanılan bu sorulara cevap bulmak zorunda değil mi? Cockburn kitabında, bu basmakalıp yaklaşıma meydan okuyarak harekete geçen kadınların mücadelelerini inceliyor; K. İrlanda, Filistin/İsrail ve Bosna'daki kadınların tutkulu barış mücadelelerini... Kimlik, iktidar ilişkileri, çatışma, cemaat sınırları üzerine kuramsal tartışmalar ile eylemler arasındaki etkileşimi çarpıcı bir biçimde gösteren kitap, siyasal ufkuza da açılım sağlıyor. Hem, yaşanan tüm trajedilere rağmen sürdürülen barış mücadelesinin zengin deneyimlerini ve kazanımlarını sergilemek insana umut verir, değil mi?

MESAFEYİ AŞMAK / BARIŞ MÜCADELESİNDE KADINLAR • CYNTHIA COCKBURN • ÇEVİREN: EBRU KILIÇ

Eğridir'de yaş, cinsiyet ve toplumsal sınıf farklarının dinle olan ilişkisini, düşünlerden, mevlitlerden, gündelik hayattan okumak... Lindsfarne, pek çok kişinin sahaya inmekten imtina ettiği bir dönemde, sıradan insanların hayatında, cinsiyet, İslâm ve devletin etkinliğini sorguluyor.

ELHAMDÜLLİLLAH LAİKİZ: CİNSİYET, İSLÂM VE TÜRKİYE CUMHURİYETÇİLİĞİ • NANCY LINDSFARNE • ÇEVİREN: SELDA SOMUNCUOĞLU

İslâm, cinsellik ve iktidarın antropolojisi!

Neden tektanlı dinlerde Tann "erkek"tir ve neden kadınlar düşük statüde görülür? Erkeğin rahme tohumu bırakan yaratıcı; kadının da onu besleyen toprak olduğuna inanılır da ondan. Delaney, bir Orta Anadolu köyünden hareketle "yaratılış"la ilgili simgeleri inceliyor.

TOHUM VE TOPRAK • CAROL DELANEY • ÇEVİRENLER: AKSU BORA / SELDA SOMUNCUOĞLU

Fotoğraf: Şaban Dayanan

Bir varmış bir yokmuş...

Her Cumartesi oturma eylemi yapan kayıp yakınları ve insan hakları savunucuları vardı... Görünen o ki onlar sol siyasi tarihimizde "analar" başlığında, gazete-dergi arşivlerinin "kayıplar" dosyasında ve bir de artık AIHM'nin "reddedilmiş davalar" bölümünde yerlerini aldılar.

Geçtiğimiz ay AIHM, kayıp yakınları ve onlarla birlikte oturma eylemi yapanlara avukatları aracılığıyla bir belge gönderdi. Belge AIHM'ne Cumartesi İnsanlarının açtığı davanın neticesiydi. Dava reddedilmişti. Gerekçe hepimizi şaşırttı. Çünkü birçokları için son "ümit" olan AIHM olayda hak ve özgürlükleri ihlal eden bir durum görmemişti. Oturma eylemlerine katılan İnsan Hakları Derneği Kayıplar Komisyonu üyesi Leman Yurtsever ret cevabının kabul edilemez olduğunu söyledi: "Türkiye'nin en uzun süreli sivil itaatsizlik eylemiydi bu. Başta Hasan Ocak'ın ailesi olmak üzere insan hakları savunucuları ve kayıp yakınları, kayıpların bulunması ve sorumluların yargı önüne çıkarılması için

bu eylemi gerçekleştirdiler. İlk başta Hasan Ocak için verilen mücadele tüm kayıplar için verilen mücadeleye dönüştü. En demokratik haklarımızı kullandığımızda güvenlik güçlerinin sürekli şiddetine maruz kaldık. Çok haklı bir mücadeleydi. Bütün dünya ve iç kamuoyunun dikkatini üzerimize çekti. Toplumun her kesiminden insanlar bizimle oturdular. Kayıplar toplumun kanayan yarası oldu. Verdiğimiz haklı mücadele sonucu bütün dünyanın gündemine oturduğu gibi devletin de gündemi oldu kayıplar. Devlet bu konuda birçok çalışma yaptığını söyledi. Emniyet kitap hazırladı. Emniyet bünyesinde kayıpları arama bürosu kuruldu. Buna rağmen 15 Ağustos 1998'den itibaren PKK'nin kuruluş yıldönümü gerekçe gösterilerek otuz hafta boyunca sürekli gözaltına alındık. Sürekli devlet güçlerinin sözlü tacizine ve cinsel şiddetine maruz kaldık. Bu keyfi gözaltılar yüzünden AIHM'ne başvuru yaptık. Fakat AIHM'nin hak

Leman Yurtsever

ve özgürlüklerin kısıtlanmadığına dair gönderdiği ret cevabını aldık. Bunu çok antidemokratik buluyorum. AIHM neye dayanarak bu kararı verdi? AIHM'nin yeterli soruşturmayı yürütmediğini düşünmüyorum. Bu konuda birçok görsel ve yazılı malzeme, polis kayıtlarında sürekli bilgi olmasına rağmen verilen bu karar kabul edilemez buluyorum."

Kim 500 milyon ister?

Fatih Altaylı Radyo D'deki programında IHD Genel Başkan Yardımcısı Eren Keskin'e hakaret ettiği gerekçesiyle yargılanıyor. Mahkemede tanık olarak dinlenen Necla Arat bilin bakalım kimden yana?

Fatih Altaylı, radyo programında Eren Keskin'e, "sen tecavüz görmemişsin, bu kadını gördüğüm yerde taciz etmezsem şerefsizim," demişti. Bu saldırıya gerekçesi ise Eren Keskin'in Almanya'da yapılan bir toplantıda Türk ordusuna ağır ithamda bulunduğu iddiası. İddianın sahibi ise Necla Arat. Necla Arat Eren Keskin'in toplantıda yaptığı konuşmanın kasete alındığını da iddia ettiği için yargıç, video kasetinin olup olmadığının tespiti için duruşmayı erteledi. Konuşmanın içeriğinin Fatih Altaylı'nın söylediklerini affettirme olasılığı mı var ki duruşma ertelenebiliyor. Fatih Altaylı'nın hakareti şu anda altı aydan üç yıla kadar hapis istemiyle değerlendiriliyor. Az bile. Ama ya Necla Arat'ın kadın düşmanlığının bedeli?

*Dergi baskıya girmek üzereyken aldığımız habere göre Fatih Altaylı 500 milyon para cezasına çarptırılmış. Necla Arat'la ilgili sorduğumuz soru baki tabii.

seni daha çok sevebilmek için

Şahsen Saint Valentine'i tanımam ama yine de ölümünün hediyeler, şampanyalar ve çeşitli eğlencilerle kutlanılmasına karşıyım. Merhumun arkasından ayıp olduğu kanaatindeyim.

Bir Sevgililer Günü'nü daha kazasız belasız ve de hediyesiz geride bırakmış olmanın haklı gururuyla yazıyorum bu satırları. Şahsen Saint Valentine'i tanımam ama yine de ölümünün hediyeler, şampanyalar ve çeşitli eğlencilerle kutlanılmasına karşıyım. Merhumun arkasından ayıp olduğu kanaatindeyim. Aslına bakarsanız Saint Valentine hakkın rahmetine kavuşalı epey oluyor ama bu Sevgililer Günü ve de o gün "küçük bir hediye ile sevdiğini söyleme" adeti son yıllarda ortaya çıktı. Ticari olarak bakarsanız bu işten kârlı çıkmayanlar sadece sevgililer ve Saint Valentine. Ancak hediyesine kavuştuktan sonra sevgilisi tarafından gerçek ve büyük bir aşkla sevildiğini idrak edenler varsa işte onu bilemem. Bu hediyeler hakkında çok şey duyup

okuduk ama beni en çok dumur eden, kanımı donduran, başımıza göktaş yağacak dedikten, Sabah Gazetesi'nin arka sayfasında gördüğüm bir haberdir. Ben haber yerine şaka demeyi tercih ediyorum gerçi. Bir davette çekildiği belli olan mutlu bir çiftin fotoğrafının ilişitirildiği bu şaka, İzmirli İşadamı İlhan Gürel'in eşi Rebab Hanım'ın Sevgililer Günü'nde sadece 55 dolar ödemek suretiyle sevdiceğine Cygnus takım yıldızından bir adet yıldız satın almasıyla alakalıydı. Nedense aklıma Cem Yılmaz reklamları geldi. Böyle adamın biri, ben şimdi gökyüzünde yalnız gezen yıldızları satsam alan olur mu acaba diye düşünmüş; yıldız işine girmiş de, aman şu gökyüzünde bir dikili yıldızımız olsun diyen bir takım insanlar da bu işe rağbet etmişler gibi

geldi. Arz ve talep ilişkisini bu şekilde kurabildim ancak. 55 doları veriyorsun, yıldız senin. Bir kere kendi adını verebiliyor, karşılığında kapılar gibi bir sertifika alıyorsun. İstedik kadar bakıyorsun, konu komşuya gösteriyorsun. Bizim yıldız da boy attı, baksana nasıl parlıyor falan diyorsun. Havandan geçilmediği gibi, sadece yeryüzünü değil, gökyüzünü de istila etmenin keyfini sürüyorsun. Baktığın, gördüğün her şey senin, her şeye sahipsin; sahip olmanın, satın almanın hazzını yaşıyorsun. Hele bu işi bir de Anneler Günü'ne veyahut Sevgililer Günü'ne o da olmadı Kabotaj Bayramı'na denk getirebilirsen, "bir yıldız alana bir yıldız bedava" kampanyasına katılıp sevdiklerine şık jestler yapabiliyorsun.

Acaba hâlâ cennetten tapulu arazi satıyorlar mıdır, bir de oralara el atsak, topraklarımızı genişletsek, imparatorluğumuzu kursak diyorsun. Sahibim, sahiptin, sahip... yeryüzüne, gökyüzüne, evrene... Sevmek sevilme, sevdiğine hediyeler almak falan, bunlar güzel şeyler, ona bir diyeceğim yok ama Mevlana'nın felsefesinin kapitalizmin el kitabında "tüketelim, tükettirelim, dünya kimseye kalmaz" şeklinde çevrilmesi, sonracığıma varolabilmek, mutlu olabilmek için sahip olabilmenin şart koşulması bende yüz tiklerine sebep oluyor. Kaşım gözüm seçiyor, önüne geçemiyorum. Kapitalizm bir kurt olmuş ve yattığı yerden eliyle ışıltılı vitrinleri işaret ediyor kırmızı başlıklı kıza: "Beni daha çok sevebilmen için!"

Çitlembik Kültür Kitabevi

Çitlembik Yayınları, iki yıldır feminizmin yanı sıra küresel meseleler, psikoloji, biyografi, deneme ve dünya edebiyatı gibi alanlarda birçok kitabın dilimize çevrilmesini sağladı. Feminist bir çizgiyi benimsemiş olan Çitlembik Yayınları'nın artık yeni bir mekânı var: Çitlembik Kültür Kitabevi.

Çitlembik kitaplarının bir süreliğine % 50 indirimle satılacağı Çitlembik Kültür Kitabevi, Beyoğlu'nun gürültüsünden kaçıp kafasını dinlemek, çayını yudumlamak ve *Pazartesî Dergisi*'nin de dahil olduğu Çitlembik dergi arşivinden yararlanıp okuma köşesine çekilmek isteyenler için ideal bir ortam. Her ay bir ressamın resimlerine ev sahipliği yapacak olan kitabevinin bu ayki konuyu, dışavurumcu figüratif tarzı ustalıklı geliştiren ressam Seren Bayrakçı. Marmara Üniversitesi'nde resim eğitimi aldıktan sonra İngiltere'ye giden Seren, uzun yıllar kaldığı Londra'da "içinde sanat olan herşeye" bulaştığını söylüyor. Kadın figürlerinin ağırlıklı olduğu bu sergisindeki çalışmalarını, gezip gördüğü yerlerdeki çokkültürlülüğün sindirilip dışavurulması olarak değerlendiriyor. Birçok karma ve solo sergi açan ressamın çalışmalarını 19 Mart'a kadar Çitlembik Kültür Kitabevi ve Yağmur Cybercafé'de görebilirsiniz. Çitlembik Kültür Kitabevi etkinliklerinden ve Çitlembik Yayınları'nın yeni çıkan kitaplarından haberdar olmak isteyenler dilek@citelembik.com.tr e-mail adreslerini bildirerek haberleşme listemize katılabilirler.

Tel: 0212 243 11 40 / 252 31 63

kadınlar güçlendikçe şiddet arttırılıyor

Geçtiğimiz sayıda namus cinayetleriyle ilgili bir tartışma başlatmıştık. Konuya devam ediyor, bu sayımızda da DEHAP kadın kollarından Hümeysra Tosun'un ve Diyarbakır Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Sorunları Koordinatörü Handan Coşkun'un yazısına yer veriyoruz.

"feodal yapının ve dinin etkisi büyük"

Hümeysra Tosun

DEHAP Merkezi Kadın Kolları

Töre cinayetleri biz kadınların kanayan yarası. Bugüne kadar adını bildiğimiz veya bilmediğimiz birçok kadın "töre cinayeti" adıyla katledildi. Günümüzde de hâlâ devam ediyor. K.D. Şemse Allak, Remziye ve daha niceleri. Erkek egemenlikli, kendi dışında başka renk tanımayan sistem, insanlığın her anına zarar verdiği gibi biz kadınların da katili. Kendine göre geri kuralları var. Bu kuralların kurbanı da biz kadınlarız. Elbette ki töre cinayetlerinin tarihi yeni değil. Son otuz yılda Kürtler büyük değişimler yaşadılar ve yaşıyorlar da. Toplumsal dönüşüm önemseniyor. Durup baktığımızda birçok geri yaklaşım aşıldı. Ancak Kürt illerinde hâlâ aşiretçi feodal yaklaşım tamamen aşılamadı. Bir yandan mücadele tarafından kırılan ve yıkılmaya çalışılan aşiretçi yapı, devlet içindeki güçler tarafından hortlatılmaya çalışıldı. Çoğu zaman sistem yapmak istediği geri yaklaşımları bunlar üzerinden gerçekleştirmeye çalıştı. Hatta şimdiye kadar bu geri anlayış ve zihniyetin, taşı-

yan birçok aşiret ağası birçok kişi milletvekili oldu ve olmaya da devam ediyor. Yine devletin töre cinayetlerini işleyenlere ceza indiriminde bulunması bu işin toplum gözünde meşrulaşmasını sağladı. Bu cinayetleri işleyenler kimi zaman kahraman oldu. çünkü kadın ona aitti. Kendisine tabi olanın namusu da onu ilgilendiriyordu. Bunda hem feodal yapının hem de dinin ağır etkileri var. Yine eğitimsizlik önemli bir faktör. Uğradığı bir tecavüz sonucu, yaşadığı bir aşk sonucu, ailenin kurallarına uymadığı için, büyüklerinin söylediklerine karşı çıktığı için, hakkında dedikodu çıktığı için, sayabileceğimiz birçok nedenden dolayı, kolayca öldürülebiliyoruz. Bizim adımıza karar veren soyadını taşıdığımız erkeklerin ağzından çıkan bir emirle vuruluyoruz. Kürt kadınları büyük bir dönüşüm yaşadı. Bugün artık mağdur değil. Her alanda örgütlenmeye başladı. Her gün temsil düzeyi artmakta. Kendisini ifade ediyor ve bir dünya görüşü var. Varolan sisteme karşı alternatif geliştiriyor. Bu dönüşüm farklı boyutlarıyla topluma da yansıyor. Töre cinayetlerinin geçmişe göre söyle bir farkı var. Eskiden töreler daha katıydı ve kadın da kendi dünyasının dışına çıkmıyordu. Daha doğrusu çıkamıyordu. Dolayısıyla var olana tabi oluyordu. Ancak bugün kadın kendi dünyasının dışına çıkmaya başladı ve varolanı sorgulamaya başladı. Sorguladıkça varolana karşı çık-

ma durumu gelişti. Kadın bunu yaşarken geri erkek kendini aşmakta zorlanıyor. Varolan hukukunu, konumunu kaybetmek istemiyor. Dolayısıyla kurallarının dışına çıkan kadına her yönüyle şiddet ve baskı uyguluyor. Ne yazık ki bunun sonucuna namus cinayetleriyle kadınlar katlanıyor. Daha düne kadar aşk ilan ettiği kadını kendi isteklerini kabul etmiyor diye sevgi adına kurban ediyor. Bu açıdan kadın kendisi olmaya başladıkça her yönüyle şiddete uğruyor. Ayrıca intihar diye duyduğumuz aslında namus cinayeti olan birçok vaka da var. Evde veya ailede kurban edilecek değerli bir erkek bulunamayınca kadın intihar etmeye zorlanıyor. Daha birçok şey söyleyebiliriz. Ancak önemli olan ve yapmamız gereken bunun üzerinde durmak. Yasalar cılız bir şekilde değişiyor. Asıl mantık ve zihniyet değişmediği sürece bu sorunları gidermek zor. Toplumsal dönüşüm ve zihniyet değişimi şart. Bu da ancak güçlü kadın örgütlenmeleriyle ve dayanışmasıyla olabilir. Bugün TCK'da ne kadar iyi kararlar çıkarsa çıksın, toplumsal kuralların değişmesi gerekiyor. Kadın kurumları olarak ortak güç yaratabilme güçlü eylemlilikler geliştirme, sorunları kamuoyuna yansıtma en başta da her kadına ulaşarak kendi sorununa sahip çıkmasını sağlamak gibi bir zorunluluğumuz var. Çünkü ancak kadın kendi sorununa sahip çıkarsa bu sorunlar ortadan kalkabilir. Yapmamız gereken bizi ilgilendiren her kurumda, her alanda yer alarak kadının iradesini açığa çıkarmak olmalıdır.

"Kirlenen erkek aynı zamanda kirlenen erkektir"

Handan Coşkun

Diyarbakır Belediyesi Kadın Sorunları
Uygulama Merkezi Koordinatörü

Kamuoyuna son zamanlarda yansıyan ve Türkiye'nin gündemine oturan bir kavram töre cinayetleri. Ancak geçmiş dönemlerde kamuoyuna yansımadağı için sessizce gömülen onlarca kadın var. Özellikle kırsal kesimde sesini duyuramayan, gidebilecek bir yeri olmayan birçok kadın ya öldürülmekte ya da kendilerini öldürmeye yani intihara sürüklenmekte. Bu kadınların büyük bir kısmı sadece tutulan tutanaklarda gizli kalmakta. Hatta ölümle sonuçlanmayan intihar vakalarında hastane kayıtlarına bile geçirilirken farklı tanımlamalar kullanılmakta. Kadınların sorunlarını taşıyabilecekleri kadın merkezlerinin farkına varması onlar için önemli elbette. Birçok kadının da akıbetinin ölümle sonuçlanmaması çevresinde bulunan duyarlı kişilerin ve bu kişilerin bir şekilde konuyla ilgili kurumlara durumu aktarmasıyla bağlantılı. Erkeğin namusa bakış açısı arasında geçmişten bu yana neler değişti tartışması ise uzun zamandır gündemde. Erkek namusu sadece kendi yakınındaki (eşi, kızı, kız kardeşi ve yakın akraba kızları) kadınlarda aradığı için hani tabir yerindeyse namusu kirlenen kişinin de bir erkek olduğu olgusundan kaçıyor. Bu olguyu ele alması kendisini tartışması, kendi zaaflarıyla hesaplaşması, kendi güdülerini kontrol altına alması anlamına da gelecek. Aslında namus kirletti diye öldürülen erkek sayısına bakıldığında bu sayının komik sayılarda olduğunu göreceğiz. Elbette eksikliğe eksiklikle yanıt olunmamalı. Birilerini öldürmek sorunu çözümüyor. 'Namusu kirlenen' cezalandırılıyor. Zorla bedenine sahip olunan kadının yaşadığı psikolojik sorunlar, korku, kaygı hiçbir şekilde düşünülüyor ve potansiyel suçlu bulunuyor. Erkek namusu sadece kadının bedeninde görmeye devam ettikçe cezalandırılan kadın olacaktır. Kirlenen erkek aynı zamanda kirlenen erkektir de.

Bu tür olayları Türk Kürt gibi ayırmamalı. Eksikliğin ve gelişmişliğin Kürdü Türkü olmaz. Türkiye'deki sanatçıların aydınların büyük bir kısmı da Kürt. Ama onlarla ilgili yapılan yorumlarda şöyle sorular olmuyor, "özellikle Kürt illerinde böyle sizin gibi üretken, değerli insanlar çıkıyor. Ne düşünüyorsunuz?" Eksiklikler elbette yaşadığımız coğrafyanın sosyal refah, eğitim ve gelişmişlik düzeyiyle paralel geliyor ama hani hiç medyaya yansımayan Karadeniz'in kırsal kesiminde de bu tür olaylar oluyor mu araştırmaları yok ki elimizde. Belki bölgenin yaşamışlıkları ve on beş yılın ardından olumlu ya da olumsuz tüm gelişmelerle ilgili odak noktası olması itibarıyla dikkat çekiyor. Tabii ki en önemlisi de on beş yılın ardından psikolojik olarak iflas etmiş, tarihin acı dolu sayfalarına tanıklık etmiş ve bunları paylaşmamış, sorunlarını bastırıldığı için de ne zaman, neye, nasıl tepki vereceğini kestiremediğimiz insan topluluğundan bah-

sediyoruz. Kadın gelişip güçlendikçe, bu hızlı gelişimi takip edemeyen, buna değer veremeyen ve göstermelik olarak muhtelif yerlerde eşitliklerden bahseden zihniyet zaten gelişkin bir zihniyet değil. Hani sistem sorunu deyip durduğumuz da o aslında. Sistem kendini kadın gibi güçlü geliştirmiyor. Sistemi belirleyen zihniyet tartışılırken, vurucu ve yapıcı güç olan kadın direndikçe karşılığında geleneksellik dayatılıyor ki işte o karşımıza töre cinayetleri olarak çıkıyor. Töre cinayetleri kadınıyla erkeğiyle sağlıklı ele alınmadıkça sorun çözülmeyecek. Özellikle infaz kararını çıkaran kişiler arasında ya da çıkarılan karara karşı sessiz kalarak onaylayan kadınların durumunu da görmezden gelmemek gerekiyor. Mevcut sıkıntının kadına yansıma boyutuyla da ele alınması gerekiyor. Kadına ilişkin TCK'ya yansıyan her bir maddenin her gelen yönetimin inisiyatifiyle değişmesi ve değiştirenlerin erkek olması başlı başına bir sorun. Kadınların elbette Türkiye'nin dört bir yanından konuya ilişkin ortak kararlar çıkararak, var olan olumsuz gidişata dur demesi gerekiyor. Cinsel istismara verilen cezaların ağırlaştırılması kararlaştırıldı. Kız ve kadın ayrımı yapılmaksızın aynı cezanın verilmesi gündemde. Vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişiye mağdurun şikâyeti üzerine iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezaları verilecek. Yine ağır tahrik hükmü konusunda da hafifletici sebeplerle ilgiyi yasanın ele alınması da oldukça önemli. Ancak yasalar uygulandıkça önem kazanır, caydırıcılığı olur. Bu yüzden de kadın hukukçuların uygulamaları önemle takip ederek, bizleri duyarlılığa davet etmesini bekliyorum. Yaşanan ve gazete kupürlerinden takip ettiğimiz olaylar çok yakınlarımıza ulaşmadan yani klasik anlamda namusumuz meselesi haline gelme 'en toplumsal bir duyarlılığın geliştirilmesi esas. Bu yüzden de elbette eğitim önemli ve kadının da kendini geliştirdiği gibi yanındaki erkeğinin bin yıllardır getirdiği egemen kültürünü değiştirebilmesi için önemli rolü var.

Kafeslerden çıkamıyoruz

Bir de gözü sınıf atlamakta olan, eller havaya kadın tipi türedi ki en vahimi onlar bence. Hırslar ve verdikleri tavizler onların sadece daha görkemli kafeslerde yaşamalarını sağlıyor o kadar...

Ressam Kezban Arca Battıbeki ile 13. Kişisel sergisini açtığı Maçka Sanat Galerisi'nde konuştuk. Kafes temasının işlendiği sergi, sanatçının yıllardır biriktirdiği kafes ve kapanları yaşam alanları olarak düzenlenmesi ve bu konsept içinde hazırlanmış üç boyutlu tuvalerin eklenmesiyle oluşturulmuş. İzleyicide çimenlerin üzerinde yürüyormuş etkisi uyandıran zemin ve gökyüzü renklerindeki duvarların arasında yer alan dev boyutlardaki kafes kendinizi en özgür hissettiğiniz anlarda dahi aslında kafeslenmiş olduğunuzu duyumsamanıza neden oluyor. Hayatımızın kafeslerle kuşatıldığını, evimizin, işimizin, yaşadığımız ülkenin hatta dünyanın koca birer kafes olduğunu söyleyen Battıbeki, insanların daha büyük kafesler için savaşmasının anlamsızlığını vurguluyor. "Ben bu kadar yağmur görmedim kardeşim," dediğimiz günlerden birinde, taksi bulana kadar helak olmuş bir vaziyette, paçalarımızdan sular damlayarak girdik Maçka Sanat Galerisi'ne. Bizi Kezban Arca Battıbeki'nin basın danışmanı karşıladı, sergiyi şöyle bir gezdirdi, olanı biteni anlattı. Derken kapı

açıldı ve O geldi. Fotoğrafları çeken arkadaşım Özlem üç makara filmi bitirdi fotoğraf çekerken. Sonra da, "ne güzel kadın yahu, insanda fotoğraf çekme isteği uyandırıyor," dedi. Bende de uyandırmıştı ve fakat ben soru sormakla görevli olduğum için sanatsal içerikli(!) bir takım sorular yöneltmek durumundaydım.

Sizin eski kutulardan ve oyuncaklardan oluşan geniş bir koleksiyona sahip olduğunuzu hatta bunun için antikacı antikacı dolaştığınızı biliyoruz Bu tutkunuz ne zamandan beri var?

Valla çocukluğumdan beri var. Koleksiyon işi içten gelen bir şey ve aileden kalan bazı parçaların üzerine benim de bir şeyler eklememle bu hale geldi. Evde bulunan eski çikolata, bisküvi, gramofon ve çeşitli ecza kutuları benim el koymamla koleksiyonumun bir parçası haline geldi. Annem de üzerinde sinema sanatçılarının olduğu kutulara meraklıydı mesela. Kalan parçaların etkileyiciliği benim de yavaş yavaş o koleksiyon zevkine sahip olup biriktirmeye devam etmemi sağladı.

Koleksiyon tutkusu aileden gelen bir özellik diyebilir miyiz?

Annem de bu kutuları seviyor evet ama özellikle biriktirmek gibi bir kaygısı olmamış. Zamanında aldığı kutuları atmamış, iğnedenlik gibi çeşitli işlevlerde kullanmış fakat çeşitlendirip biriktirmek gibi bir işe de girişmemiş. Zaman içinde ben onları abartarak geliştirdim ve binlerce eski kutudan oluşan bir koleksiyon oluşturduğum Evimin içi o küçük kutularla dolu diyebilirim.

Taşınmaya kalksanız sonunuz ne olur diye düşünmeden edemiyorum.

Ev bu haldeyken bir kere taşındım aslında. Zor oldu tabi. Aslında taşınmayı seven biriyim. Çünkü taşınırken bir sürü lüzumsuz şeyden kurtulabiliyorsunuz. Doğrusunu söylemek gerekirse ben tam olarak atamıyorum. Kolay kolay atamam da. Gereksiz gördüğüm ya da fazla olan şeyleri evden alıp atölyeme taşımakla yetiniyorum. Böylece elimdekileri daha hoş bir şekilde yeniden düzenleme ve yerleştirebilme fırsatım da olmuş oluyor.

Bildiğim kadarıyla Kafes sergisini açmanız vesile olan şey de yine bu toplama merakınız.

Evet. Birkaç yıl önce değişik formlarda kafesler toplamaya başladım. Başlangıçta bunları sergide kullanma fikrim yoktu. Diğer parçalar gibi kendim için topluyordum yani.

Neden başka bir objeyi değil de kafesi seçtiniz?

Onu ben de bilmiyorum, bu tamamen içten gelen bir olay sanırım. Öncelikle görsel olarak hoşuma gittiği için aldım. Bir süre boş durdular. Kuş beslemeyi seven bir insan da değilim. Zaten o dönem bir kedim vardı. Ben bunların içine doldurayım dedim ve zamanla yaşam alanı olarak düzenlemeye başladım. Bir de teneke kutular dışında kadın figürleri, sonra yolda sergime de kullandığım oyuncaklar gibi yan koleksiyonlarım da olduğu için onları da bir kompozisyon içinde bir araya getirme fırsatı buldum. İlk kafesi düzenledikten sonra çok hoşuma gitti ve devam ettim. Hatta sırf bu işi düşünerek bazı şeyleri aldığım da oldu. Derken bu kapan işi

başladı. Baktım onlar da bir nevi kafes. Bu sefer hoşuma giden kabanları toplamaya başladım.

Kafesleri kendi koleksiyonunuz için toplarken nasıl oldu da bu sergiyi hazırlamaya karar verdiniz?

Zaman içinde eve gelip gidenler düzenlediğim kafesleri beğenip neden bunları hiç serginde kullanmadın demeye başladılar. Sonra Maçka Sanat'la bu sergiyi yapma fikri ortaya çıktı. Burası benim her zaman çok sevdiğim ve ilginç bulduğum bir mekân. Kavramsal sanatta hoş sonuçlar alınabilen hatta katkıda bulunan bir yer olduğunu düşünüyorum buranın. Galeriyi resimin örtüşmesi benim için öncelikli bir konu olduğu için mekânın düzenlenmesi için epeyce bir düşündüm. Sonunda içerdeki seramikleri gökyüzü desenleriyle örtmeye karar verdim. Mekân bana baskın çıkacağına ben mekâna baskın çıkayım dedim.

Mekânı kafeslediniz yani...

Evet, böylelikle ben de mekânı kafeslemiş oldum. Bir de başlangıçta duvardaki bu seramikler gökyüzünün altından parça parça çıkarak aslında gökyüzünün de kafesin bir parçası olduğunu, sınırlılık olduğunu bize hatırlatsın istiyordum. Sonradan bu fikir değişti, gökyüzü her yanıma kuşattı ama kaplamaların altındaki fayansın da belirginleşmesi sağlandı. Kafesleri çimenlerin üzerine, bulutlarla çevrelenmiş bir alana yerleştirdik. Bunu yapabilmem de 3 M Scotch -Brite'in sponsorluğuyla mümkün olabildi. Işıktaki da Total aydınlatma sponsor oldu. Böylece ilk defa sponsorlu bir sergi açmış oldum. Türkiye'de sponsorsuz proje üretmenin neredeyse imkansız hale geldiğini düşünüyorum artık.

Bu mekânda sınırsızmış gibi görünen bulutlar aslında mekânın sınırlarını çiziyor. Sonsuzluğa doğru yürüdüğünüzü zannederken buluttan duvarlara çarpıyorsunuz. Truman Show'da da benzer bir durum vardı. Filmi izlemiş miydiniz?

Seyrettim tabii. Hazırlıklarımın ortalarında falan da bu filmin beni çok etkilediğini fark ettim. Genellikle her sergime etkilendiğim bir filmin adını koyuyorum ben. Burada da hangi film olabilir diye düşündüm ve de Truman Show'un tam da benim anlattığım şeyle ilgili olduğunu gördüm. O filmde de Truman'ın hayatı çok mükemmel denebilecek kadar güzeldir. Etrafında iyi insanlar vardır, gökyüzü pırlıtlı, hayat düzenlidir. Sonunda denizde giderken bütün bu hayatın ardından stüdyo çıkar. Böylece her şeyin bir yanılsamadan ibaret olduğunun farkına varır. Bu yüzden bu serginin filmi de Truman Show oldu sanırım.

Burası çok güzel bir yer. Dışarıda yağmur yağarken burada ayağınızın altında çimenler, tepenizde parlak bir gökyüzü var ama yine de neticede bir kafese soktunuz bizi. Güvenli, konforlu, sağlam bir kafese... Sizce gündelik hayatımızda da konfor kafesin kasvetini unutturuyor mu bize?

Zaten çıkış noktam bu. Bir yerde insanların kendilerini isteyerek, hatta taviz vererek kafeslere soktuğunu söylüyorum. Bence daha basit bir hayatın varsa daha kolay kurtulabileceğin, daha kolay nefes alabileceğin şartlara sahipsin demektir. Ama isteklerin büyüdüğünde, daha büyük bir ev, daha zengin bir hayat arayışına girdiğin zaman taviz vermeye başlıyorsun. Bu tavizler seni daha çok sıkıştırıyor kafeslere. Kafes büyüdükçe özgürlük alanı daralıyor. Yine de insanlar daha büyük kafesler için savaşıyor. İnsanlar dünyanın her santimi için kavga halinde. Savaşarak aldığınız alan sizin kafesiniz oluyor sonuçta. Ama yine de bu kafesleri yıkmanın imkanı yok bence. Çünkü varolan bütün sınırlar, mesela ülkeler hatta dünya da bir kafes. Kafeslerden kaçacak yer yok.

Peki kadınlar ve söz ettiğimiz kafesler arasında ne tür bir ilişki kurabiliriz?

Ülkemizde kadınlar genellikle önce babalarının sonra da kocalarının evinde bir nevi kafeste yaşamaya zorlanıyorlar. Hala çalışmak için kadının kocasından izin alması gerektiği bir ülkede yaşıyoruz. Aslında eğitimsiz ailelerin durumu diğer ülkelerde de çok farklı değil. İnsan insandır sonuçta ama onlar Güldünya'nın akibetine uğramıyorlar en azından... Bir de gözü sınıf atlamakta olan, eller havaya kadın tipi türedi ki en vahimi onlar bence. Hırsları ve verdikleri tavizler onların sadece daha görkemli kafeslerde yaşamalarını sağlıyor o kadar...

En çok kapatılan, kafeslenen, kısıtlanan cinsin kadınlar olduğunu söyleyebilir misiniz yani?

Kadınların erkeklerden daha dezavantajlı oldukları bir gerçek. Milyonlarca kadın cinsiyetle-

rinden ötürü cezalandırılıyor sanki. İyi işlerin her zaman erkeklerden beklendiğine, aynı işleri yapan kadınların erkeklerden daha az kazandığına falan çok şahit oldum. Kadınlar her zaman kendilerini ispatlamak için çok daha fazla çalışmak zorundalar... Yine de neticede "Kafes" olgusu herkes için geçerli. Erkekler de kendi beyinsel kafeslerindedir çünkü. Bana kalırsa kadınların en büyük sorunu yapabileceklerinin farkında olmamaları ve onlara sunulan kısıtlı hayatlara kolaylıkla boyun eğmeleri.

Peki bu kafeslerden kurtulmanın, onları yıkmanın yolu nedir diye sorarsanız?

"Kafes"ten kurtuluş pek de mümkün değil bence. Çünkü başkalarının çevirdiği sınırlar zaten ülkeleri de kafes haline getiriyor ama en azından kendini kafeste değilmiş gibi hissetmek mümkün. Tabi bu da bir aldatmacadan öteye gitmez.

Kafes özel koleksiyonlarınızdan yola çıkarak hazırladığınız ikinci serginizdi. Bundan sonraki çalışmalarınız böyle mi olacak?

Bundan önceki sergim Yolda' da zaten biriktirmekte olduğum minyatür insanları, oyuncakları kullanmıştım ama bununla da yetinmeyip sergi için özel parçalar da edinmiştim. O zaman farklı bir şeyler deneyip ne yapabileceğimi görmek istemiş, bir de istediğim duyguyu, renklerdeki uçuculuğu ancak bu şekilde yansıtabilirim diye düşünmüştüm. Bu sergide ben illaki bu kafesleri bir yerde kullanmalıyım diye ortaya çıkmadı. Neden topladığımı bilmediğim şeylerin hepsinin aslında bir anlamı olduğunu düşünüyorum. Bir gün mutlaka bir yerde kullanıyorum onları. Ama yine de bu benim bundan sonra da hep böyle çalışacağım anlamına gelmiyor. Bir şeyi nasılsa yapabiliyorum deyip yeni bir şey denemeksizin ona takılıp kalmak bana göre değil. Değişikliği seven bir insanım. Her şeyden önce kendim sıkılıp yeni bir şeyler düşünmeye başlarım. Bundan sonrası için de böyle olacak. Her an bir sürpriz yapabilirim.

Bundan sonra sizden ne tür bir sürpriz bekleyelim dersem sürprizi kaçır mı?

Kaçar ama daha da önemlisi henüz ben de bilmiyorum. Bana da sürpriz olacak. Tasarladığım bir takım şeyler var ama sonu ne olur, neyde karar kılarım, yeni bir şey çıkar mı şu anda ben de bilemiyorum. Dediğim gibi hem size hem de kendime sürpriz yapabilirim.

Tasımı tarağımızı toplayıp Galeri'den çıktığımızda yağmur devam ediyordu. Batıbeki'nin bizler için hazırladığı kafesten çıkıp, hayata, kendi kafesime dönmek için yürümeye başladım. Saçlarımdan, kirpiklerimden yağmur suları süzülürken düşündüğüm tek bir şey vardı: "mümkündür, mümkün, kafesleri yıkmak da, başka bir dünya da..."

"Mor iğne"nin ne kadar ince ve yaratıcı bir buluş olduğunu unutmak mümkün değil. Neden? Çünkü, sonradan hepimiz annelerimize, büyükannelerimize sorduğumuzda, aslında bunun eskiden kadınlar arasında bir gelenek olduğunu, her birinin yakasının altında tacizci erkeğin eline batırmak için bir iğne bulundurduğunu öğrendik.

feminist harekette kampanyalar⁽²⁾

Pazartesi'nin geçen sayısındaki feminist harekette kampanyalar yazımı, "daha yazacak çok şey var ama yerim bitti" diye bitirmişim. Beyhan'dan devamını yazın diye bir davet aldım. Müsterih olun, her sayıya "tekmili birden" tarzı bir tefrika yazmayacağım. Ama, bir yazı daha yazıp ilkinde es geçilenlere değinmek istiyorum. Bunu yaparken, asıl amacım da, eski kampanyalar ve eylemlerle ilgili birinci elden bilgisi olan arkadaşlarımızı hafızalarını yoklamaya ve hatırladıklarını yazmaya davet etmek. Çünkü, yazılmayan uçuyor, unutuluyor. Eski dergilerde, gazetelerde kalmış tanıklıklar da günün birinde bir tarihçinin gelip onlara yeniden bakmasını bekliyor. Şu sıralar biliyorsunuz, kadın tarihçiler yüz yıllık, altmış yıllık eski defterleri karıştırmakla meşguller (1).

Eh bizim, "80 sonrası kadınların kurtuluşu hareketimiz" de yirmi yılını devirdi. Eskiler yaşlanmaya başladı. Yaşlanma, en çok hafıza bozukluğu, unutkanlık demek. Pazartesi ise, eskilerle gençler arasında bir köprü. İşte bunları düşünerek kampanyalar hakkında bir iki şey daha söylemek istiyorum. Geçen yazıda, esas olarak imza kampanyalarından söz etmişim. Oysa geçmişte çok renkli, yaratıcı, kıskırtıcı, düşündürücü kampanyalar yapıldı. Eğer bir genelleme yaparsam, feminist hareketin geçmiş yıllardaki kampanyalarının merkezinde "beden" in bulunduğunu söyleyebilirim. Bastırılan kadın bedeni, bizim toplumumuzda o kadar merkezi konumda ki, düğüm hâlâ çözülebilmiş değil. Namus cinayetleri gibi çok dramatik bir sorun üzerinden bugün de sürüyor. 80'lerde önce bedenin keşfi gerekti, ardından da bu bedene iki alanda, ailede ve kamusal alanda ne yapıldığı mercek altına alındı.

Aileyle ilişkili olarak dayak ve bekâret kontrolü ele alınan başlıca sorunlardı. Sonra işi kökünden çözmek, aileyi dönüştürmek için mücadele Medeni Kanun'a kaydı. Bu birbirinden farklı gibi görünen kampanyalar aslında birbirleriyle bağlantılıydı. Bu uzun kampanya 1987'den 2001'e dek (neredeyse on beş yıl) sürdü ve kadınlar çok önemli kazanımlar elde ettiler. Medeni Kanun değişti, artık evli kadın kocanın vesayeti altında değil. Öte yandan 1998 sonunda muhafazakâr bir ANAP milletve-

kili kadının bakanlığı döneminde çıkarttırılan "Aileyi Koruma Yasası"yla kadın bedeni, erkek şiddetine karşı korumaya alındı. Bugün beden kampanyası tüm hızıyla sürüyor. Şimdi hedef Ceza Kanunu reformu. Kendi içinde bir bütün olsa da, pek çok parçası olan, her parçası ayrı ayrı ele alınmayı hak edecek zenginlikte bir kampanyaydı bu. Örneğin, 87 yürüyüşünün hazırlık çalışmaları, Filiz K.'nın Yargıtay Dergisi'nde çıkan o "meşum" yargıç kararını keşfetmesiyle başladı. Dayağın varlığını bal gibi bilen ama bilmezlikten gelen, hatta meşrulaştıran bir toplumun, o çok kadın yanlısı denilen devletin kadın bedenini "sıpalık ve sopalık" bir araç olarak gördüğünü tescil eden belge hem müthiş bir öfke, hem de müthiş bir neşe yaratmıştı. Sedef, önceden aralarında tartışan Ayşe, Handan, Filiz gibi genç ve bana göre çok daha radikal feminist kadınların oluşturdukları görüşü aktarmak üzere bana Bilsak'ta randevu vermişti. Onu dinledikten sonra, "tamam, artık sokağa inme zamanı geldi galiba," dediğimi hatırlıyorum. Ama hemen ardından da, "ne yaparsak yasal yoldan olmalı," diye eklemiştim. Hazırlık aylar sürdü. Bilsak'ta sık sık yapılan toplantılara seksen kadar kadın düzenli katıldı. İzinli yürüyüşte karar kılındı.

Sloganlar tek tek kolektif şekilde üretildi. Erkekler yürüyecek mi? İsterlerse, ama kortejin arkasında, dendi. O döneme kadar yapılmış, yumruklar havada, sert bakışlı sol yürüyüşlerden farklı olsun istendi. Rengarenk giysileriyle, arabadaki bebekleriyle gelsinler, kadınlar. Nitekim öyle de oldu. O yürüyüşün fotoğraflarına, TV imajlarına baktığımızda ve hele Filiz K.'nin bu yürüyüş için bestelediği "Kadınlar Vardır" şarkısını işittiğinizde, kadınların öfkelerinden çok, dayanışmadan aldıkları gücü ve kararlılığı görürsünüz. Ben, birçok başka kadın gibi, kendi pankartımı kendim üretmişim. Pastel boyayla yeşil fona çiçekler, böcekler çizmiş, üstüne de mor kalemle kocaman "Kadınlar Üstündeki Şiddete Son" yazmışım (2). Kariye şenliğinin hazırlanışı da kendi başına bir şenlikti. Bilsak'ta ve bazen evlerde yine pek çok kadın. Dayak kadar acıklı bir olayla ilgili bir eylem, bir şenlik olabilir miydi? En çok bunu tartıştık. Pekala olurdu. Amacımız, çok farklı kesimden kadını

bir gün boyunca biraraya getirmek, kadınların ürünlerini satarak, sonradan yayınlanacak "Bağır, Herkes Duysun" kitabı için fon oluşturmaktı. Bunun için en iyi biçim bir şenlik değil miydi? O gün için Gülsün Karamustafa inanılmaz güzellikte bir afiş yaptı:

"Kavanozda Venüs". Bilmiyorum, genç kuşak feministlerden kaçtı bu afişi gördü. Stella'nın harika bir fikri de gerçekleştirildi: Dilek Ağacı. Yazarı, çizeri, müzisyeni, el sanatçısıyla ne kadar çok farklı kesimden kadın buluştu o gün. Ve hiç unutmadığım bir anı da şu: Hava tahmin raporlarına göre hava yağmursuz olacaktı. Ama o sabah birden ortalığı kara bulutlar sardı. Sevgili Nakiye'nin, yağmur yağarsa diye, alanın hiç değilse bir bölümüne bir çadır kurabilmemiz için sabahın köründe harcadığı o insan üstü çaba! Ama, yağmur yağmadı. Herşey umulduğu gibi gitti. Ve o meydan: Bir yanda Bizans'tan kalma kilise, öbür yanda kafesli Osmanlı evleri ve ortada bütün bu köklü geleneklerin karşısına dikilmiş "Kadınlar Üstündeki Şiddete Son" diye bağırın, şarkı söyleyen rengarenk bir kadın kalabalığı (3). Kadın bedenine kamusal alanda yapılan baskıyı, cinsel tacizi kınayan kampanya ile ilgili de bir iki şey söylemek istiyorum. Ben bu kampanyayı hazırlayan grup içinde değilim, onun için ayrıntısını bilmiyorum. Bunu, Tünel KültürEvi'nden arkadaşlar anlatmalı. Ama kampanyanın odak noktasında yer alan "mor iğne"nin ne kadar ince ve yaratıcı bir buluş olduğunu unutmak mümkün değil. Neden? Çünkü, sonradan hepimiz annelerimize, büyükannelerimize sorduğumuzda, aslında bunun eskiden kadınlar arasında bir gelenek olduğunu, her birinin yakasının altında tacizci erkeğin eline batırmak için bir iğne bulundurduğunu öğrendik. Kampanyayı yürüten kadınlar iğneleri mor kurdelerle bağlayıp (ne emek!) çiçekçi kızların kullandığına benzer sepetler içinde vapurlarda, otobüs duraklarında, meydanlarda sattılar ya da dağıttılar. İşte bu, bir kadın geleneğinin, bir erkek geleneğini (taciz) kınamak, reddetmek üzere en çarpıcı biçimde tersyüz edilişiydi ve kimsenin kayıtsız kalması mümkün değildi. Yeniden hatırlanması insana keyif veren nice başka ince buluşlar, çarpıcı kampanyalar var. Geçici Kadın Müzesi, düdük eylemi, boşanma kampanyası, siyahlı kadınların kampanyası gibi! Onları da başka kadınlardan okumayı diliyorum.

Dipnotlar:

1. Osmanlı kadın hareketiyle ilgili olarak başka yayınların yanı sıra Serpil Çakır ile Aynur Demirdirek'in öncü çalışmaları ve Nezihe Muhittin'in tarihin derinliklerinden yeniden gün ışığına çıkarılması çabasında Ayşegül Baykan ile Yaprak Zihnioğlu'nun çalışmaları ilk akla gelenler.

2. Bu belgelerin Kadın Eserleri Kütüp hanesi'nde saklanıyor olması gerek.

3. Unuttuğum bazı detayları, Nüket Sir man'ın kadın hareketinin ilk yılları üzerine yazılmış en iyi yazılardan biri olan "Feminizm in Turkey: A Short History" adlı yazısını yeniden okurken hatırladım. New Perspectives on Turkey (Fall, 1989, 3/1) dergisinde yayınlanan bu yazının Türkçeleştirilmemiş olması (bildiğim kadarıyla) ne yazık! Nüket burada, Ankara'da dayağa karşı dayanışma kampanyası bağlamında yapılan etkinliklere de değiniyor.

budapeşte'den global notlar

ne demek peki bu v day? v day o demek ki şiddet durana, bütün kadınlar şiddetten ya da şiddet tehdidinden kurtulana kadar yok öyle sevgililer günü olayı falan demek. yani varsa da bilelim bütün bunları demek.

nedir kardeşim bu v day? hani bütün dünyada bişeyler yapıyorlar kadınlar 14 şubatta. yok yok sevgililer günü valentine day değil yahu. tamam o da var da. victory valentine vagina. hani kukuları hakkında konuşuyorlar ya kadınlar. bi de vajina monologları diye bi oyun var hani. kitabı yayınlandı türkçe olarak. gelirin bir kısmı mor çatı'ya gidiyordu. sahneye kondu istanbul'da. manken tiyatrosu koalisyonuyla oynanmış, bi takım yasaklamalara maruz kalmış, bir miktar da sükse yapmış idi. acaba hâlâ oynanıyor mu biyerlerde? herşey öncelikle bu eve ensler isimli ablamızın başının altından çıkmış. sen tut yaşlı bi hanım kardeşimiz kukusu hakkında öyle iğrenç bişeyden bahsediyö gibi konuşuyo diye öfkelen. git birçok kadınla röportaj yap. yetmiş yaşına gelmiş vajinasını hiç görmemişlerden, küçük kızlara, bosnalı tecavüz kurbanı kadınlardan, kadınları seven kadınlara. röportaj yapmakla da kalma bi de bunu okuma tiyatrosuna çevir. bilmem kaç dilde oynansın. üstüne de bayan vajina olarak şöhretin olsun. dünyanın dört bucağından kadınlar aynı textte seslerini bulsunlar. tabii erkekler de merakla kuyruklara girsinler. vakıflar felan kurulsun. hatta vajina savaşçıları ortaya çıksın. vay be ne vajina varmış kardeşim bizde dedirtiyö insana. "yani orada öyle sessizce duruyodu. şimdi böyle birden. konuşmaya başladı. ünlü felan oldu". İsmi bile bi takım zihinleri dürtüyö tabii. ya ne tuhaf. adamlar gece gündüz malûm organlarıyla ne yapacaklarından bahsediyorlar. efendim nereye sokacaklar? nasıl sokacaklar? hangi pozisyonda olup bitecek herşey? kime yönelecek bu kutsal nesne? hiç bişey olmuyo. hiç kimse, "bi dur ne oluyo," demiyo. yani şöyle bi kukumuzdan bahsedecek olsak, dünyanın bilumum yerlerinde kukusu olmayanlar yahut kukusunun farkında olmayanlar dikiliyo başımıza. amerika'da da az çekmemiş vajina monologları. orda da bi takım tutucular var tabii. ülkenin adı özgürlükler ülkesi ama. hani şöyle de bi yanığı var. avrupa'da kadın rahattır, dayak yemez, erkekler tarafından öldürülmez gibisinden. bi de komünizmden çıkmış ülkelerde ne bileyim insan komünizm lafının etkisinden midir nedir da-

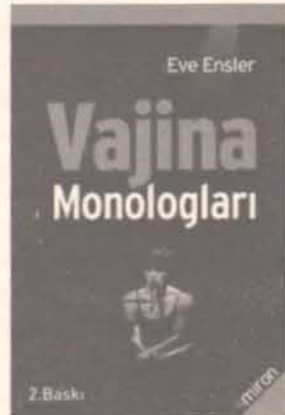

ha bir iyimser tablo görmeyi umuyor. aynı aslında. görünüşte herşey süt liman gibi. erkekler durmadan kadınlara kapıları açıyo. paltolarını tutuyo. ellerinde çiçekler çeşitli köşe başlarında sevgililerini bekliyorlar masumca. çantalarını taşıyorlar. pek bi kibar görünüyorlar açıkçası. fakat şöyle bi araştırmalara göz atınca bu masum tavırlı kardeşlerin evlendikten sonra ya da birlikte yaşarken yani sevgili koca ya da baba olarkten pek de öyle göründükleri gibi olmadıkları ortaya çıkıyor. mesela macaristan'da her yıl 150 kadın kocalarının ya da erkek arkadaşlarının eliyle öldürülüyor sivil toplum kuruluşlarının verilerine göre. rusya'da bu sayı resmi rakamlara göre 1997 yılı için 14.000. moldova'da bu rakkam 72. ülkeler arasındaki rakam farkları nüfusa oranlanınca anlam kazanıyor bir miktar. .bu arada ukrayna ve rusya çocuklarını ve kadınlarını"seks kölesi" olarak diğer ülkelere göndermede birinciliği paylaşmışlar. yine ukrayna'da yüzde 50'nin üzerinde bir oranla kadınlar iş yerlerinde tacize uğruyorlar. kırgızistan'da kırsal bölgelerde ise gelin kaçırma diye bir gelenek var ve genç kızlar kaçırılıp istekleri dışında adamlarla evlendiriliyorlar. ve erkekler bunun temel seçme özgürlükleri olduğunu savunuyor. 2001 verilerine göre çek cumhuriyeti'nde her altı kişiden biri ev içi şiddete maruz kalıyor. bu her altı kişiden birinin cinsiyeti yüzde 99 oranında ka-

dın. slovenya'da ise kadınlar sadece yüzde 5 oranında yaşadıkları şiddeti açıklamaya cesaret edebiliyorlar. hırvatistan'da üç sivil toplum kuruluşunun raporlarına göre 1997 ile 2000 yılları arasında 14.454 kadın ailelerinden fiziksel şiddet görmüş. tüm yaştan kadınların gördüğü şiddetin ana kaynağı ise yüzde 40 oranında koca, arkadaş gibi tanınan birisi. yani durum böyle işte. rakamlar nasıl iç açıcı(!) burnumuzun dibi ama hakkında genellikle çok az şey bildiğimiz bir bölge. bi taraftan da bir şekilde bağlarımız var buralarla. ne biliim. ortak bir kelime. bir adet. bir davranış. bir yemek. bir şey. ve herşeyden çok dünya kadınlarının ortak kaderiyle bağılız birbirimize şiddet ve ölüm. bir de ölümlü tarafı olamaz mı bunun yani bütün bu şiddet ve ölümü ortadan kaldırmak için bilerek isteyerek canı gönülden bağlanmak ve iletişim kurmak gibi. belki denemek lazım. doğumuzdan batımızdan yanımızdan başlayıp denemek lazım. 1998'de doğan eve ensler'in vajina monologları oyunu yüzlerce kadının hikâyesini anlatıyor işte. bu rakamların arasından çıkıp bir sahneden kanlı canlı birer kadın olarak bize ulaşıyorlar tecavüz edilen kadınlar, evle-

rinde dayak yiyen kadınlar, sünnet edilen kadınlar, satılan kadınlar, kendi vücutlarını seven kadınlar, ondan nefret eden kadınlar ya da hiç tanımayanlar, öldürülen kadınlar, bazen yalnız beden değil kadınlıkları öldürülen kadınlar. belki daha yakından tanıdıklarımız savaşlarda sistematik tecavüze tabi tutulanlar, kısırlaştırılanlar, töre cinayetine kurban gidenler, "namus için"öldürülenler. her yerden kadınlar oyun metni içinde olan ya da olmayan tüm bu olayları yaşamış

ya da bu olayların her zaman potansiyel kurbanı olabileceği tehdidiyle yaşayan kadınlar. ne demek peki bu v day en sonunda. v day o demek ki şiddet durana bütün kadınlar şiddetten ya da şiddet tehdidinden kurtulana kadar yok öyle sevgililer günü olayı falan demek. yani varsa da bilelim bütün bunları demek.

"Kürt Kızı"nın hayali:

Björk'le söylemek isterdim!

Aynur Doğan, Keçe Kurdan (Kürt Kızı) albümüyle bir anda herkesin dikkatini çekti. Kulaklarımızın pasını da sildi desek yeridir. Kimmiş bu güçlü sesin sahibi dedik, gittik, tanıştık. Tunceli'de duvara asılı bağlamanın karşısında hayal kurduğu günlerinden başlayarak anlattı hikâyesini. Şimdi bir hayali daha var: Björk'le düet yapmak!

Seni tanıyarak başlayalım mı?

Aynur Doğan: Tunceli doğumluyum. Yedi kardeşin dördüncüsüyüm. 1993 yılında İstanbul'a geldik, liseyi burada bitirdim. Bittikten sonra da kendimi müziğin içinde buldum. Eğitim anlamında müziğe 1994 yılında, ASM (Arif Sağ Müzik Evi)'de bağlama ve nota dersleri almaya başladım. Ben köyde büyüdüm, köyde hemen her evde bağlama vardı, tabii biz dokunamıyorduk bile. Evin baş köşesine asılırdı bağlama. Bakar, hayaller kurardım, "bir gün ben bu bağlamayı çalıp söyleyebilir miyim," diye. Müzik bilgim falan yoktu, sadece duyduğum seslerle büyüdüm, dayak yeme pahasına cenazelere gidip ağıtlar dinlerdim, götürmezlerdi çocukları. Sonra geldim akademik anlamda bu isteğimi geliştirebilmek için kurslara gittim, şan derslerine başladım.

İstanbul'a müzikle uğraşmak için mi geldin?

Yok, göç etmek zorunda kaldık. İlk etapta biraz tepki vardı. Kursu ilk başladığımda ASM Aksaray'daydı; akşam geç saatte çıkıyorum, İstanbul'a yeni gelmişiz, çok tepki gösterdiler. İnat ve ısrarlarım sonucunda artık ailem de bir şey söyleyemedi, devam ettim.

ASM'yle başlayan Akademi İstanbul'la devam eden ve opera ustalarından şan dersi almaya kadar uzanan bir serüven...

İnsan ne istediğini bilince her istediğini yapabilir. Ben Cemevi'nde de ders alabilirdim ama da-

ha profesyonel bir eğitim almak istedim. Sonra bazı kaset tecrübeleri yaşadım. Sonra şunun farkına vardım. Sadece şarkı söylemekle ya da bağlama kursuna gitmekle bitmiyor bu iş. Ses üzerine yoğunlaşmaya başladım. Araştırdım kimden şan dersleri alabilirim diye. Hasret Gültekin Sanat Merkezi'ne gidiyordum ve bir arkadaşın aracılığıyla Begüm Erdem'le tanıştım sesi mi çok beğendi. Begüm Erdem'den ders aldım. Daha sonra Akademi'de bir yıl şan dersi aldım. Sonra konserler falan derken ortak çalışmalarında yer almaya başladım. Film müzikleri, bazı kasetlerde vokal çalışmaları yaptım. Hepsi kendi çabamla oldu.

İngiltere'ye gitmen nasıl oldu?

Yurtdışında konserlere gidiyordum ve İngiltere'de bir üniversitede etnik müzik festivalleri yapılıyordu, beni Kürt müziği söylemem için davet ettiler, gittim. BBC'den gelip çekim yaptılar. Program senin üzerine mi kuruluydu? Program Kürt müziğiyle ilgiliydi. Yayınladılar, programa çağırdılar. Program için özel bir yerde çekim yaptılar, on beş, yirmi dakikalık bir programın bitmesine üç dakika kala benden şarkı söylememi istediler, bende onlara Ahmedo'yu söyledim. üç dakika altı oldu, altı on iki dakika oldu, yeter artık Ahmedo, üç kere üst üste olmaz. Öyle bir hikâyeydi yani.

Albümün bildik anlamda türkü dinlemekten çok daha farklı yerlere götürüyor insanı...

Bildiğimiz bütün sesler var. Arabesk de, elektronik de, tekno da. Bizim geçtiğimiz olan bütün sesler var. Benim de istediğim oydu. Ben türküyle, ağıtlarla büyümüşüm ama gerçek anlamda müzik dinlemeye, kaset dinlemeye burada başladım. Köyde öyle bir olanağım yoktu. Kürt müziğinde fazlasıyla halay türküleri vardır ama değişik dansları, müzikleri de çoktur. Ağıtları, sevda türküleri vardır. "Keçe Kurdan" aslında bir halay türküsü, halay da çekebiliyorsun, içinden ruhundan nasıl geliyorsa öyle de dans edebiliyorsun. Ama bundan on yıl önce çaldığında herkes halay çekiyordu.

Bir söyleşinde Björk'le sahneye çıkmak istediğinden bahsetmişsin...

Björk'ü çok seviyorum. Björk'ü dinlerim ve kendim gibi buluyorum onu. Bir arkadaşım yurtdışından karma kadın seslerinden oluşan bir albüm gönderdi. Albümün içinde de Björk'le Pj Harvey'in bir düeti vardı. Ben hayatımda ilk kez iki kadının bu kadar güzel uyumunu gördüm. Pj Harvey'in yerinde olmak istedim, öyle bir arzuya doldum. Herkesin hayalinde sevdiği bir yorumcuyla karşılıklı okuma istediği vardır, benim de Björk. Onun sesi, performansı çok etkiliyor beni. İçinden nasıl geliyorsa öyle okuyor, hiçbir kaygısı yok. Beni etkileyen çok kadın sesi var ama Björk'ün yeri başka.

Aynur sınır tanımayan biri mi?

İçimde bir öz varsa, ben bu özden besleniyor-

sam, o nereye kadar gidiyorsa gider. Mutlaka sınır tanıyor, müziği düşündüğün zaman sonsuz, herşeyi yapamıyorsun. Ama dinledikçe, araştırdıkça, çalıştıkça bir şeyleri daha öğrenmeye başlıyorsun. Bildiğim şeylerde sınır tanımak istemiyorum. Hissettiğim bütün dillerde söylemek istiyorum. Türkçe de, Zazaca da, Kürtçe de söylüyorum. Bilmediğim dillerde de, mesela Farsça söylüyorum, Arapça söylüyorum. Yeter ki öğreneyim.

Ölürsem Kabrime Gelme'yi söylemek nereden aklına geldi?
Aslında benim aklıma gelmemişti, her şey bitmişti ve Hasan Salkık önerdi. Arabesk bizim bu hayatın bir gerçeği dedim ve okudum. Arabesk fazla değil ama Orhan Gencebay dinlerdim. İstanbul'a gelip müzik dinlemeye başladığımda bir iki şey dinledikten sonra insanlar dünya-

Kürt müziğini öne çıkarmak gibi bir kaygın var mı?

Tabii ki bu benim mesleğim ve bu bir alan. Ben Kürt müziğini biliyorum, Kürt müziğiyle büyüdüm, bu dili biliyorum ve kendimi böyle daha rahat ifade ediyorum. Mesela ben bir şeyden çok etkileniyorum, dolarım dolarım, konuşmam ama sahneye çıkınca herşeyi anlatmış gibi olurum. Benim kendimi en rahat ifade ettiğim yer orası. Bir şair nasıl şiir yazarak kendini ifade ediyorsa, ben de sahnede şarkı söyleyerek kendimi ifade ediyorum. Kürt müziği üzerine daha çok gidiyorum; çünkü orası çok daha iyi bir yer. Bir Kürt kızı olarak Aynur'u nasıl anlattırırın? Ben her şeyden önce bir kadını, bir Kürt kadınıydım. Kürt kadınlarının yaşadığı zorlukları biliyorum ve ben de oradan geldim, birebir yaşadım zorlukları. Ama bunlar sadece Kürt kadınlarının yaşadığı zorluklar değil, dünyanın her yerinde uzun zamanlardan beri yaşanan bir şey. Kadınlar hep ikinci sınıf görülüyor. Bu durum aslında her kadını ilgilendiriyor ve ben de buna sessiz kalamam. Kadınlara çok güveniyorum, çok güçlüler. Bu durum onları daha da zeki yapıyor. Bir de tabii kadınlar çok yaratıcı ve özellikle son dönemlerde kadınlar çok kararlılar,

akıllarına bir şeyi koyunca mutlaka yapıyorlar. Tabii ki kadınların ne şekilde olursa olsun kendilerini ifade etmeleri gerekiyor, kendi haklarını çok iyi savunmaları gerekiyor. Annem mesela okumamış, köyde evleniyor ve tek görevi iş yapmak, çocuk yapmak, onun dışındaki dünyadan habersiz. Anneme senin şu şu hakkın var diye anlattığımda ona ters geliyor. Ama bizde Alevi kültürünün etkisiyle kız-erkek ayrımı yapmadan hepimizi okuttular.

Müzik piyasasının içinde kadın olmanın bir fark yarattığını düşünüyor musun?

Aslında ben daha çok fazla bir şey görmedim, daha çok yeni olduğum için. Şimdilerde ufak ufak bir şeyler görüyorsun, hani kadınsın, sen nereye kadar bir şeyler yapabilirsin, değil yani. Akıl ve yüreğin var olduğu sürece herşeyi yapabilirsin, insan isterse herşeyi yapabilir. Ben içimdeki güce ve enerjiye çok inanıyorum. Her şeyden önce işimi yapmak istiyorum, müzik benim hayatım. Keçe Kurdan (Kürt Kızı) şarkısında sözler politiktir ve bu şarkıyı bütün kadınlara adadım. Kadınların uyanışına adadım, kendi derinliklerini keşfetmelerine adadım; çünkü kadınlar içinde çok çok önemli şeyler yattığına inanıyorum.

İlk kimleri dinledin ?

Ben köyde olduğum zamanlarda doğru dürüst radyo dinleme, televizyon izleme şansımız çok olmuyordu ve zaten köye elektrik çok geç geldi. İstanbul'a ilk geldiğim zaman ve müziğe olan açlığımı dindirmek için saldırdım her tarafa, ilk türkü dinlemeye başladım, bozlak dinlemeye başladım. Ama bunların içinde Kürtçe'yi söylemeye başladıkça hepsinden başka olduğunu gördüm, bunu herkes fark etmişti. Sonra bir süre hiç Türkçe dinlemedim, sadece Hasret Gültekin ve Abuzer Karakoç'u dinliyordum. Kendi gerçeğimi keşfettikten sonra sadece Kürtçe üzerine yoğunlaşmaya başladım. Dengbejleri, Türkiye'de, Suriye'de, İran'da yaşayan, Sovyetler Birliği'nde, İsrail'deki Kürtler'in neler yaptığını araştırdım ve böyle bir yoğunluk yaşadım. Benim en sevdiğim kişi pek kimse bilmez Abuzer Karakoç. Ben hayatımda onun gibi bir ses duymadım, ki çok güzel bir sesi yoktur; ama tarzı vardır. Onun on yıl önce yaptığını insanlar şimdi yapıyor.

da neler yapıyor deyip dünya müziği dinlemeye başladım. Cazdan tut, teknoşuna, elektroniğine, etnik müziğe kadar hepsini dinledim. Her şeyden, herkesten bir şey öğreniyorsun.

Tunceli'de kalmış olsaydın?

(derin bir nefes alıyor) Şu andaki düşüncelerim olsaydı yine bir şeyler olurdu. Bir şekilde bohçamı alır kaçır yine de bir şeyler yapardım.

Hiç başka bir meslek hayal ettin mi?

Hayal ettim ama müzik böylesine hayatıma girince sadece o kaldı. Ben avukat olmak istiyordum.

Tunceli orada yaşayan herkese avukat olmayı düşündürtecek kadar haksızlıkların yaşadığı yerlerden biri...

Oradaki insanlara potansiyel suçlu muamelesi yapılır. Küçükken tabii o politik ortamların çok bilincinde değildim ve bilmiyordum. Köyde ailem yaylacılık yapıyordu, 12 Eylül darbesi olduğunda üç yaşındaydım ama büyüdükçe anlamaya çalışıyorsun. Tunceli olayların yoğun yaşandığı bir yer, köye cenazeler geliyordu, insanlar ağlıyorlar ki orası bir köy ve herkes birbirini tanıyor, burada insanlar ölenin arkasından üç-beş gün yas tutuyorsa orada iki yıl yas tutuyorlardı. Böyle bir psikolojiyle büyüyorsun ve o iki yıllık yas süresince büyükler hep siyah giyiyor ve sen onlarla büyüyorsun. Bunların hepsinden çok şey öğreniyorsun, etkileniyorsun...

Kürtçe varlığı yeni yeni kabul edilen bir dil Kürtçe söylerken nelerle karşılaştın?

İki yıl önce Mersin'de konserde Kürtçe söylediğim zaman emniyet geldi bir saat boyunca tartıştık, "Kürtçe diye bir şey yoktur" dedi. Benim amacım siyasi bir şeye katılmak değil ben Kürtsem ve onun gerçeğiyle büyüdüysem ve kendimi en iyi böyle ifade edebiliyorsam buna sahip çıkmak zorundayım. Kürt müziğinin içine girdiğin zaman çıkamıyorsun o kadar zengin ki dinledikçe başka başka şeyler görüyorsun.

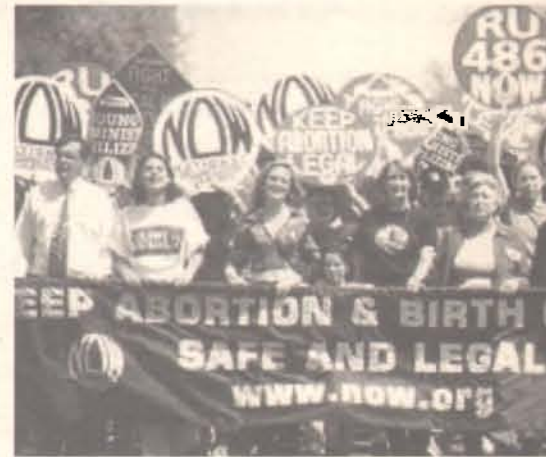
Evde Kürtçe mi konuşuluyor?

Arada bir. Bizim Kürtçe çok farklı, Güneydoğuyla alakası yok, bizim biraz daha asimile olmuş. Ben orada söylerken tabii ki Hülya Avşar da etkilenecek çünkü ben onu gerçeğine döndürdüm.

"özgürlükler ülkesi" Amerika'da neler oluyor?

eşcinsellere evlenme özgürlüğü

Amerika'da 2004 başkanlık seçimleri için kampanyalar son sürat devam ederken, Demokrat parti adaylarının savaş ve Bush karşıtı, ekonomiyi düzeltmeye yönelik, nispeten daha özgürlükçü vaatlerine karşın Bush'un yeni girişimleri beraberinde ciddi tartışmalar getiriyor. Evliliklerin çoğunun boşanmayla sonuçlandığı, evlilik dışı doğan çocuk sayısının ve tek başına çocuk büyüten anne sayısının hızla arttığı, aile kavramının içinin boşaldığı Amerikan toplumunu "kurtarmak" için Bush yeni önerisini halka sundu: Evlenin! Amerikan Başkanı George W. Bush, 2004 seçimlerini kazanıp görevde kalırsa, düşük gelirli kadın ve erkeklerin evlenmesini teşvik etmek için 1,5 milyar dolarlık fon ayıracağını açıkladı. Bir tarafta kadın-erkek evliliğini teşvik eden kilise programlarına milyon dolarlık fonlar ayrılırken, öte tarafta eşcinsel çiftlere evlenme yasağının getirilmesiyle Bush yönetiminin ikiye bölünmüş politikalarının açık bir göstergesi. Bush'un planına göre, evliliği teşvik etmeleri için devlete bağlı ya da kâr amaçlı olmayan kurumlara her sene 100 milyon dolar verilecek. Ayrıca eyaletlere de çöpçatanlık hizmeti vermeleri için 100 milyon dolarlık federal fon ayrılacak. İnsanlara evliliğin "nimetlerini" anlatmaları ve sorunları olan evli çiftlerin boşanmasını engellemeleri için kiliseler bu fondan çok büyük para yardımı alacaklar. Eşcinsellere danışmanlık hizmeti veren programlara bu fonun dışında tutulacak, çünkü 1996 Evlilik Eyleminin Korunması adlı yasada evlilik, "bir erkekle bir kadının karı-koca adı altında yasal birleşmesi" olarak tanımlanıyor; bir erkekle bir erkeğin ya da bir ka-

Amerika Başkanı nam-ı diğer "katil" George W. Bush'un ülkemize geleceği vakit yaklaşıyor. Geldiğinde Ortadoğu üzerindeki emperyalist politikalarını protesto edeceğiz ya. Hani aklımızın bir kenarında olsun diye kendi ülkesindeki icraatlarını da kamuoyunun bilgisine sunalım dedik. Kimbilir belki "katil" Bush'un sıra gelirse kadın ve eşcinsel düşmanlığına da iki çift laf etmek isteyen olur...

dınla bir kadının değil. Bush'a büyük tepki gösteren birçok kişi ve kuruluş, eşcinsellerin bu programın dışında bırakılmasının adalet ve eşitlik kavramına aykırı olduğunu dile getiriyor. Eşcinsellerin dünya çapında evlilik eşitliği kazanması için çalışan Evlenme Özgürlüğü kuruluşunun başkanı Evan Wolfson, "Hepimiz sağlıklı evlilikler istiyoruz, ama sağlıklı evlilikler seçimle, kişisel kararlar ve hayatın olumlu olumsuz şartlarında birlikte mücadele veren iki insanla başlar, hükümet girişimiyle değil" diyor ve devam ediyor, "Eşcinsel erkeklerin ve kadınların evlilik özgürlüğü istemelerinin nedenleri de eşcinsel olmayan insanlarınkiyle aynı... Eşcinsel çiftlerin de öteki çiftler gibi evliliğin ailelere sunduğu, çocuk edinme, mal sahibi olma, sosyal güvenlik gibi yasal ve ekonomik güvencele, özellikle kriz, sağlık sorunları, ölüm gibi durumlarda çok ihtiyacı var." Bu projenin sadece toplumsal değil dini boyutları da var. Bu programla hükümet, kiliselere ve dini topluluklara olukla para akıtacak ve onların gündemlerini desteklemiş olacak. Bu noktada, insanlar, kilise kendilerine evlilik ve insan doğası hakkında dinsel varsayımlar öğreteceği için evlenmiş ola-

cak. Ancak hükümetin buna parasal destek vermesi çok yanlış. Ya kilise insanlara evlendikleri zaman çocuk yapmaları gerektiğini ve doğum kontrolü yapmalarını söylese? Bu programla, kendilerine şiddet uygulayan erkeklerle evlenmeye ya da onlarla evli kalmaya teşvik edilen kadınlara ne olacak? Bush'un 2000 seçimleri sırasında yaptığı kampanyayla 2004 kampanyasını karşıladığımızda ortaya ilginç ve ikiye bölünmüş bir durum çıkıyor. 2000 yılında "bölücü değil, birleştirici" sloganıyla kampanya yapan Bush, Amerikan tarihinin en bölücü başkanı haline geldi. Bir zamanlar cinsel yönelimi siyasi bir konu olarak kullanamayacağını söyleyen adam bugün eşcinsel birliklerine karşı olduğunu açıklıyor. Geçen sene AIDS'e 1,5 milyar dolar para ayıracağı sözünü veren Bush, bu sene AIDS'in lafını ağzına bile almıyor. Diyelim AIDS'e harcayacak para yok. Peki Bush, evliliği teşvik edecek 1,5 milyar doları nereden buldu? Aynı hükümet, Irak'ta kendi seçimiyle giriştiği savaş için 166 milyar dolar harcarken, Amerika'da yaşayan 43 milyon insana sağlık sigortası sağlayacak, onun yarısı kadar parayı bulamıyor. Bush'un Clinton'dan devraldığı 127 milyarlık bütçe fazlalığını bu kadar kısa sürede nasıl 500 milyar dolarlık açığa dönüştürdüğünü ise ancak David Copperfield açıklayabilir sanırım. Başkanlığı boyunca Afganistan ve Irak'ta terör estirmekle kalmayıp özellikle kadınlara ve eşcinsellere karşı zorba politikalar izleyen Bush, ikinci kez seçilmesi durumunda Amerikan kadınlarını ve erkeklerini evlendirip ülkeyi düzliğe çıkarmayı planlıyor. Hata payı olmayan bir plan, öyle değil mi?

"Arno Gruen Nietzsche'nin saygı duyacağı ilk psikanalist. Henry Miller

Whoopi Goldberg ve Jane Fonda, Cybill Shepherd:

Bedenimiz bizimdir!

Bush'un 5 Kasım 2003 tarihinde imzaladığı ve devletin kürtaja getirdiği en önemli kısıtlama ve kadınların kendi bedenleri üzerindeki haklarına yapılan en büyük saldırı olan Yarı Doğum Kürtaj Yasası'na karşı çıkmak ve üreme özgürlüğünü ve kadın haklarını savunmak için 25 Nisan 2004 tarihinde Amerika'nın başkenti Washington DC'de Amerikan tarihinin en büyük yürüyüşü yapılacak. Gösteriye ülkenin her yerinden kadınlar, erkekler, eşcinseller, öğrenciler, işçiler, siyahlar, insan hakları savunucuları gibi yüzbinlerce kişinin katılması bekleniyor. "Kadının Hayatı İçin Yürüyüş" olarak adlandırılan gösterinin başını Amerika'nın en büyük altı kadın kuruluşu çekiyor. Şu ana kadar 600'e yakın kadın kuruluşu da gösterinin ortak sponsoru oldular. 1989'da Washington DC'de, aralarında Whoopi Goldberg, Cybill Shepherd, Jane Fonda gibi ünlülerin de bulunduğu 600 bin feminist, kürtaj hakları için yürüyüş düzenlemişti. Bu yürüyüşün 1989'dakinden çok daha büyük olacağı, hatta Amerikan tarihinin en büyük gösterisi olacağı düşünülüyor. İşte gösteride kullanılacak birkaç slogan: "Eğer erkekler hamile kalsaydı, kürtaj ayinleri olurdu!", "Yasalarınızı vücudumdan uzak tutun!", "Kürtaj kadının seçme hakkıdır!", "Kadınlar kuluçka makinesi değil!" 25 Nisan 2004'te Washington DC'de kadınlar sloganlarıyla, pankartlarıyla, sesleriyle haklarını savunacak ve tarih yazacaklar.

Kaynaklar:

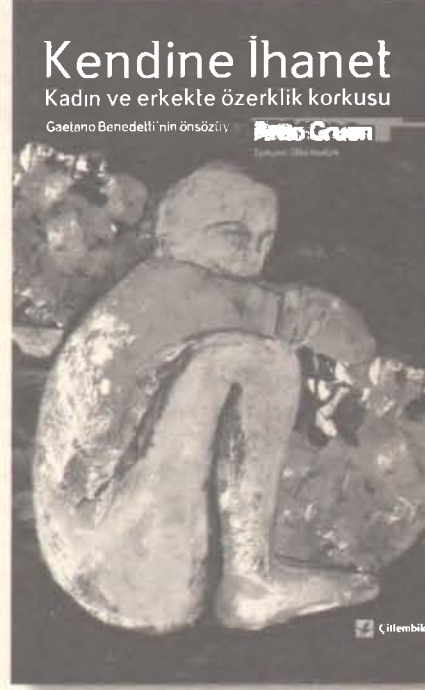
<http://atheism.about.com/b/a/059023.htm>
<http://www.planetout.com/news/feature.html?sernum=804>
<http://www.outinbuffalo.com/home/news.asp?articleid=5554>

film festivali

İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı Zeytinburnu, Gazi Mahallesi, Bağcılar, Kocamustafapaşa, Ümraniye, Sultanbeyli, Yakacık bölgelerinde hizmet veren Toplum Merkezleri, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kutlamaları kapsamında Mimar Sinan Üniversitesi-Sinema/Televizyon Bölümüyle işbirliği yaparak 8-18. Mart 2004 tarihleri arasında Kadın Filmleri Şenliği düzenliyor. Kadınlık hallerinin ve kadın sorunlarının işlendiği filmlerden tüm kadınlar ücretsiz izleyebilecek. Filmler arasında neler yok ki, Şoför Nebahat'ten Vesikalı Yarım'e, Adı Vasfiye'den İki Kadın'a birçok önemli yapıtı izlemek mümkün.

Bilgi için: Zeytinburnu Toplum Merkezi / 0212 416 25 53

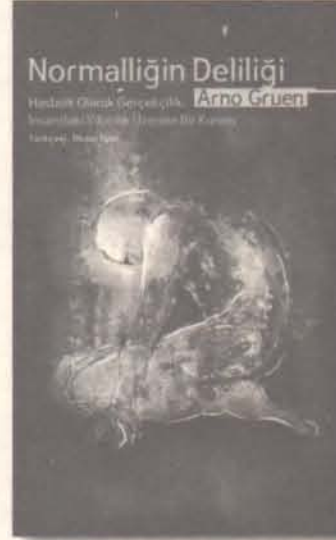
Gruen'ün bu kitapta başarıyla ortaya koyduğu gerçek özerklik, insanın duygu ve gereksinimleriyle tam anlamıyla uyum içinde olmasıdır. Oysa toplumumuzda hüküm süren başarıya dayalı zihniyet, birçok insana kendiliğe açılan kapıları kapatıyor: Eğitim baskısının şart koştuğu uyum, gerçek canlılığı, yaratıcılığı ve sevme yeteneğini köreltiliyor. Arno Gruen, özerkliğin engellendiği gelişim evrelerini ve bunun insan hayatındaki yerini inceliyor.

Kendine İhanet
Kadın ve Erkeklerde Özerklik Korkusu
Arno Gruen / Türkçesi: Ülki Hastalıklar
190 s. 8.500.000

Yaşam tarzı ve protesto olarak delilik.

Yalın diliyle Gruen, zor kavranan ve tehlikeli bir patoloji olarak gerçek dünyada insani değerlerin kaybolmasına katlanamayan insanın "deli" sayılırken, insani köklerinden kopmuş insanların nasıl "normal" olarak onaylandığını anlamamızı sağlıyor. Gruen, sorumlu davranışın ve gerçek insanlığın nasıl saf dışı bırakıldığını gözler önüne seriyor.

Normalliğin Deliliği
Hastalık Olarak Gerçekleşen
İnsandaki Yücelik Üzerine Bir Kuruluş
Arno Gruen / Türkçesi: İlknur Işık
255 s. 9.500.000

Çitlembik

www.citlembik.com.tr

Çitlembik kitapları Mart ayında %50'i indirimli

Şeyhbender Sok. No: 18 Asmalımescit, Tünel
0212 243 11 40 / 292 30 32

Hale Soygazi:

Neden erkek gibi olmak isteyeyim ki?

"Sanatın bir misyonu, bir cevap arama işi olduğuna inanmıyorum. Ama bir sorgulama ve sarsıntı yaratması gerektiğine inanıyorum".

Yazılacak onca şey varken kedisini-köpeğini yazan "köşe yazarları", sanatından çok aldığı kilo, taktığı küpe ile ana haber bültenlerine konu olan "sanatçı"lar içimizi bayarken arada bir de olsa sadece sanatıyla ayakta kalmış özlediğimiz yüzleri görmek sevindiriyor beni. Hale Soygazi de onlardan biri. Türk sinemasında uzun yıllar, sadeliği, sansasyonel hiçbir haberin içinde yer almadan, yaptığı filmlerle var olmuş biri o. Gazetede, Ettore Scola'

nın iki Oscar almış Özel Bir Gün yapıtını tiyatrosunda canlandırıldığını öğrendiğim zaman, sevinerek gittim, izledim. Uzun zaman sinemadan da ayrı kalan Soygazi hakkında ne kadar az şey bildiğimizi düşündüm. Ama güzel olan sanatına dair yeni bir şey yaparak karşımızda olmasıydı. Genellikle eve sıkışmış, hayata, aşka susamış kadınları canlandığı filmlerinden sonra, gene aynı kadın figürünü tiyatroya taşımıştı.

Belki defalarca anlattınız ama bir kez daha bahseder misiniz sinema serüveninizden...

Bütün okul hayatım boyunca oyunculuk ilgi alanımdı, okul tiyatrolarında yer aldım. İstanbul'da Moda ilkokulu sonrasında, Saint Benouit, daha sonrada Fransız Filolojisine girdim, yarım sönestr okudum, yarışmaya girince de devam etmedim. Günaydın Gazetesinin açmış olduğu Sinema Güzeli Yarışmasına katıldım. Oradan da İtalya'da yapılan Avrupa Sinema Güzeli yarışmasını kazandım. Türkiye'ye dönünce bir film şirketi ile on iki filmlik bir kontrat yaptım. Böylece sinema oyunculuğu başladı. İlk filmim Cüneyt Arkın'la oynadığım Kara Murat. Sonra Kartal Tibet'le, İtham Ediyorum filmi çektim. 1978 de Maden filmiyle en iyi kadın oyuncu dalında Altın Portakal ödülünü aldım. Üç, dört yıl film çekmedim. Her zaman krizde olan Yeşilçam o zaman da seks furyası

krizindeydi. Daha sonra Latife Tekin'in yazıp, Atif Yılmaz'ın yönettiği Bir Yudum Sevgi filminde oynadım. 1998'lerde en son Usta Beni Öldürsene filminde konuk oyuncu olduktan sonra film çekmedim. Bu benim tercihim değil. Yılda sayılı film çevriliyor, parası olan çekebiliyor, sinema endüstrisi yok. Ben de üç yıl önce bir tiyatro şirketi kurdum. Küçük Prens'i iki kişilik oyun olarak sahneye hazırladım. Küçükler için bir masal kitabı olmasına rağmen büyükler çok sever onu, daha iyi anlarlar! Şimdi de Özel Bir Gün.

Tercih ederek oynadığınız filmler döneminde, çoğunlukla bastırılmış bir kadınlık durumu yaşayan, dar bir çevre içinde aşka cinselliğe ve hayata katılma ihtiyacı duyan kadınları canlandırdınız. Ortak özellikler taşıyan bu kadınları tanıyor muydunuz, bu roller dolayısıyla tanıdınız mı?

Bu yüzden tanıdım, gelen tekliflerden tercihlerimdi. Ama bu kadınlar içinde Bir Yudum Sevgi'deki kadın cesur ve güçlüdür. En başkaldıran kadın tiplemesi odur, tutunamayan bir işçi kocası ve çocukları vardır. Evin maddi ve manevi yükünü alır, çalışır, aşık olur, boşanır yeniden evlenir. 80'lerden önce bir kadın imajı vardır sinemada: annedir, eştir, masumdur, çalışmaz, evde oturur, beklentileri yoktur, mesleği yoktur. Masalsı bir kadındır, cinselliği yoktur, yumuşaktır, incedir, erkekler tarafından çok beğenilir, adeta yaşayan bir kadın değildir. Cinselliğin objesidir ama kendi adına bir cinsellik talep etmez. 80'lerde bütün yapılar parçalandı, yasaklar geldi, Türkiye değişti ve bu arada bir kadın hareketi başladı ve bu sinemaya da yansdı. Yapımcısıyla, oyuncusuyla. Kadın ete kemiğe büründü, hayatın içinde olan bir kadın tipi oluştu. Kimi doğru, kimi yanlış yansdı. Nasıl bakıldı, nasıl yansıtıldı tartışılır tabii. Ama en azından kadın gibi kadınlar işlendi. Belki

idealize edildi belki militanlaştırıldı ama bir mesafe alındı. Ama kentli bir kadının gerçek görüntüsü derinlemesine yapılmadı. Sanatın bir misyonu olduğuna bir cevap arama işi olduğuna inanmıyorum ama bir sorgulama ve sarsıntı yaratması gerektiğine inanıyorum.

Kadının Adı Yok filminde oynamanız o dönem epey tartışma yaratmış, epey eleştiri almıştınız değil mi?

Ama o eleştirileri magazin basını yaptı, akli başında insanlar yapmadı, bir de çok sekter, dün-

yayı çok dar gören bir sol kesim var onların da erkekleri yaptı. Magazin basın nerede çıplak kadın görse basar zaten. Oysa ki o filmdeki çıplaklık asla müstehcen bir çıplaklık değildi. Gayet güzel ışığı olan estetik bir çıplaklıktı. O sol kesim de zaten tuhaf bir dünya bakışına sahipti, gülünmez, flört edilmez, zevk alınmaz filan. Oysa herşeyden zevk almalıyız

Özel hayatınız hiç gündemde olmadı, Ahmet Özhan'la evliliğiniz ve ayrılmanız dışında malzeme olmadınız. Bunu nasıl başardınız?

Ben özel hayatımı kullanmadım. Ahmet'le evlendim, ayrıldım. Sanatçı olarak, insan olarak çok takdir ederim. O günlere baktığımda ağzımda hiçbir acı tat yok. Ben özel hayatımı hiç gizlemedim. Mesela Murat'la birlikteliğimi sordular söyledim, gizlemedim. Televolelere çıkmak benim hoşlanacağımda bir şey değil. Basının olduğu yerler benim tarzım olan yerler değil, gezdiğim yerlerde de magazin basını olmuyor zaten. Sokakta sade bir şekilde yürüyebilmeli, istediğim yere rahatça gidebilmeliyim.

Kadın hareketiyle ilişkiniz nedir? Feminizme yaklaşımınız...

80'lerden sonra kadın hareketi başladığı sıralarda, bu hareketten etkilenen senaryolar, roller geldiği zaman, feminist arkadaşlarla tanıştım, tanışıyordum da zaten. Ama ne çok bir fiil içinde oldum ne de bir şey ürettim açıkçası. Onların bakış açısı, onların ürettiği şeylere çok saygı duydum. Onların mücadelesine çok saygı duydum. Bir yardımım dokunmadı ama bildiğim şeyleri de hep söyledim. Ben evde oturan

bir kadın olmadım, üniversiteye girdim, çıktım, oyuncu oldum. Evlendim, evimin kadını olayım demedim, çalıştım. Ben şanslı kadınlardan biriyim çünkü istediklerimi yapabildim. Ama dünyada ve Türkiye'de bütün kadınların şanslılıkları neyse onları ben de yaşadım elbette, yaşıyorum da... Kadına nasıl bakılıyorsa yani eksik etek diyorlarsa o bakıştan tabii ben de nasibimi alıyorum. Ben başka türlü bir kadını demiyorum, diyenlerden de hoşlanmıyorum. Feminizm hakkında çok laf salatası yaparlar özellikle erkek yazarlar. Feminizmi cinsel özgürlükle bağdaştırırlar. Bağımsız olmak istiyorlar, erkek gibi olmak istiyorlar filan derler. Bunlar laf salatası işte. Ben niçin erkek gibi olmak isteyeyim? Ben istediğim gibi ağlayabiliyorsam, duygularımı rahatlıkla ifade edebiliyorsam niçin erkek gibi olayım? Kadınların ve erkeklerin ayrı iki cins olmalarında sistem kadınlar aleyhinde bir ayrımcılık yapıyorsa, ben ona karşı dururum. Niçin ayrı bir cins olmak negatif bir ayrımcılık yaratsın ki? Kadındır yapamaz edemez. Bir derler ki kadın erkek yoktur insan vardır. Tabii ki en ideal durum budur ama on beş yaşındaki bir kızın ırzına geçilip aile içinde ırza geçen elni kolunu sallayarak dolaşır, ırzına geçilen kız öldürülürse ve bu onaylanıyorsa burada karşı çıkılması gereken çok şey vardır değil mi? Bu en kaba ve vahşi hali.

Sizin beraberliklere bakış açınız nedir? Bir adamla yaşarken neleri yapamaz, neleri seversiniz? Evlilik hakkında düşünceleriniz nedir?

Birlikte bir yaşamda iki kişinin de soluk alabileceği bir atmosfer gerekir. Tabii ki aynı evde yaşayan iki kişi birbirine bağımlıdır, yalnız yaşamak gibi olamaz, en azından o kişinin haklarına saygı duymamız lazım. Bunu dengelemek kolay bir şey değil tabii. İnsanların birbirlerine benzetmemesi lazım, o farklılık zenginliktir bence. Her şeyi birlikte yapmalıyız diye bir şey çok yıpratıcı ve gerçekçi değil. Birlikte olduğunuz insanı kendi istediği biçime sokmaya çalışmayı daha çok erkek yapıyor. Sonra tanıyıp sevdiği insanı bulamıyor çünkü değiştiren kendisi. Ben birliklerimde şanslıyım diyebiliriz. Baştan kurallar konulan beraberliklere de inanmıyorum. Kıskançlığın içsel bir şey olduğunu düşünüyorum. Makul olmayan şeyleri de kıskanabilir insan. Ortada kıskanılacak bir şey olmadan da kıskanılabilir Her ilişkinin bir kimyası var.

Özel Bir Gün'den bahsedelim mi biraz? Çok beğenilmiş bir film, çok beğenilmiş oyuncular, Sophia Loren ve Marcello Mastroianni... Size bu çok iddialı gelmedi mi tiyatrodan canlandırma ve içinize sindi mi ?

Tiyatro ve sinema iki ayrı dil, ancak tiyatro senaryosu yazılmış, demek ki tiyatrosu olabileceği düşünülmüş. Biz senaryodan çocukların girişi çıkışlarını çıkardık. Şartlar itibariyle altı çocuğu sığdırmak bile o sahneye zordu. Oyun bir saatlik bir oyun kısa yani. Oyun henüz çok yeni, çok prova da yapamadık. Ama oturacaktır. Biraz bizim sahneye koyuş biçimimizden kaynaklanıyor, hareket yok, konuşmalar da zaten çok günlük. Ben rolümü

çok severek oynuyorum. Oyunculuk çok heyecan verici bir şey sinemada da, tiyatrodan da. Ama tiyatrodan dönüş yok, hep aynı elektriği bulmak çok zor. Cevabı birebir hissediyorsunuz.

Kısa bir-iki soru. Ben feministim diyor musunuz?

Tabii ki. Bütün kadınlar diyebilmeli, ama ben onların yani erkeklerin iktidarlarını ellerinden almak istemem sadece sorgulanmalı ve iktidar olmamalı, ne onlarda ne bizde....

Estetik ameliyatlara bakış açınız? Sanırım hiç yaptırmadınız.

Vallahi eğer insanlar buna gerek duyuyorsa. rahatsız oluyorsa yaptırlabilir. Ama estetik olup da bütün hayatım değişecek demek yanlış. İnsanlar yaşlanmak istemiyorlar. Örneklerine bakınca da gayet başarılı. Ben kendi adıma düşünmüyorum şu anda. Belki ileride mesleğim adına gerekirse yaptırabilirim. Mesleğim gerektirmese ben kilo da alırım, şişmanlayabilirim ama sahnede hareket zorlaşır. Estetik, amaç olmamalı meslek için bile.

Bu ülkede en çok ne rahatsız ediyor sizi?

En çok düşünmemek, insanların kendileri olmaktan kaçınmaları, empoze edilen her şeyi tatbik etmek istemeleri, tüketim toplumunun şartlaması, insanın ne olduğuyla değil maddi karşılıklarla değerlendirilmesi.

is- tan- bul'da bir MOR fes- ti- val

Kadınların sinemaya katılımını amaçlayan "Filmmor Kadın Filmleri Festivali" kadınların özgürlüğü, hayata katılımı, cinsiyet ayrımcılığının son bulması, eşit haklar için mücadele eden kadınlar, feministler ve nihai olarak eşit ve özgür bir dünya isteyen herkes için bu yıl 8-14 mart tarihleri arasında gerçekleşecek.

Geçen yılki gibi bu yıl da dünyanın her yerinden gelen kadın filmlerini izleyeceğiz. Hem de bir hafta boyunca feminist sinema, kadınların sinemaya katılımı, bu alana getirdikleri farklı film estetikleri, farklı sorgulama biçimleri ve bunun sinema tarihi paralelinde biriken deneyimleri tartışılacak. Feminist sinema, ya da kadın sinemasının belirleyici tanımı nedir? Bu soruya kesin ve basit bir tanımı yapmaktansa festivalimizin programında yer alacak olan "Biri Şarkı söylüyor Öteki Söylemiyor" isimli filmiyle Fransız Yeni dalga hareketinin öncülerinden feminist sinemacı Agnes Varda'yla örnek vermek istiyorum. Varda, kadının geleneksel sinemadaki erkeğe hizmete hazır ve geçmişi olmayan nesnel olarak temsil edilmesini reddeder ve baskın erkek egemen bakışı yok eden, kılıplaşmış mitleri kıran bir sinema dili kullanır. Varda diyor ki "kadınların geçmişi yoksa, somut değilse ve giderek öznelliklerini yitirmişlerse o zaman bu olmayı görünür hale getirmek gereklidir. Kadınlar, dilin dışında tutuluyorlarsa o zaman dil değiştirilmelidir." İşte biz de sevgili Agnes Varda'nın dediği gibi, özellikle sermayeyle yoğun ilişkisi ve teknolojik altyapısı nedeniyle kadınların üretimine uzun zaman kapalı kalan görsel alanda, sinema ve video alanında son yıllarda hızla artan kadın yaratıcıların ürünlerini görünür kılmak, yeryüzünün her parçasındaki kadınların ortak ve özgün deneyimlerini buluşturmak, kadınlar arasında iletişim, empati ve dayanışmayı arttırmak amacıyla Filmmor Kadın Filmleri Festivali'nin ikincisini yapıyoruz. Kadınlar bu yeryüzünde nasıl yaşıyorlar? Eziliyorlar, cinsel şiddete, cinayetlere, ayrımcılığa maruz kalıyorlar,

küresel kapitalizmin en büyük mağduru onlar oluyorlar. Çok çalışıyorlar, az ya da hiç kazanıyorlar. Savaşlarda "mechul askerden daha mechul" olarak unutuluyorlar. Direnişte en ağır görevi üstlendiklerinde tarih onlardan bahsetmiyor bile. Sinema veya video, kurmaca veya belgesel, kadınların kendilerini ifade etmeleri, kendi deneyimlerini, sorunlarını dışavurmak için en önemli araç...Adı üstünde görünür kılıyor. Dünyanın her yerinde artık kadınlar film yapıyor. Kadın filmcilerin sayısı hızla artıyor. Festivalimizde şöyle özgün bir hedefi var. Kadınlar kendilerine ve dünyaya kamera aracılığıyla bakıyorlar, sorguluyorlar, yeni, farklı bir dil oluşturmaya çalışıyorlar.

Ancak bir de bu ürünlerin görünür kılınmaya ihtiyacı var. Böyle tematik, feminist bir festival yapmanın amacı da bu. Kadınların üretimini yaygınlaştırmanın yanında bu ürünleri görünür kılmak, daha fazla kadın izleyiciye bu deneyim ve birikimi ulaştırmak. Bu alanda bilinç oluşumuna ve üretime katkıda bulunmak. Geçen yıl festivalimiz narin bir bebektir.. Women Make Movies (Kadınlar Filmler Yapıyor) örgütüyle özgün bir işbirliğiyle doğmuştu. Ama biz gene de dünyanın her yanından kadın filmleriyle, dünyanın kadın yüzünü seyrededik, düşündük, etkilendik, tartıştık, bilgilen-

dik. Çok verimli bir süreç oldu...

Bu yıla biraz daha büyüdük, deneyim kazandık, emeklemeye başladık...

Bu yıl, "Komşu kadınlardan" bölümünde İranlı kadın sinemacılar Raşan Beni-Etemad, Marziyeh Meshkini, Farahnaz Sarisi, Meryem Haghpahan, Soudabeh Babagab, Mahvaş Sheikosl-

mi'nin belgesel ve kurmaca filmleriyle Şair ve İran sinemasında belgesel ekolünün kurulmasında öncü isimlerden olan Furuğ Ferruhzad'ın filmi "Ev Karadır"ın gösterileceği kapsamlı bir bakış oluşturuldu. Amerikalı yapımcı yönetmen, akademisyen Jill Goldmillow, sıra dışı, klasik belgesel anlayışını, dünyayı, sanatı sorgulayan filmleriyle Türkiye' ilk kez geniş kapsamlı bir programla izleyiciye sunulacak. Yine "Women Make Movies" işbirliğiyle dünyanın pek çok yerinden direniş, bellek, kendine ait bir cüzdan bölümlerinde gösterilecek filmlerle algı ve bilinçimizi zenginleştireceğiz.

Havana'dan Cezayir'den Filistin'den, Boliviya'dan, Kıbrıs'tan, Kanada'dan, ABD'den, Şili'den, Fransa'dan, İran'dan, Türkiye'den kadın filmleri ile beynimiz ve ruhumuz beslenecek. Türkiye'den sinemacıların yanısıra; İran'dan Farahnaz Sharisi, Güney Kıbrıs'tan Christina Hadjizachariu ve ABD'den Alissa Lebow, konuğumuz olacak. Türkiye'den kadınların gerçekleştirdiği kısa filmler yanında senarist Feride Çiçekoğlu'nun yazdığı, Tomris Giritlioğlu'nun yönettiği "Suyun Öte Yanı" filmi bir kez daha festivalimiz kapsamında izleyiciyle buluşacak, dünyadan, komşudan, Türkiye'den filmlerle birlikte yoğun bir söyleşi programımız olacak. Kadınların gözüyle medya, Feminist eleştiri, Sinemada kendine ait bir cüzdan, İran'da Kadınların Sineması, Sinemamızda bir senarist (Feride Çiçekoğlu) başlıklarını taşıyan söyleşilerle sinemadaki varlığımız üzerine düşünüp tartışacağız. Festivalimiz sekiz mart dünya kadınlar günü'nde başlayacak. Hem film şenliği, hem kadın şenliği bir arada başlayacağız. Tüm kadınları festivalimize bekliyoruz. Birlikte olmak, bilinç ve dayanışma, hatırlama, anlama ve ortak duyarlık için bu güzel bir fırsat... Festivalimiz kadınların biraradalığı ile şenlenecek.

Feminist Ansiklopedi

Homoseksüellik: Homo, Yunanca aynı demektir. Homoseksüel terimi aynı cinsteki insanlarla cinsel ilişkiye giren ya da cinsel eğilim duyan insanları anlatır. Son yirmi yıldır daha çok Türkçe karşılığı olan eşcinsel kelimesi kullanılmaktadır. Modern toplumsal düşünce akımlarının çoğu, büyük tek tanrılı dinler ve egemen tıp, homoseksüelliği bir hastalık olarak

görmüştür. Geçen yüzyılın ikinci yarısında yükselen eşcinsel hareketleri büyük haklar ve meşruiyet kazanılmasına yol açmıştır. Erkeklerin erkeklerle bilinen tüm toplumlarda cinsel ilişkiye girdikleri bilinmektedir. Daha az belgelenmiş olmakla birlikte kadınlar için de aynı şey söylenebilir. Klasik

çağda evli erkeklerin genç erkeklerle cinsel ilişkiye girmelerinin meşru olduğu bilinmektedir. Modern batıda erkek homoseksüellere "gay" kadın homoseksüellere "lezbiyen" denmektedir. Özellikle Batı Avrupa'da ikinci dalga radikal feminizmin içinde yeşeren, örgütlü politik-lezbiyen hareket toplumun kadınların lehine köklü bir değişikliğe uğramasının araçlarından birini homoseksüel aşkın reddi olarak görmüştür. Kendini lezbiyen olarak duyumsamayan pek çok kadın da, politik duruş olarak erkek aşkını reddetmiş bu etkileyici hareketin içinde yer almıştır. Homoseksüelliğin bir toplumsal kimlik olarak bir ölçüde meşru sayılması ise çok yeni ve Batıya özgü bir durumdur. Erkek eşcinsel çiftlerin dine dayalı Afganistan aşiret hayatında sürdürdüğü meşru hayat ABD işgali sonrası gözler önüne serilmiştir. Bu yaşantı biçimi doğuda kadınların ezilmesini hiç eleştirmeden, toplumun kabulü içinde erkek-erkeğe aşkın yaşanabileceğini açıkça göstermesi açısından ilginçtir. Homoseksüel erkeklerin diğer (aktif) erkekler tarafından kadın gibi oldukları yani s...ildikleri, verdikleri, edilgen oldukları için aşağılanması Türkiyeli feministler

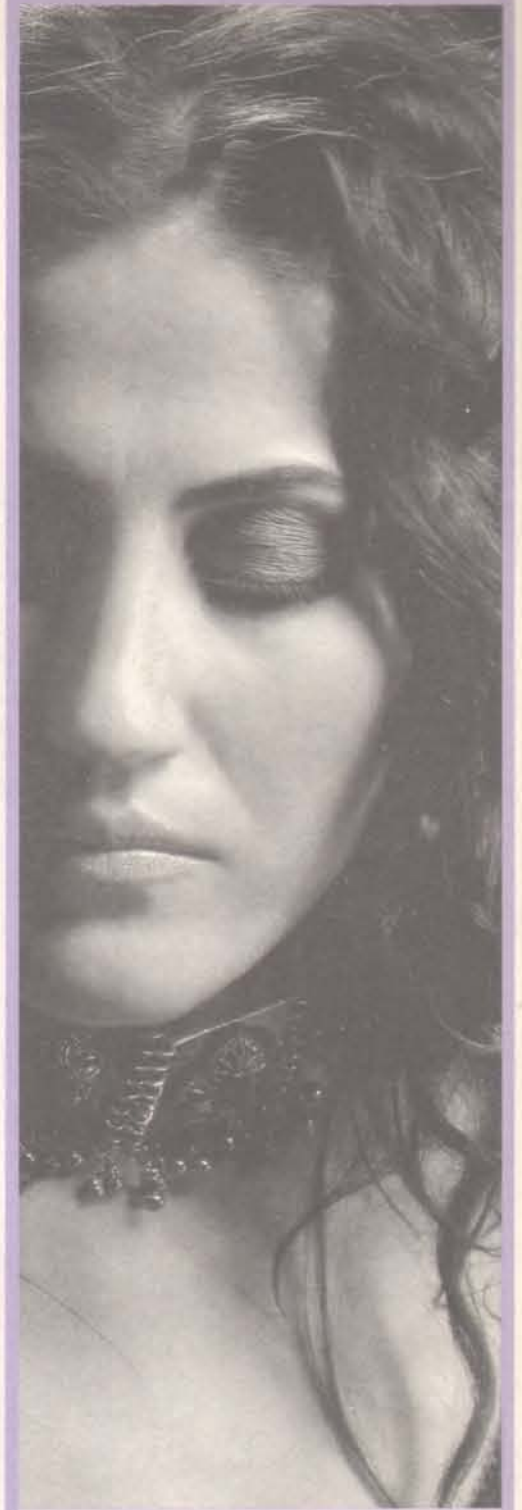
için erkek egemenliğiyle ilgili önemli ipuçları sağlamış seksenlerin ikinci yarısında gelişen eşcinsel hareketiyle dayanışma içinde olmalarına yol açmıştır. Birçok eşcinsel erkek, eşcinsel bir aşk hayatında mutlak bir aktif-pasif ayrımı olduğu düşüncesinin Türkiye'ye özgü bir uydurmaca olduğunu belirtmektedir.

Hovarda: Günümüzde bu dünyanın nimetlerinden yararlanmaktan başka amacı olmayan erkeklere verilen addır. Bu kişi batı dünyasında "playboy" olarak da adlandırılır.

Heteroseksüel: Hetero, Yunanca ayrı demektir. Heteroseksüel terimi kendi cinsinden olmayan insanlarla cinsel ilişkiye giren ya da onlara karşı cinsel yönelim duyan insanları anlatır. Bu cinsel davranış normal addedilendir. Bunun en büyük sebebi üremeye yaramasıdır. Homoseksüel kelimesine yer veren TCK sözlüğü heteroseksüel kelimesine yer vermemiştir.

Heteroseksizm: Okul ve iş gibi alanlar başta olmak üzere toplumda homoseksüellerin açıkça var olmalarının veya itibarlı olmalarının önünü kapayan, heteroseksüellere ayrıcalık tanıyan toplumsal pratiklerin tümü. Heteroseksüel cinsiyetçilik olarak da kullanılan bu kavram heteroseksüel çoğunluğun egemenliğini ve homoseksüelliği ancak kendini gizlediği oranda kabul etme yönündeki toplumsal refleksini de içerir. Toplumsal Cinsiyet ve İktidar isimli kitapta R.W. Conell şöyle yazar: "Hegemonik erkeklik tanımlarının ayakta tutulması çoğunlukla önem verilen bir konudur ve eşcinsel erkeklerin nefret toplamasının sebebi biraz da bu tanımlara zarar vermelerinden kaynaklanır."

Homofobi: Homoseksüel düşmanlığı. Ataerkil toplum özellikle egemen cins arasındaki eşcinsel ilişkiye karşı abartılı bir kültürel nefret üretmiştir. Bugün bunun sürdürülmesinin en büyük aracı medyadır. Homofobi eşcinselliğe güvenilir ve sağlıklı bir cinsel dünyayı tehdit eden bir tehlike olarak yaklaşmaktan daha güçlü bir nefreti içeren bir kavramdır. Öte yandan homofobi psikolojik bir takıntının da adıdır.

AYNUR

Keçe Kardan (Kürt Kızı)

tüm müzik marketlerde

Kalan Müzik Yapım Ltd. Şti.

www.kalan.com

İMÇ 6. BLOK NO:6608 Unkapanı İstanbul

Tely: 212 512 3513

Handan Koç

...Şemse Allak,
Kadriye Demirel,
Güldünya Tören...

Katilleri biliyoruz,
Hesap soracağız!